

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

วิชาภาษาไทย ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น

โดย

นางโสภา ทำเรือพลี

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12

จังหวัดชลบุรี

บทคัดย่อ

เรื่อง การใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ในรายวิชา ท 035

ผู้วิจัย นางโสภา ท่าเรือพลี

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อสร้าง และทดลองใช้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีขอบข่าย เนื้อหาสาระ อยู่ในคำอธิบายรายวิชา ท 035

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องที่ 2 โรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา "กรุงไทยอนุเคราะห์" จำนวน 26 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวในจังหวัดชลบุรี ที่เลือกเรียนวิชา ท 035 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 โดยใช้วิธีทดสอบก่อนและหลังการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม

ผลการทดลอง ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชา ท 035 ของนักเรียนหลังการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม อยู่ในระดับสูงกว่าก่อนการใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และมีความคิดเห็นในทางบวก ต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีที่อยู่ในเกณฑ์มาก สำหรับความคิดเห็นของครู และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ต่างก็เห็นว่าหนังสือมีความสมบูรณ์อยู่ในเกณฑ์มาก

กิติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ สำเร็จเรียบร้อยด้วยความสงเคราะห์จากหลายๆ ฝ่าย ในทุกๆ เรื่อง เริ่มตั้งแต่การสร้างเครื่องมือจนถึงการทดลองใช้ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกว่าลึก ในพระคุณอยู่เสมอ จึงขอจารึกไว้ ณ ที่นี้ คือ

1. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
2. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12
3. สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเมืองชลบุรี
4. ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ทุกศูนย์ ในเขตการศึกษา 12
5. โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ทุกโรงเรียนในจังหวัดชลบุรี
6. ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ดังปรากฏในภาคผนวกของงานวิจัยนี้
7. ทุกท่านที่ปรากฏชื่อในคาน่า หนังสือ วรกรรมท้องถิ่นชลบุรี

โดยเฉพาะ โรงเรียนทุ่งสุขลาพิทยาศาสตร์ " กรุงเทพอนุเคราะห์ " ได้ช่วย เป็นพระตั้งแต่เก็บข้อมูลบางส่วน จนกระทั่งทดลองใช้ นับว่าให้ความกรุณาอย่างมาก

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ทุกหน่วยงานเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ และหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้ นอกจากจะช่วยให้เขาชนรักและผูกพันท้องถิ่นของตนแล้ว ยังจะเป็นแนวทางให้ครู อาจารย์ ภาษาไทย ฝึกให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล เจาะลึกแต่ละท้องถิ่น แต่ละเรื่อง สร้างเป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ ตามความต้องการของท้องถิ่น ให้มีมากยิ่งขึ้นต่อไป

โสภา ท่าเรือพลี

กรกฎาคม 2538

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาคผนวก	(4)
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ของการวิจัย	4
สมมุติฐานในการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ข้อตกลงเบื้องต้น	5
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสาร	
ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	7
ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	9
ประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	10
การประเมินคุณค่าหนังสืออ่านเพิ่มเติม	11
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	13
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	13
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ	14

(2)

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	19
บทที่ 5	สรุปผลและข้อเสนอแนะ	
	สรุปผลการวิจัย	25
	ข้อเสนอแนะ	26
บรรณานุกรม		27
ภาคผนวก		29

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ค่าความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม	19
2	ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี	20
3	ความคิดเห็นของครูที่มีต่อหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี	22
4	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี	23

สารบัญภาคผนวก

ภาคผนวก	หน้า
ก. หนังสืออ่านเพิ่มเติม"วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"	29
ข. ผู้ทรงคุณวุฒิ	30
แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน	31
แบบสอบถามความคิดเห็นของครูและผู้ทรงคุณวุฒิ	33
แบบสอบถามเกี่ยวกับวิชาเลือก ท 035	34
ข้อทดสอบ	35
รายชื่อนักเรียนและคะแนนการทดสอบ	41
ค. สำเนาจดหมายถึงผู้อำนวยการโรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา	43
สำเนาจดหมายถึงผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา	44
สำเนาจดหมายถึงประธานศูนย์พัฒนาการเรียนการสอน	
วิชาภาษาไทย	45
สำเนาการขออนุญาตไปสังเกตการสอน	46
ง. คำนิยมจากอาจารย์ผู้ทดลองใช้	47
คำนิยมจากอาจารย์วิชาสังคมศึกษา	48

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เป็นเรื่องสำคัญ ที่เขาวชนควรจะได้ศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนถิ่นที่อยู่ของตน ดังจะเห็นได้ว่า หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดวิชาเลือกรายวิชาภาษาไทย ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น ให้นักเรียนได้ศึกษา โดยมีจุดประสงค์ให้ตระหนักถึง คุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งมีค่าอธิบายรายวิชาระบุไว้ว่า

" ศึกษาเพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย ภาษิตและสำนวน ตำนาน นิทาน นิยาย เรื่องเล่า โดยให้ศึกษาเกี่ยวกับ ที่มา เนื้อหา คำศัพท์ สำนวน ความหมาย และอิทธิพลที่มีต่อการดำรงชีวิต เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และร่วมมือในการอนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่น"

จากแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 ในหลักการข้อที่ 3 กล่าวว่า

" การก้าวทันความเจริญก้าวหน้า ทางวิชาการสมัยใหม่ และ การรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศ... จะต้องประสานควบคู่ไปกับการเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และของสังคมไทย เพื่อประโยชน์ ในการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น"

สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาข้อ 1 ด้านปัญญา ซึ่งกล่าวไว้ว่า

"บุคคลที่ได้รับการศึกษา พึงเป็นผู้มีปัญญาคือรู้จักเหตุและผล รู้จักแยกแยะ ผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ สิ่งไม่ควรกระทำและไม่ควรกระทำ... รู้คุณค่าของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของสังคมไทย..."

พระชาอนุমানราชชน (2532:10) ผู้มีผลงานดีเด่น ทางวัฒนธรรมระดับ
โลกกล่าวไว้ว่า

"...แต่ที่จริงเรื่องนิยาย นิทาน... เป็นเรื่องเก่าเล่าสืบกันมาช้านาน
มีอยู่ด้วยกันทุกชาติทุกภาษาเขายังพยายามรักษาไว้ ตั้งแต่เรื่องนายยักษ์ผู้ฆ่ายักษ์ของ
เขา... เรายังอุตส่าห์แปลเอามาเป็นภาษาไทยให้เด็กอ่าน ส่วนเรื่องของเราเอง
อย่างนี้ก็มิถยมไป ถ้าจะเอามาแต่งใหม่ให้อ่าน ก็ไม่เห็นเสียหายตรงไหน... แม้แต่
ของเก่าที่หมดความนิยมเลิกใช้แล้ว เขาก็ยังเก็บเอาไว้ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้คนรุ่น
ใหม่ได้ดู จะได้ว่าชาติของตนได้มีความเจริญคลี่คลายมาแล้วอย่างไร เหตุนี้ท่านจึง
กล่าวว่า ผู้ใดไม่รู้อดีตของตน ผู้นั้นก็เป็นเด็กอยู่เสมอ ไม่มีวันโตเป็นผู้ใหญ่"

ข้าราชการ บัณฑิต กล่าวไว้ในหนังสือทฤษฎีหลักสูตรว่า นักเรียนควรมีความรู้
เกี่ยวกับเรื่องราวที่อยู่ใกล้ๆ ตัว อย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีที่
ต้องการ

จากหลักฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมท้องถิ่น มีความสำคัญ
มากสอดคล้องต้องกัน ตั้งแต่หลักสูตร แผนการศึกษาชาติ และความคิดเห็น ของ
ผู้ทรงคุณวุฒิระดับโลก ตลอดจนนักการศึกษา ต่างตระหนักถึง ความสำคัญของ
วรรณกรรมท้องถิ่นทั้งสิ้น

แต่ในระดับโรงเรียนดูเหมือนมองไม่เห็นความสำคัญของวรรณกรรมท้องถิ่น
นักเพราะไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียน หรืออีกนัยหนึ่ง นักเรียนไม่เลือก
เรียนโดยสำรวจจากการตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับวิชาเลือก ท 035 ที่หน่วยศึกษา
นิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ได้ส่งไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
กรมสามัญศึกษา ในจังหวัดชลบุรี ที่เปิดทำการสอนถึงระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย
จำนวน 17 โรงเรียน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด ทำให้ทราบว่า

1. ทุกโรงเรียนยอมรับว่ารายวิชา ท 035 มีความสำคัญต่อ เยาวชน
ของเรา
2. ทุกโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียน
3. โรงเรียนที่เปิดให้นักเรียนเลือก มีเพียง 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ
11.76 โรงเรียนที่ไม่เปิดให้นักเรียนเลือก 15 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 88.24

4. บางโรงเรียนเคยเปิดให้นักเรียนเลือกพบปัญหาว่า มีนักเรียนเลือกน้อยเกินไปบ้าง ไม่มีครูสอนบ้าง และข้อที่ตอบตรงกัน คือ ไม่มีสื่อเฉพาะท้องถิ่น

5. โรงเรียนที่ไม่เปิดให้นักเรียนเลือก ปัญหาสำคัญที่เหมือนกันคือ ไม่มีสื่อเฉพาะ ไม่มีหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ผลการสำรวจทุกโรงเรียนยอมรับว่า วรรณกรรมท้องถิ่น มีความสำคัญมากสมควรที่เด็กจะต้องศึกษา โดยเฉพาะท้องถิ่นของตนเอง คือ จังหวัดชลบุรี แต่ไม่มีสื่อหรือแหล่งที่จะให้เด็กได้ค้นคว้า แม้แต่ครูผู้สอนเองก็มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นที่อยู่ของตนน้อยมาก จากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย เมื่อครั้งเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ได้ทำหน้าที่ เลขาธิการสมาคมผู้ปกครองและครูของโรงเรียนด้วย มีโอกาสไปร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ กับสภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย เกี่ยวกับอาชีพในทศวรรษหน้า ในการประชุมมีการจัดทัศนศึกษา ดูงาน ควบคู่ไปด้วย ครั้งนั้นสภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย จัดให้ศึกษาดูงาน ด้านอาชีพ ตามโรงงานอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก เมื่อการเดินทางผ่านมาถึง จังหวัดชลบุรี ถูกเชิญให้พูดแนะนำสถานที่ต่างๆ ในจังหวัด ในฐานะเจ้าของบ้านทำให้ผู้วิจัยรู้สึกอึดอัด เพราะไม่มีความรู้ใน ท้องถิ่นของตนเลย ตราบจนมาเป็นศึกษานิเทศก์ ได้ศึกษาหลักสูตรอย่างจริงจัง โดยละเอียด และรับทราบปัญหาของครูผู้สอนแล้ว จึงคิดว่า น่าจะเขียนรวบรวมเรื่องราว ความเป็นมาของท้องถิ่นให้เป็นชิ้นเป็นอัน เพื่อสร้างสื่อให้ครูและนักเรียนได้ใช้ ในการเรียนวิชา ท 035 หรือผู้ใคร่รู้ทั่วไป ที่สนใจเรื่องราวของจังหวัดชลบุรี อันเป็นการสนองเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ 2533 และส่งเสริมให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม " วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี " ในรายวิชา ท 035 วิชาเลือกสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ท 035 ของ

นักเรียน ก่อนและหลังใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี หลังการใช้หนังสือฯ

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อหนังสือ "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"

ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่น-ชลบุรี" เพื่อสร้างสื่อให้ครูและนักเรียนมีไว้ใช้ ถ้าการทดลองได้ผลดี ตามที่คาดหวัง ก็จะเป็นประโยชน์ยิ่ง สำหรับครูและนักเรียน ที่มีสื่อเพิ่มขึ้น สะดวกแก่การจัดการ เรียนการสอน ง่ายต่อการค้นคว้า ทั้งยังเป็นแนวทางให้ครูคิด สร้างสื่อเพิ่มเติม ตามความต้องการของท้องถิ่น เจาะลึกแต่ละเรื่อง แต่ละหมู่บ้าน โดยมีนักเรียน เป็นตัวจักรสำคัญร่วมกันสร้างเพื่อที่จะเรียนเอง อันเป็นการสนองรับจุดเน้นข้อที่สอง ของหลักสูตร คือ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร เท้ากับสร้างให้นักเรียน เกิดความรัก ความผูกพัน ในท้องถิ่นของตนมากยิ่งขึ้น

สมมุติฐานในการวิจัย

1. หลังการใช้หนังสือ "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการใช้หนังสือฯ

2. นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

3. ผู้ทรงคุณวุฒิและครู มีความคิดเห็นที่ดีต่อหนังสือ "วรรณกรรมท้องถิ่น-ชลบุรี"

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

1.1 นักเรียนชาย - หญิงที่เลือกเรียนวิชา ท 035 ในจังหวัดชลบุรี

1.2 ครูสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา
ทุกโรงเรียน ในจังหวัดชลบุรี

1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิจากศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย 8
ศูนย์ในเขตการศึกษา 12

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด กรมสามัญศึกษาที่
เลือกเรียนวิชา ท 035 ในจังหวัดชลบุรี ภาคเรียนที่ 2/2537 มีโรงเรียนเดียว
คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องที่ 2 โรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา"กรุงไทย-
อนุเคราะห์" ต. ทุ่งศุขลา อ. ศรีราชา จ. ชลบุรี

2.2 ครูสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาใน
จังหวัดชลบุรี โรงเรียนละ 1 คน

2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิจากศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ใน
เขตการศึกษา 12 ศูนย์ละ 1 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้มิได้ศึกษาครอบคลุมถึงตัวแปรอื่นๆ เช่น เพศและอายุ
ของนักเรียน
2. ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการสอนด้วยตนเอง

นิยามศัพท์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ศัพท์บางคำ ในความหมาย และขอบเขต
จำกัดดังนี้

1. วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี คือ หนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับอ่าน
เพิ่มเติมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีเนื้อหาสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา ท 035
เป็นเรื่องราวทั้งหลายทั้งมวล ที่ใช้ภาษาในการถ่ายทอด ในจังหวัดชลบุรี
2. ข้อทดสอบ หมายถึง ข้อทดสอบ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยเน้น
สาระความรู้ ที่ได้จากหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

3. แบบสอบถาม หมายถึง แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อต้องการทราบ
ความคิดเห็น ของผู้ทรงคุณวุฒิ, ครู ที่มีต่อหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีและ
ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

บทที่ 2

การตรวจสอบเอกสาร

ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

จากการศึกษาหลักสูตร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ตลอดจนเอกสารหลักสูตร ได้พบว่าจุดเน้นที่หลักสูตร กำหนดข้อที่สอง คือเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตร ตามความต้องการของ ท้องถิ่น ประกอบกับสาเหตุที่ ครู นักเรียนไม่มีหนังสือสำหรับศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ เรื่องราวในท้องถิ่นชลบุรี จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้อง สร้างหนังสือ สนับสนุน คำกล่าวของ สมพร จารุณี (2537 : 24) ที่ว่า

การศึกษาหาความรู้จากหนังสือเรียน ประจำรายวิชา เพียงอย่างเดียว น้อยเกินไป นักเรียนต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนหลายประเภทจึงจะพัฒนาทั้งใน ด้านความรู้ ความคิด เจตคติ ตลอดจนค่านิยมได้อย่างกว้างขวาง

เพื่อให้การสร้างหนังสือเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลตาม ความต้องการของหลักสูตร ในขั้นต้น จึงศึกษาถึง ประเภทของหนังสือที่ใช้ในการ เรียนการสอนซึ่ง จินตนา ไบกาซุชิ (มปป : 14 - 17) ได้จัดไว้ 5 จำพวก คือ

1. คู่มือครู คู่มือการสอน เป็นหนังสือช่วยครู ในการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน แต่ละรายวิชา
2. เอกสารเสริมความรู้สำหรับครู เป็นหนังสือช่วยครูในด้านเนื้อหาของ วิชาที่สอน
3. หนังสือเรียน มีสาระตรงตามที่จะระบุไว้ ในหลักสูตร โดยกระทรวง ศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ อาจมีหลายลักษณะ
4. หนังสือเสริมประสบการณ์ กระทรวงอนุญาตให้ใช้ใน โรงเรียนได้ แต่ มิได้กำหนดให้เป็นหนังสือเรียน ช่วยผู้เรียนในด้านศึกษาดด้วยตนเอง ได้ความ สนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา เสริมสร้างทักษะ และ

มาลินี ฝโลประการ (2537 : 3) เขียนไว้ในเอกสาร เผยแพร่ความรู้
ของศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ ว่า

"หนังสือเสริมประสบการณ์ ไม่จำเป็นต้องมีเนื้อหาครบตามหลักสูตรแต่ละ
วิชาแต่จะมีเนื้อหาอิงหลักสูตร อาจเจาะจงเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง
ก็ได้..." นอกจากนั้น ยังได้เน้นว่า การเขียนหนังสือลักษณะนี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึง
คือ

1. มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องในหลักสูตร
2. ถูกต้องตามหลักวิชา
3. ให้ประโยชน์ในการค้นคว้าเพิ่มเติม
4. ยาก - ง่าย เหมาะสมกับระดับชั้น
5. เนื้อหาน่าสนใจ ชวนให้ติดตาม
6. ใช้ภาษาถูกต้อง เหมาะสม

หนังสือเสริมประสบการณ์ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ หนังสืออ่านเพิ่มเติม
และหนังสือส่งเสริมการอ่าน ซึ่ง จินตนา ใบกาชู้ยี่ (2520 : 20 - 30) จำแนก
ให้เห็นชัดเจนว่า

"หนังสือประเภทบันเทิงคดี คือ หนังสือส่งเสริมการอ่าน ส่วนประเภท
สารคดี คือ หนังสืออ่านเพิ่มเติม

เมื่อพิจารณาลักษณะของหนังสือ และ เพื่อสนองจุดเน้นของหลักสูตร ข้อที่
หนึ่ง ซึ่งต้องการให้ครู จัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ คือ มีนักเรียน
เป็นศูนย์กลางค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ได้ฝึกปฏิบัติ ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดย
การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ตลอดจน จุดมุ่งหมาย ในการสร้างหนังสือ วรรณกรรม
ท้องถิ่นชลบุรีแล้ว เห็นว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม จะมีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการ
มากที่สุด คือ รวบรวมเนื้อหาจากหลักสูตร เกือบทั้งหมด นำมาเรียบเรียงขึ้น
ให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้า ตามความสามารถในการอ่านของตนเอง

ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

มีผู้ให้คำจำกัดความ หนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้หลายท่าน ทั้งหน่วยราชการ

และบุคคลทั่วไป เช่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2526 : 21 - 22) ให้ความหมายว่าเป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง

บันลือ พลฤกษ์วัน (2521 : 58) ว่า เป็นหนังสืออ่านชนิดหนึ่ง ไม่ใช่แบบเรียน เด็กเลือกอ่านได้ทั้งในและนอกเวลาเรียน

มีหลายแห่ง ที่เรียกรวมๆ ว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ สมัยก่อนมักเรียกหนังสืออ่านประกอบ หรือหนังสือประกอบการเรียนการสอน ในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึงหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร คือรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น และเจาะเฉพาะท้องถิ่นชลบุรี เท่านั้น

ประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการได้จัดทำเอกสารเผยแพร่ ความรู้ พัฒนาหนังสืออันดับที่ 2 ธันวาคม 2531กล่าวถึงประโยชน์ที่ควรมีในหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่า

1. ส่งเสริมความรู้
2. ส่งเสริมสติปัญญา
3. ส่งเสริมเจตคติที่เหมาะสม
4. ส่งเสริมความเข้าใจ
5. ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

บันลือ พลฤกษ์วัน (2521 : 58) กล่าวไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยทำให้เรื่องราวในหนังสือแบบเรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้นกว้างขวางขึ้น
2. ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะทางภาษา กว้างขวางขึ้น
3. สร้างเสริมนิสัยรักการอ่านได้ดีกว่าแบบเรียน
4. ทำให้ผู้เรียนรักการค้นคว้า ช่วยพัฒนาการอ่าน
5. มีส่วนช่วยเสริมสร้างคุณธรรมได้ ถ้าสร้างหนังสือให้เป็นเรื่องราว

จินตนา ไบกาชูสี (2520 : 20-30) เน้นว่า "หนังสืออ่านเพิ่มเติม คือหนังสือที่บรรจุความรู้ ซึ่งอาจจะเป็น ความรู้ส่วนใดส่วนหนึ่ง จากหลักสูตร หรือ

ทั้งสิ้นแต่เนื้อหาที่เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ยังไม่มีผู้ใดให้ความสนใจมาก่อน จึงเห็นความจำเป็น ในอันที่จะสร้าง สื่อประกอบรายวิชา ภาษาไทย ท 035 ขึ้น โดยคำนึงถึงเกณฑ์การประเมินคุณค่าของหนังสือดีว่า คือ ความถูกต้องของเนื้อหา รูปเล่มน่าสนใจ ภาพประกอบที่สอดคล้องกับเนื้อหา ยิ่งไปกว่านั้น ประโยชน์ที่จะได้จาก หนังสืออ่านเพิ่มเติมฉบับนี้ ก็คือเป็นการสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย มีความพยายาม และมุ่งหวังอย่างยิ่ง ที่จะให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับ เรื่องราว ความเป็นมาของจังหวัดชลบุรี ในด้านวรรณกรรมท้องถิ่น อันมี เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ฯลฯ สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา ท 035 โดยให้นักเรียน ศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง จึงได้สร้าง และทดลองใช้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" ขึ้น เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชาย-หญิงโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดชลบุรี ที่เลือกเรียน วิชา ท 035 ครูสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทุกโรงเรียนในจังหวัดชลบุรี ผู้ทรงคุณวุฒิจากศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ทุกศูนย์ในเขตการศึกษา 12

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่เรียนวิชาเลือก ท 035 ในภาคเรียนที่ 2/2537 มี 1 โรงเรียน คือโรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา"กรุงไทยอนุเคราะห์" นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องที่ 2 จำนวน 26 คน ครูสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดชลบุรี โรงเรียนละ 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จากศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ทุกศูนย์ ในเขตการศึกษา 12 ศูนย์ละ 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

2. ข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ท035
3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อ วรรณกรรมท้องถิ่น-
ชลบุรี
4. แบบสอบถามความคิดเห็นของครู และ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อหนังสือ
วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติม วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ได้ดำเนินการจัดทำ
เป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ชั้นเตรียมการ
- 1.2 ชั้นสร้าง
- 1.3 ชั้นทดลอง

- 1.1 ชั้นเตรียมการ หลังจากทราบถึงความต้องการจำเป็นแล้วได้

- 1.1.1 ศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

(แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2533)

- 1.1.2 ศึกษาการเขียนสื่อการเรียนการสอน

- 1.1.3 ศึกษารูปลักษณะ คุณค่าของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

- 1.1.4 กำหนดเป้าหมายจุดที่จะไปเก็บข้อมูล

- 1.1.5 ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัดชลบุรี เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มี

ผู้ใดกำลังศึกษาเรื่องนี้อยู่

- 1.2 ชั้นสร้าง

- 1.2.1 ศึกษาเอกสารจากศาลากลางจังหวัดชลบุรี

- 1.2.2 เก็บข้อมูลจากเจ้าอาวาสและผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

- 1.2.3 เก็บข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตามสถานที่ต่างๆ

- หอสมุดแห่งชาติชลบุรี

- หอสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา

- หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

- ศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด
- ศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอ
- ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ฯลฯ

1.2.4 นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ เรียบเรียงเป็นรูปเล่มพร้อมภาพประกอบ โดยแบ่งออกเป็น 3 บท คือ

บทที่ 1 ว่าด้วยเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น

- ที่มา
- ความหมาย
- ชนิดของวรรณกรรม

บทที่ 2 ว่าด้วยเรื่องจังหวัดชลบุรี

- สภาพทางภูมิศาสตร์
- สภาพการเมือง การปกครอง
- สภาพทางประวัติศาสตร์

บทที่ 3 ว่าด้วยเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

- ความเป็นมาของชื่อสถานที่
- นิทาน
- ประเพณีท้องถิ่น
- การละเล่นพื้นเมือง
- เพลงพื้นเมือง
- เพลงกล่อมเด็ก
- ปริศนาคำทาย

ภาคผนวก อื่นๆ ที่เกี่ยวกับชลบุรี

- เพลงที่เกี่ยวกับชลบุรี
- ปกฤษะนาม
- บุคคลสำคัญในอดีตกับชลบุรี

1.2.5 คำเนิการ จัดพิมพ์ และขอหมายเลขหนังสือ (ISBN)
จากหอสมุดแห่งชาติ ท้าวาสกรี

1.3 ขึ้นทดลอง ได้คำเนิการเป็นลำดับ ดังนี้

1.3.1 แจงผู้บริหารโรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา"กรุงไทยอนุเคราะห์"
ขอความร่วมมือในการทดลองใช้หนังสือฯ

1.3.2 นำหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี จำนวน 30 เล่ม ไป
ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องที่ 2 จำนวน 26 คน ซึ่งเลือกเรียน
วิชา ท 035 โดยมีอาจารย์ บุญเรือน ขวามณี เป็นผู้สอน

1.3.3 ขึ้นแจงรายละเอียดในการใช้ ให้อาจารย์ประจำวิชาทราบ
โดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้สังเกตการสอนทุกคาบ

1.3.4 ทดสอบนักเรียน ก่อนการใช้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม เก็บ
คะแนนไว้

1.3.5 ครูแนะนำหนังสือ วรรณกรรมท้องถิ่น ให้นักเรียนรู้จัก
รูปเล่มตลอดจนสาระสำคัญในเล่ม และแจกให้รักษาเป็นกรรมสิทธิ์ 1 ภาคเรียน
คนละ 1 เล่ม

1.3.6 แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น ครั้งละ
1 หัวข้อ แต่ครั้งจะมี 1 กลุ่ม ที่ศึกษาเฉพาะท้องถิ่นชลบุรี ทุกกลุ่ม นำผลงาน
รายงานหน้าห้อง หลังจากรายงานจบ กลุ่มที่รายงาน ต้องเตรียมคำถาม ถาม
สมาชิกในห้องเป็นการประเมินอย่างง่ายฯ 1 ครั้ง (ครูเก็บคะแนนพฤติกรรม)
และเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ทุกคนต้องตั้งใจฟังเพื่อนกลุ่มอื่นๆ รายงาน

1.3.7 เมื่อศึกษาหัวข้อใหม่ ก็เปลี่ยนกลุ่มอื่น ให้ค้นคว้าเฉพาะ
ท้องถิ่นชลบุรีบ้าง หมุนเวียนกันไป ทำให้ ทุกกลุ่มได้ใช้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม
วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ศึกษาค้นคว้าอย่างทั่วถึง ในขณะที่ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น
ภาคต่างๆ ของประเทศไทยไปด้วย จากหนังสือเรียนที่มีอยู่แล้ว

1.3.8 ทดสอบหลังสอน ด้วยข้อทดสอบชุดเดิม เก็บคะแนนไว้

1.3.9 ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มี
ต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

1.3.10 นำแบบสอบถามความคิดเห็นของครู พร้อมหนังสืออ่านเพิ่มเติม วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ให้โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดชลบุรี 30 โรง ส่งกลับคืนมา 27 โรง

1.3.11 ส่งแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอน วิชาภาษาไทย ในเขตการศึกษา 12 จำนวน 8 ศูนย์ ส่งกลับคืนมา 7 ศูนย์

1.3.12 นำคะแนนจากข้อ 1.3.4, 1.3.8, 1.3.10 และ 1.3.11 มาวิเคราะห์

2. ข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้ดำเนินการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล วิชาภาษาไทย

2.2 สร้างข้อทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ โดยเน้นเนื้อหาความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับ วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

2.3 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบดู ความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยหาค่า IOC ทุกข้อมีค่า $IOC = 1$

3. แบบสอบถามวัดความคิดเห็นของนักเรียน มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

3.1 สร้างแบบสอบถามเพื่อวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี 10 ข้อ แต่ละข้อ มีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3.2 นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม แล้วนำกลับมาปรับปรุง 3 ครั้ง

4. แบบสอบถามวัดความคิดเห็นของครูและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมฯ ได้ดำเนินการสร้าง ดังนี้

4.1 สร้างแบบสอบถาม 10 ข้อ โดยคำนึงถึงคุณสมบัติและคุณลักษณะของหนังสือเสริมประสบการณ์ มาเป็นแนวในการสร้าง

4.2 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบดูความเหมาะสม นำมาปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1. เปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทย ท 035 หลังการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมฯ กับก่อนการใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ได้ทำการวิเคราะห์แบบ t - dependent จากคอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS-X

2. ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ได้ทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

3. ศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการทดลองใช้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องที่ 2 โรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา"กรุงไทยอนุเคราะห์" และสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน, ครู ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับ ดังนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ภาษาไทย ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น ก่อนและหลังใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"

ระยะเวลาในการวัด	df	$\bar{x}$	SD	$\bar{D}$	SD_D	t
ก่อนการใช้หนังสือ		12.615	2.743			
	25			7.846	0.656	11.97**
หลังการใช้หนังสือ		20.461	3.603			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 1 แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทย ท 035
 วรรณกรรมท้องถิ่นก่อนและหลังใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม " วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี "
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา
 ท 035 หลังการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมฯ ($\bar{x} = 20.461$, $SD = 3.603$) สูงกว่า
 ก่อนการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมฯ ($\bar{x} = 12.615$, $SD = 2.743$)

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					รวม	$\bar{x}$	SD
		5	4	3	2	1			
1.	ตำนานทำให้นักเรียนรักและอยาก จะอยู่ในจังหวัดชลบุรี	2	9	12	2	-	25	3.44	0.76
2.	นักเรียนมีความภาคภูมิใจในประ เพณีของจังหวัดชลบุรี	3	16	6	-	-	25	3.88	0.60
3.	ประเพณีของจังหวัดชลบุรีทำให้ ชลบุรีมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป	3	14	8	-	-	25	3.80	0.64
4.	ประวัติความเป็นมาของจังหวัดชลบุรี ทำให้นักเรียนรู้สึกชื่นชมบรรพบุรุษ	1	18	5	1	-	25	3.76	0.59
5.	นักเรียนไม่อายุใครเลยที่จะเผยแพร่ เพลงประจำจังหวัดให้ผู้ไม่รู้	4	11	7	3	-	25	3.64	0.90
6.	เพลงพื้นบ้านทำให้เรารู้เรื่องราวใน อดีต	3	17	4	1	-	25	3.88	0.66
7.	นักเรียนยินดีที่จะบอกให้ผู้อื่นทราบว่า ปริศนาคำทายโจ๊กมีต้นกำเนิดที่ชลบุรี	4	8	12	1	-	25	3.60	0.81
8.	นิทานในท้องถิ่นน่าจะได้รับการค้นคว้า เพิ่มเติมมากขึ้น	7	11	7	-	-	25	4.00	0.76

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					รวม	$\bar{X}$	SD
		5	4	3	2	1			
9.	นักเรียนน่าจะฝึกร้องเพลงกล่อมเด็กให้ได้	-	11	11	3	-	25	3.32	0.69
10.	ควรจะได้มีการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นของอำเภอและตำบลให้กว้างขวางยิ่งขึ้น	9	6	10	-	-	25	3.96	0.88
	รวม							3.72	0.72

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

1.00 - 1.80	แปลว่า	น้อยที่สุด
1.81 - 2.60	"	น้อย
2.61 - 3.40	"	ปานกลาง
3.41 - 4.20	"	มาก
4.21 - 5.00	"	มากที่สุด

จากตาราง 2 แสดงว่า ในภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นทางบวก ต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, $SD = 0.72$) ทุกหัวข้อต่างก็อยู่ในระดับมาก แต่หัวข้อ "นักเรียนน่าจะฝึกร้องเพลงกล่อมเด็กให้ได้" อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, $SD = 0.69$)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยของความพึงเห็นของครูเกี่ยวกับหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่น

ชลบุรี

ข้อ	ข้อความ	จำนวนผู้แสดงความคิดเห็น					รวม	$\bar{x}$	SD
		5	4	3	2	1			
1.	ความเหมาะสมของรูปเล่ม	4	9	14	-	-	27	3.63	0.74
2.	ความชัดเจนของภาพ	-	5	16	6	-	27	2.96	0.65
3.	ความสอดคล้องกันของภาพ กับเนื้อหา	1	11	15	-	-	27	3.48	0.58
4.	แบ่งเนื้อหาไว้เป็นตอน ๆ ชัดเจน	2	24	1	-	-	27	4.04	0.34
5.	เนื้อหาครอบคลุมคำอธิบาย รายวิชา ท 035	2	24	1	-	-	27	4.04	0.34
6.	สาระสอดคล้องกับคำอธิบาย รายวิชา ท 035	2	24	1	-	-	27	4.04	0.34
7.	ใช้ภาษาสื่อสารชัดเจน	3	24	-	-	-	27	4.11	0.32
8.	ได้รับความรู้เกี่ยวกับชลบุรี	3	23	1	-	-	27	4.07	0.38
9.	เรียงลำดับหัวข้อก่อน หลัง เหมาะสม	3	24	-	-	-	27	4.11	0.32
10.	มีประโยชน์ต่อการเรียนการ สอนวิชา ท 035	13	14	-	-	-	27	4.48	0.51
	รวม							3.90	0.45

จากตาราง 3 แสดงว่าในภาพรวมครูมีความคิดเห็นว่หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" มีความสมบูรณ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, $SD = 0.45$) ในหัวข้อต่างๆ ก็อยู่ในระดับมาก แต่ในหัวข้อความชัดเจนของภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.96$, $SD = 0.65$)

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อหนังสือวรรณกรรม
ท้องถิ่นชลบุรี

ข้อ	ข้อความ	จำนวนผู้แสดงความคิดเห็น					รวม	$\bar{x}$	SD
		5	4	3	2	1			
1.	ความเหมาะสมของรูปเล่ม	1	6	-	-	-	7	4.14	0.38
2.	ความชัดเจนของภาพ	-	2	4	1	-	7	3.14	0.69
3.	ความสอดคล้องกันของภาพ กับเนื้อหา	1	4	2	-	-	7	3.86	0.69
4.	แบ่งเนื้อหาไว้เป็นตอน ๆ ชัดเจน	1	5	1	-	-	7	4.00	0.58
5.	เนื้อหาครอบคลุมคำอธิบาย รายวิชา ท 035	1	5	1	-	-	7	4.00	0.58
6.	สาระสอดคล้องกับคำอธิบาย รายวิชา ท 035	1	5	1	-	-	7	4.00	0.58
7.	ใช้ภาษา สื่อสารชัดเจน	-	6	1	-	-	7	3.86	0.38
8.	ได้รับความรู้เกี่ยวกับชลบุรี	3	4	-	-	-	7	4.43	0.53
9.	เรียงลำดับหัวข้อก่อน หลัง เหมาะสม	3	4	-	-	-	7	4.43	0.53
10.	มีประโยชน์ต่อการเรียน การสอนรายวิชา ท 035	3	4	-	-	-	7	4.43	0.53
	รวม							4.02	0.64

จากตาราง 4 แสดงว่าผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือวรรณกรรม
ท้องถิ่นชลบุรี ว่า มีความสมบูรณ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, $SD = 0.64$) ทุกหัวข้อ
มีเพียงหัวข้อเดียวคือความชัดเจนของภาพที่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$, $SD = 0.69$)

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นก่อนและหลัง การใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"
2. ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี
3. ศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อหนังสือ วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องที่ 2 โรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา "กรุงไทยอนุเคราะห์" อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จำนวน 26 คน
2. ครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา ในจังหวัดชลบุรี 27 โรงเรียนละ 1 คน รวม 27 คน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิจากศูนย์พัฒนาการเรียนการสอน วิชาภาษาไทย 7 ศูนย์ ศูนย์ละ 1 คน รวม 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาภาษาไทย "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้า เรียบเรียงขึ้นเป็นเรื่องราวของจังหวัดชลบุรีโดยเฉพาะ มีเนื้อหาสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา ท035 วรรณกรรมท้องถิ่น

2. ข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภาษาไทย ท 035
3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี
4. แบบสอบถามความคิดเห็นของครูและผู้ทรงคุณวุฒิต่อหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยนำข้อทดสอบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของเนื้อหา หาค่า IOC
2. นำข้อทดสอบไปทดสอบนักเรียนก่อนใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี
3. ผู้วิจัยเป็นผู้แนะนำ วิธีการสอน และสังเกตการสอนของ อาจารย์ประจำวิชา
4. เมื่อเสร็จสิ้นการสอน ทดสอบอีกครั้งหนึ่งด้วยข้อทดสอบชุดเดิม
5. นำคะแนนทั้ง 2 ครั้ง มาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การวิเคราะห์แบบ t - dependent จากคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS - X
6. แจกแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี แล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย
7. นำคะแนนความคิดเห็นของครูและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทยหลังการอ่านหนังสือเพิ่มเติมฯ สูงกว่าก่อนการใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01
2. นักเรียนมีความคิดเห็นชื่นชมวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีอยู่ในระดับมาก
3. ครูและผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นพึงพอใจต่อหนังสือ วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" ฉบับนี้นอกจากจะมีวิธีใช้ดังปรากฏในงานวิจัยแล้ว ยังมีวิธีอื่นๆ อีก เช่น

1. เมื่อให้แต่ละกลุ่มไปค้นคว้าจากหนังสือในหัวเรื่องใด ก็ให้ศึกษาหัวข้อนั้นเพิ่มขึ้น โดยการออกไปเก็บข้อมูลเฉพาะในท้องถิ่นที่อยู่ของตน เขียนบทความหรือ สารคดี พร้อมทั้งวาดภาพประกอบมาด้วย ก็จะได้เรื่องราวเจาะลึก แต่ละหัวเรื่อง สร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ขึ้นใหม่มากมาย

2. นำไปใช้ ในรายวิชาบังคับ ของวิชาภาษาไทยได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นทักษะฟัง, พูด, อ่านหรือเขียน

- ทักษะการฟัง ครูอาจนำเรื่องในหนังสือมาอ่านให้นักเรียนฟังหรือนำไปบันทึกเสียง แล้วนำมาเปิดให้นักเรียนจับใจความสำคัญจากการฟังหรือจะให้วิเคราะห์เรื่องที่ฟังก็ย่อมได้ แล้วแต่จุดประสงค์ที่จะนำมาใช้

- ทักษะการพูด ให้นักเรียนเตรียมเรื่องมาพูดหน้าชั้นกำหนดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชลบุรี เมื่อนำเสนอเรื่องใด ต้องสรุปให้เห็นถึงประโยชน์ของเรื่องนั้น

- ทักษะการอ่าน ครูอาจนำบางตอนมาเป็น บทความสอบการอ่านหรือส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน โดยกำหนดใน จุดประสงค์เลือกอ่านหนังสือได้ตามต้องการแล้วสรุปสั้นๆ ติดป้ายประกาศในชั้นเรียน

- ทักษะการเขียน กำหนดให้นักเรียน ฝึกย่อเรื่อง เรื่องหนึ่งเรื่องใดในวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ก็ย่อมได้

3. นอกจากจะเป็นประโยชน์กับเกือบทุกรายวิชาภาษาไทยแล้ว วิชาอื่นก็สามารถนำไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ได้ ดัง อาจารย์อัญชลี กระจุกเหลี่ยม โรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา "กรุงไทยอนุเคราะห์" ได้ขอยืมไปใช้ใน วิชาสังคมศึกษา "ท้องถิ่นของเรา"

วิธีการนำไปใช้ดังกล่าวข้างต้น จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ เรื่องราวในท้องถิ่นของตนเองตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ถึง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างทั่วถึง เป็นการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรัก ห่วงแหนถิ่นที่อยู่ ช่วยกันอนุรักษ์และสืบสานวรรณกรรมท้องถิ่นของตนให้สืบขงเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นสืบไปนานเท่านาน

บรรณานุกรม

- จินตนา ไบกาชูยี. การเขียนสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ, สุวีริยาสาส์น, มปป.
_____. "หนังสือไม่ใช่แบบเรียน", ประชาศึกษา. 8 (มีนาคม 2520), 20-23.
- ช่าง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์เอราวัณการพิมพ์, 2531.
- บันลือ พงษ์ตะวัน. วรรณกรรมเด็ก. กรุงเทพฯ, ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- ภิญโญ สาร. หลักบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ, ไทยวัฒนาพานิช,
2516.
- มาลินี ฝโลประการ. การบรรณาธิการหนังสือเรียนและหนังสือเสริมประสบการณ์.
เอกสารเผยแพร่ความรู้พัฒนาหนังสือของศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ อันดับที่ที่
13 มิถุนายน 2535, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ศาสนา, 2537.
- วัลลี ปราสาททองโอสถ. "การอภิปรายข้อเสนอแนะในการเขียนแบบเรียน" แนวทาง
การเขียนตำราและบทความทางวิชาการ. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์,
2523.
_____. "แนะนำหนังสือเรียน." ประชากรศึกษา. 8 (กันยายน 2520), 36-
38.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์คุรุสภา,
2535.
- ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, หน่วย. แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ.
กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์การศาสนา, 2534.
- สมพร จารุณี. การเลือกและการใช้หนังสือเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน. เอกสาร
เผยแพร่ความรู้พัฒนาหนังสือ ของศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ อันดับที่ 12
พฤษภาคม 2535, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์การศาสนา, 2537.
- สมศักดิ์ ศรีมานิชย์. การเขียนหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ, โอเดียนสโตร์, 2523

ลีทชา พินิจภูวดลและคนอื่นๆ. การเขียน. กรุงเทพฯ, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2526.

อนุমানราชชน, พระยา. 100ปีพระยาอนุমানราชชน. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์คุรุสภา, 2532

Rossoff, Martin. Using Your High School Library. New York, H.W.

Wilson, 1964.

ภาคผนวก

ก

วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี
หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย
ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น
ฉบับปรับปรุง

โสภา ท่าเรือพลี

หน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา

เขตการศึกษา 12

เอกสารลำดับที่ 17/2537

ISBN 974-7985-93-4

วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี
หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย
ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น
ฉบับปรับปรุง

โสภา ท่าเรือพลี

หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา

เขตการศึกษา 12

เอกสารลำดับที่ 17/2537

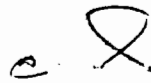
ISBN 974-7985-93-4

คำนิยม

หน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 รู้สึกภาคภูมิใจที่ อาจารย์โสภา ท้าวเรือพลี ศึกษานิเทศก์ภาควิชาภาษาไทย ได้สร้างหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีฉบับนี้ขึ้น เท่ากับสร้างสื่อให้ครูและนักเรียนได้ใช้โดยสะดวก สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต ถ้าไม่มีผู้รวบรวมช่วยกันอนุรักษ์ไว้ อนุชนรุ่นหลัง ๆ ก็จะไม่รู้ ไม่เห็นความสำคัญ เมื่อไม่เห็นความสำคัญก็ไม่รักไม่ผูกพัน และไม่หวงแหนถิ่นที่อยู่ของตน

ดังนั้นจึงนับได้ว่า หนังสือฉบับนี้มีประโยชน์มากทางการศึกษา เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นจุดเริ่มต้นที่จะค้นคว้าเรื่องของท้องถิ่นให้ลึกซึ้ง ยิ่ง ๆ ขึ้นไป หน่วยฯขอชื่นชมในความอุตสาหะ วิริยะของผู้เขียน ที่มีความตั้งใจจริง พยายามสร้างงานจนประสบความสำเร็จ

(นางสุรางค์ สิริวัณณะ)

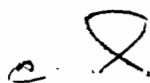
หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา

เขตการศึกษา 12

คำนิยม

หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 รู้สึกภาคภูมิใจที่ อาจารย์โสภา ท่าเรือพลี ศึกษาานิเทศก์ภาควิชาภาษาไทย ได้สร้างหนังสือ วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีฉบับนี้ขึ้น เท่ากับสร้างสื่อให้ครูและนักเรียนได้ใช้โดยสะดวก สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต ถ้าไม่มีผู้รวบรวมช่วยกันอนุรักษ์ไว้ อนุชนรุ่นหลัง ๆ ก็จะไม่รู้ ไม่เห็นความสำคัญ เมื่อไม่เห็นความสำคัญก็ไม่รักไม่ผูกพัน และไม่หวงแหนถิ่นที่อยู่ของตน

ดังนั้นจึงนับได้ว่า หนังสือฉบับนี้มีประโยชน์มากทางการศึกษา เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นจุดเริ่มต้นที่จะค้นคว้าเรื่องของท้องถิ่นให้ลึกซึ้ง ยิ่ง ๆ ขึ้นไป หน่วยฯ ขอชื่นชมในความอุตสาหะ วิริยะของผู้เขียน ที่มีความตั้งใจจริง พยายามสร้างงานจนประสบความสำเร็จ

(นางสร่างค์ สิริวัฒนนะ)

หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา

เขตการศึกษา 12

คำนำ

(ครั้งที่ 2)

จากการนำไปทดลองใช้ และออกแบบสอบถามความคิดเห็นของครูอาจารย์ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว มีข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่น ๆ จนเป็นที่น่าสังเกต คือ เรื่องความชัดเจนของภาพ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ข้ออื่น ๆ ทุกข้อ อยู่ในระดับมาก เนื่องจากภาพที่พิมพ์ออกไปครั้งแรก ใช้ระบบการถ่ายสำเนาจากภาพสี จึงทำให้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร นอกจากนี้การเว้นวรรคตอน ก็ยังต้องปรับปรุง เพราะรีบเร่งในการจัดพิมพ์เกินไป เพื่อให้ทันกับเวลาในการทดลอง ยิ่งไปกว่านั้น ตำนานท้องถิ่นบางเรื่องก็ตกหล่นไปด้วย

จึงได้นำข้อมูลที่ได้จากผู้ใช้ ครูอาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข พิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่มอีกครั้งหนึ่ง คาดว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่น ชลบุรี" ฉบับปรับปรุงนี้ จะสมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิมมาก และขอขอบคุณ อาจารย์รัตนา ถินขาว ผู้อำนวยการพิเศษ ที่ช่วยแนะนำการจัดพิมพ์โดยตลอด

โสภา ท้าเรือพลี

มิถุนายน 2538

คำนำ

วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีฉบับนี้ เรียบเรียงขึ้นเพื่อสนองความต้องการจำเป็น ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย รายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดชลบุรี ขอบข่ายของเนื้อหา นำมาจากคำอธิบาย รายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 โดยมุ่งหวังให้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมซึ่งนักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองเพราะใช้ภาษาง่าย ๆ และมีเชิงอรรถอธิบายคำบางคำ ที่ยากแก่การเข้าใจไว้ชัดเจน

หนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยความอนุเคราะห์ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, หน่วยงานศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเมืองชลบุรี ที่ให้ทุนอุดหนุนบางส่วน ผู้เขียนหนังสืออ้างอิงทุกเล่ม, ผู้ให้สัมภาษณ์, ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดชลบุรี โรงเรียนแสนสุข, หมวดวิชาภาษาไทยโรงเรียนคลองกุ่มยิ่งวิทยา, โรงเรียนสิงห์สมุทร, อาจารย์เรวัต ประดิษฐ์กุล อาจารย์นิลวรรณ คุรุวิชา ที่ช่วยให้เก็บรวบรวมข้อมูลได้บางส่วน และอาจารย์บุญเรือน ชาวมณี ซึ่งนอกจากให้ข้อมูลแล้ว ยังนำไปทดลองใช้ในโรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา "กรุงไทย อนุเคราะห์" อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือจะเป็นรูปเล่มไม่ได้เลย ถ้าไม่ได้รับความเมตตาจากท่านหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 อาจารย์สุรางค์ ลีวิวัฒน์ อำนวยความสะดวกในทุก ๆ เรื่อง ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ทุกหน่วยงาน เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

โสภา ท่าเรือพลี

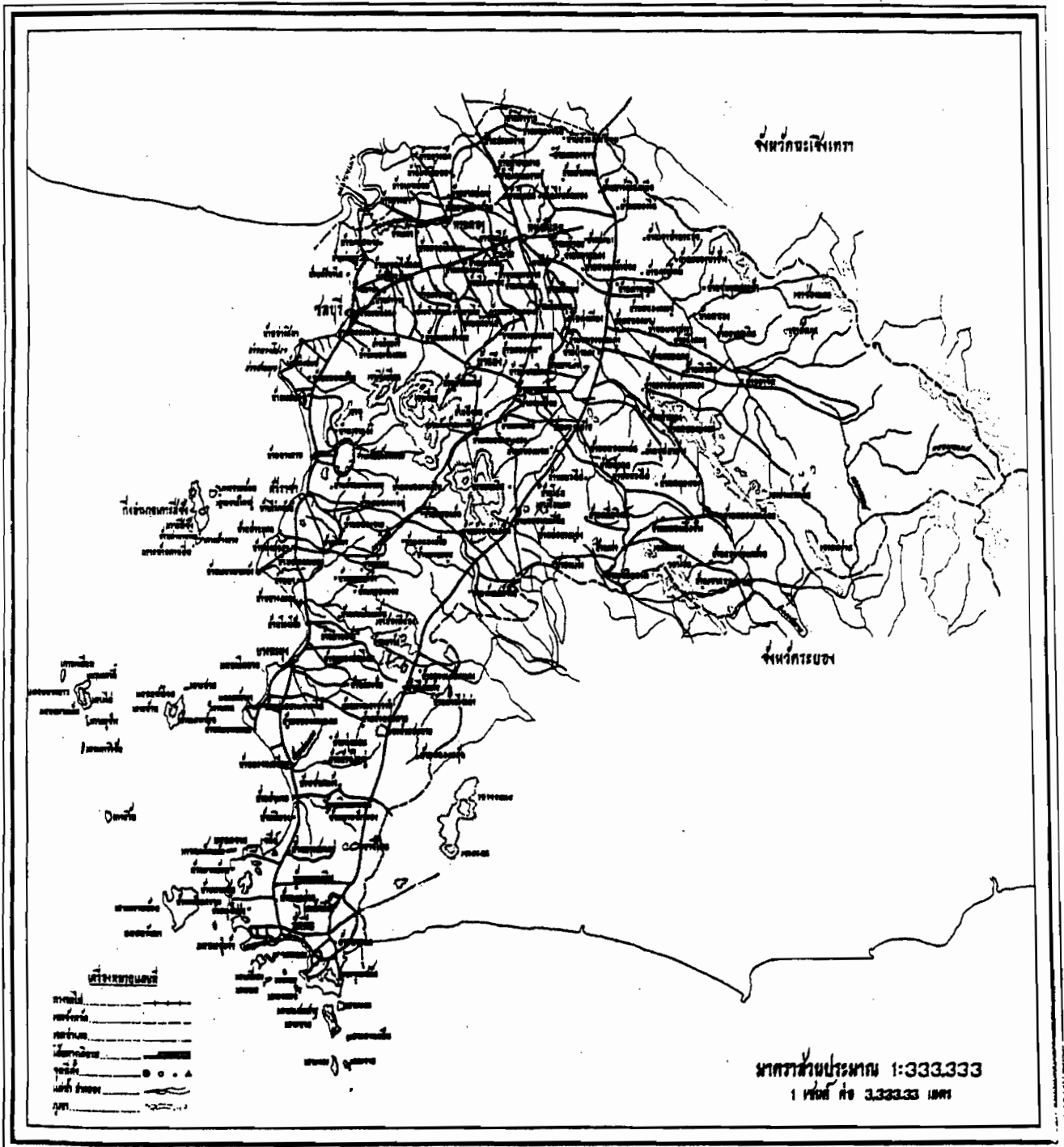
ตุลาคม 2537

สารบัญ

คำนำ	
บทที่ 1 วรรณกรรมท้องถิ่น	1
ที่มา ความหมาย	1
ชนิดของวรรณกรรม	4
บทที่ 2 จังหวัดชลบุรี	5
สภาพทางภูมิศาสตร์	5
สภาพการเมือง การปกครอง	7
สภาพทางประวัติศาสตร์	9
บทที่ 3 วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี	13
ความเป็นมาของชื่อสถานที่	15
นิทาน	59
ประเพณีท้องถิ่น	62
การละเล่นพื้นเมือง	77
เพลงพื้นเมือง	86
เพลงกล่อมเด็ก	104
ปริศนาคำทาย	112
ภาคผนวก	
เพลงที่เกี่ยวกับชลบุรี	126
ปกิณกะนาม	131
บุคคลสำคัญในอดีตกับชลบุรี	134
บรรณานุกรม	136

แผนที่บริเวณจังหวัดชลบุรี

มาตราส่วนประกอบ 1:333.333
1 เซนติเมตร เท่า 3.333.33 เมตร

บทที่ 1

วรรณกรรมท้องถิ่น

ที่มา ความหมาย

ก่อนที่เราจะศึกษาถึงวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี อันดับแรกน่าจะต้องทำความเข้าใจถึงคำว่า วรรณกรรม เสียก่อน ว่ามีความเป็นมาอย่างไร ? และวรรณกรรมคืออะไร ? ซึ่งมีผู้ให้คำอธิบายไว้มากมาย เช่น

กุหลาบ มัลลิกะมาส⁻¹ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของ "วรรณกรรม" ว่าเป็นคำไทยเกิดขึ้นใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ หลังคำว่าวรรณคดี ปรากฏหลักฐานครั้งแรกในพระราชบัญญัติคุ้มครองศิลปและวรรณกรรม พ.ศ. 2475 ต่อจากนั้นได้มีการตราพระราชบัญญัติตั้งสภาวัฒนธรรมทางวรรณกรรม เป็นสำนักงานหนึ่งในสภาดังกล่าวทำหน้าที่เผยแพร่วรรณกรรมรวมทั้งส่งเสริมการแต่งหนังสือเพื่อรักษาวัฒนธรรมไทยอย่างเป็นทางการ คำว่าวรรณกรรมนี้ไทยเราใช้ตรงกับความหมายในภาษาอังกฤษว่า Literary หรือ General Literature อันหมายถึง งานเขียนทุกชนิด ซึ่งสอดคล้องกับ

ลิขิตา พินิจภูวดลและคณะ⁻² ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง งานเขียนทั้งหมดที่มีเนื้อหาสื่อความหมายให้เข้าใจได้ แต่ชวน เพชรแก้ว⁻³ กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นคำที่บางคนใช้เลี่ยงจากคำว่าวรรณคดี เพราะมีความเห็นว่า หนังสือที่จะเป็นวรรณคดีได้ต้องได้รับยกย่องอย่างเป็นทางการจาก โบราณคดีสโมสร, วรรณคดีสโมสรหรือสำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม

ประทีป เหมือนนิล⁻⁴ ให้ขอบข่ายที่กว้างขึ้นไปอีกโดยอ้างถึงการสัมมนาของชุมนุมวรรณศิลป์ 6 สถาบันการศึกษามีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

---

⁻¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. หน้า 4-5

⁻² ลิขิตา พินิจภูวดล และ รื่นฤทัย สัจจพันธ์. วรรณกรรมเปรียบเทียบ. หน้า 35

⁻³ ชวน เพชรแก้ว. การศึกษาวรรณคดีไทย. หน้า 8

⁻⁴ ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. หน้า 7

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และวิทยาลัยการคำ เมื่อพ.ศ. 2518 ได้กำหนดความหมายของวรรณกรรมไว้ว่า วรรณกรรมคืองานสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ใช้ภาษาเป็นสื่อกลางไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาแบบใด มีขอบเขตถึงงานเขียนทุกชนิดรวมทั้งวรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมาด้วยปาก ซึ่งตรงกันกับ

ชวีช ปุณโณทก⁻⁵ ได้กล่าวไว้ว่า วรรณกรรมหมายถึง เอกสารที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ดังนั้นจึงรวมถึงศิลาจารึก สมุดทอช เอกสารโบราณ หนังสือทั่วไป ตลอดจนเรื่องเล่าสืบต่อกันมาเป็นทอด ๆ แล้วจดบันทึกไว้ภายหลัง

ถ้าดูความหมายจากพจนานุกรม⁻⁶ จะบอกความหมายไว้สั้น ๆ ว่า "งานหนังสือ" จึงพอสรุปได้ว่า "วรรณกรรม" หมายถึงเรื่องราวทั้งหลายทั้งมวลที่ใช้ภาษาในการถ่ายทอด ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมาด้วยปากหรืออาจได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะในหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีฉบับนี้ ขอบข่ายความหมายของวรรณกรรม กำหนดจากคำอธิบายรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย⁻⁷ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ เพลงพื้นบ้าน, ปริศนาคำทาย, ภาษิตและสำนวน, ตำนาน, นิทาน, นิยาย, เรื่องเล่า

ส่วนคำว่า "ท้องถิ่น" หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะจากความหมายที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525⁻⁸

ในการกำหนดท้องถิ่นมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับจะกำหนดจุดใดเป็นจุดร่วม เช่น ประเทศไทยเป็นท้องถิ่นหนึ่งในทวีปเอเชียจังหวัดเป็นท้องถิ่นหนึ่งของภาค หรือตำบลเป็นท้องถิ่นหนึ่งในอำเภอ ฯลฯ อย่างนี้แสดงว่าแบ่งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และการปกครอง

⁻⁵ ชวีช ปุณโณทก. วรรณกรรมท้องถิ่น. หน้า 4

⁻⁶ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. หน้า 732

⁻⁷ วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). หน้า 14

⁻⁸ ล.ด. หน้า 381

เพราะฉะนั้นวรรณกรรมท้องถิ่น (Folk Literature) หมายถึง เรื่องราวที่กลุ่มชนในแต่ละท้องถิ่นสร้างขึ้นมา อาจมีการบันทึกไว้หรือจากปากคำ ของชาวบ้านท้องถิ่นนั้น ๆ เล่าให้ฟังสืบต่อกันมาตั้งที่ชวีช ปุณโณทก^{-๐} ให้นิยามไว้ ว่า

วรรณกรรมท้องถิ่นใดเป็นเรื่องราวที่ชาวท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้สร้างเป็น ผู้ใช้ เป็นผู้เก็บรักษา โดยมีวัดเป็นจุดรวม

ความจริงไม่น่าให้ความสำคัญกับนิยามมากนัก เพียงแต่รับรู้ ให้ตรงกัน ว่า วรรณกรรมท้องถิ่นก็คือเรื่องเล่าสืบต่อกันมา อาจด้วยวาจา หรือบันทึกเป็นลาย ลักษณะไว้หมายรวมทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว^{-1๐}

มีคำอีกสองคำที่ควรจะรู้จักเพราะมีความหมายเหมือนกันกับวรรณกรรม ท้องถิ่น คือ "วัฒนธรรมพื้นบ้าน" และ "คติชนวิทยา"

ประเทือง คล้ายสุบรรณ กล่าวว่่า "คำว่าวัฒนธรรมพื้นบ้าน, คติ ชนวิทยา หรือคติชนวิทยาเป็นคำศัพท์ที่บัญญัติขึ้นจากความหมายของคำในภาษาอังกฤษ ว่า Folklore... อาจารย์เทือก กุสุมา ณ อยุธยา แปลคำศัพท์ Folklore ว่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน..."

คำว่า "คติชาวบ้าน" นี้ พจนานุกรม^{-1๒} บัญญัติไว้ว่าหมายถึง "เรื่อง ราวของชาวบ้านที่เป็นของเก่าเล่าปากต่อปากและประพฤติสืบ ๆ กันมาหลายชั่วอายุ คนในรูป คติ ความเชื่อ ประเพณี นิยาย นิทาน เพลง ภาษิต ปริศนาคำทาย..."

ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจตรงกัน คำว่า วรรณกรรมท้องถิ่น, วัฒนธรรมพื้น บ้าน และคติชนวิทยา ล้วนมีความหมายเหมือนกัน คือหมายถึง เรื่องราวต่าง ๆ ของท้องถิ่นหลายรูปแบบ ที่เล่าสืบต่อกันมา หรือถ่ายทอดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

---

^{-๐} ชวีช ปุณโณทก. ล.ด. หน้า 8

^{-1๐} บุปผา ทวีสุข. คติชาวบ้าน หน้า 6 - 7

⁻¹¹ ประเทือง คล้ายสุบรรณ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. หน้า 1

⁻¹² ราชบัณฑิตยสถาน. ล.ด. หน้า 162

สภาพทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นมาเป็นของตนเอง ให้เป็นมรดกแก่คนรุ่นหลัง วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมทางภาษาอย่างหนึ่ง⁻¹³

ฉะนั้นการที่จะศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นใด จึงจำเป็นต้องอย่างหนึ่งที่จะต้องศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อจะได้ทราบถึงอิทธิพลสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวรรณกรรม อันจะเป็นผลให้เข้าใจวรรณกรรมเหล่านั้นได้อย่างลึกซึ้ง วิเคราะห์ได้ถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง

ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี จึงต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม ของจังหวัดชลบุรีเสียก่อน ซึ่งจะกล่าวโดยย่อ ๆ ในบทต่อไป

ชนิดของวรรณกรรม

การจำแนกชนิดของวรรณกรรมขึ้นอยู่กับว่าจะยึดอะไรเป็นหลัก เพื่อสะดวกในการค้นคว้า บ้างก็ยึดจุดประสงค์ในการแต่ง, บ้างก็ยึดลักษณะการแต่ง หรือลักษณะของคำประพันธ์ แต่ในที่นี้จะยึดวิธีการถ่ายทอด จำแนกได้เป็น 3 ประเภท

1. แบบมุขปาฐะ เป็นการถ่ายทอดด้วยการบอกเล่า
2. แบบลายลักษณ์อักษร คือลักษณะที่มีการบันทึกไว้แล้ว เป็นรูปเล่มเป็นภาพ หรือเป็นวัตถุอื่น ๆ
3. แบบผสมผสาน คือมีลักษณะของการเล่าอย่างแบบแรก และมีทำหรือภาพประกอบ

ในวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรีฉบับนี้จะเน้นวิธีการถ่ายทอด แบบที่ 1 และแบบที่ 2 แต่อาจจะมี แบบที่ 3 ผสมผสานอยู่บ้าง

⁻¹³ สมบูรณ์ บำรุงเมือง. การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นพิษณุโลก. หน้า 143

บทที่ 2

จังหวัดชลบุรี

เพื่อทำความรู้จักกับจังหวัดชลบุรี ให้เพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการศึกษารรณกรรมท้องถิ่น จึงควรจะศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ซึ่งจะได้กล่าวถึงพอสังเขปดังต่อไปนี้

สภาพทางภูมิศาสตร์

ทะเลงาม ข้าวหลามอร่อย อ้อยหวาน
จักสานดี ประเพณีวิ่งควาย

ทะเลงามหาดบางแสน

จากคำขวัญข้างต้นแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดชลบุรี คือ เป็นเมืองชายทะเล มีอ้อยเป็นพืชเศรษฐกิจ งานฝีมือคือการจักสานด้วยไม้ไผ่ อาหารที่ขึ้นชื่อคือข้าวหลาม ประเพณีที่โด่งดังไปทั่วโลก คือประเพณีวิ่งควาย

ก่อนที่จะวิเคราะห์คำขวัญ สอดคล้องกับสภาพเป็นจริงหรือไม่อย่างไร ควรจะได้ศึกษาถึงสภาพทั่ว ๆ ไปของจังหวัดชลบุรีเสียก่อน

ที่ตั้งและอาณาเขต⁻¹⁴

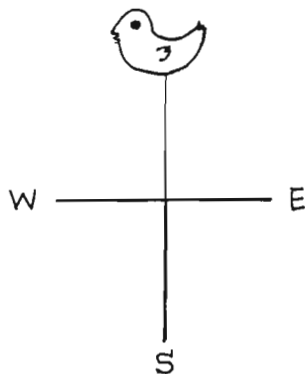
จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 65 กิโลเมตรมีพื้นที่เกือบ 3 ล้านไร่ อาณาเขตโดยสังเขปคือ

ทิศเหนือ เป็นท้องที่อำเภอพานทอง และอำเภอนนทบุรี ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ เป็นท้องที่อำเภอสัตหีบและอำเภอบางละมุง ติดต่อกับจังหวัดระยอง

ทิศตะวันออก เป็นท้องที่อำเภอบ่อทองและอำเภอหนองใหญ่ ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก เป็นท้องที่อำเภอเมืองชลบุรี, ศรีราชา, เกาะสีชัง และบางละมุง ติดต่อกับทะเลฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย

⁻¹⁴ สำนักงานจังหวัดชลบุรี. บรรยายสรุปจังหวัดชลบุรี. หน้า 2

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดชลบุรีมีภูเขาอยู่เกือบกึ่งกลางของจังหวัด เป็นแนวยาว จากทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เดิมทางทิศตะวันออกและทิศใต้เป็นป่าเขา ปัจจุบันสภาพโล่งเตียนใช้ปลูกพืชไร่ จำพวกมันสำปะหลัง และอ้อย เป็นหลัก ส่วนตอนเหนือเป็นที่ราบอยู่แล้วเหมาะแก่การกสิกรรม ด้านชายฝั่งทะเลมีหาดทรายสวยงาม เหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจหลายแห่ง เช่น บางแสน พัทยา เป็นต้น

ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากพื้นที่ด้านตะวันตกติดต่อกับทะเล . ทำให้อากาศค่อนข้างสบาย ไม่ร้อนจัดในฤดูร้อน ฤดูหนาวอากาศก็ไม่แห้งมากนัก นับว่าเป็นจังหวัดที่ภูมิอากาศโดยทั่วไปน่าอยู่มากทีเดียว

สภาพการเมืองการปกครอง

จังหวัดชลบุรีแบ่งเขตการปกครองเป็น 10 อำเภอ 91 ตำบล 671 หมู่บ้าน 2 เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล 17 สุขาภิบาล มีผู้แทนราษฎรได้ 6 คน จากเขตการเลือกตั้ง 2 เขต

อาชีพ

จังหวัดชลบุรีได้ชื่อว่าเป็นท้องถื่นกึ่งเกษตรกรรม และกึ่งอุตสาหกรรม ปัจจุบันมีแนวโน้มว่า อุตสาหกรรมจะก้าวหน้านำเกษตรกรรม เพราะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ การขนส่งสะดวกรวดเร็ว มีท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบังสำหรับการส่งออก

จากคำขวัญของจังหวัดชลบุรีข้างต้น ถ้าวิเคราะห์ดูจะเห็นว่า เดิมจังหวัดของเรา ด้านเกษตรกรรม น่าจะเป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ สืบเนื่องจาก "อ้อยหวาน, ข้าวหลามอร่อย, หรือประเพณีวิ่งควาย" ถ้าจะมีอุตสาหกรรมอยู่บ้าง มักจะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนคือการสานภาชนะต่าง ๆ หรือการเผาข้าวหลามขาย (ผลผลิตมาจากวัตถุดิบทางด้านเกษตรกรรมของท้องถิ่น) ลักษณะที่ค่อนข้างจะ

เป็นด้านอุตสาหกรรมอยู่บ้างได้แก่ โรงงานน้ำตาล โรงงานผลิตแป้งมัน (ล้วนแต่นำวัตถุดิบมาจากด้านเกษตรกรรมของท้องถิ่นทั้งสิ้น) ถ้าศึกษาดูงานอาชีพในปัจจุบันจะเห็นว่าชลบุรีได้ก้าวหน้าไปมาก มีโรงงานอุตสาหกรรมราวกับดอกเห็ดทั้งในชลบุรีและตลอดภาคตะวันออก พัฒนากันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้สภาพดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปมากมาย ไม่ทราบว่าเป็นอนาคตมลภาวะจากสิ่งแวดล้อมจะเข้ามาทำลายบรรยากาศอันน่าอยู่ของชลบุรีหรือไม่เพียงใด

ข้าวหลามอร่อยที่ตลาดหนองมน

สภาพทางประวัติศาสตร์⁻¹⁵

จังหวัดชลบุรี เป็นเมืองที่ตั้งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันได้รวมเมืองต่าง ๆ ในอดีตหลายเมือง เช่นเมืองบางทราย (ตำบลเขาบางทราย) เมืองบางปลาสร้อย (ตำบลบางปลาสร้อย) และเมืองบางพระเรือ (ตำบลบางพระ) เมืองบางละมุง (อำเภอบางละมุง) ส่วนเมืองชลบุรีไม่ปรากฏชื่อมาก่อน มาปรากฏในทำเนียบศักดิ์ดินาหัวเมือง พ.ศ. 1998 มีชื่อเมืองชลบุรีซึ่งปัจจุบันก็คือตำบลบางปลาสร้อยนั่นเอง

เมืองเก่าแก่อีก 2 เมือง คือเมืองศรีพระโอร กับเมืองพระรถสันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ ในดินแดนแถบนี้

เรื่องราวที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระรามาเมศวร พระยาละแวกยกทัพเข้ามากวาดต้อนครอบครัวไทย ในเขตชลบุรีและจันทบุรี ไปประเทศเขมรหลายพันคน

ก่อนที่จะเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า พระยาวชิรปราการ (พระเจ้าตากสิน) เห็นว่ากรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่าแน่แล้วจึงพาทหารหาญที่จงรักภักดีตีฝ่าวงล้อมออกมาทางชายทะเลฝั่งตะวันออก พม่าตามมาคราใด ก็ถูกตีพ่ายไปทุกครั้ง แม้จะอยู่ในลักษณะสู้พลงหนี่พลง แต่ก็พาพระองค์และทหารคู่ใจ เช่นหลวงพิชัยอาสาสู้รบเคียงบ่าเคียงไหล่มาโดยตลอดด้วยความสามารถและความเสียสละ ฝ่าฟันทหารพม่ารอดมาได้ อย่างน่าอัศจรรย์

ความเก่งกาจสามารถของพระยาวชิรปราการช่วงนี้ สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้าพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

ปางสมัยปวงม่านปล้น	อยุธยา
เห็นพินาศนครา	ห่อนแคล้ว
พระยาวชิรปรา-	การกาจ หาญแฮ
คุมพวกพื่นกลันแก้ว	คิดพร้อมใจกัน

⁻¹⁵ ภักธธาดา ธนาคารกรุงเทพจำกัด พระกฐินพระราชทาน ทอด ณ วัดใหญ่อินทาราม พระอารามหลวงจังหวัดชลบุรี หน้า 28

ฟื้นฟ้าข้าศึกห้อม	แตกฉาน
รบรับรายท่างราญ	รอดได้
พิภพแรม ณ บ้านพราน	นกกอก กรุงนา
ปล่อยพรรคพวกหาญให้	ลาดคั่นัญญา

พระยาวชิรปราการ ยกทัพผ่านนครนายก ปราจีนบุรีมาโดยลำดับเพราะดูว่าไม่ปลอดภัย ใกล้ข้าศึกเกินไป จึงมุ่งหน้าตรงไปจังหวัดชลบุรี พักที่หน้าลานวัดใหญ่ชลบุรี ได้เกลี้ยกล่อมนายทองอยู่ นกเล็ก ซึ่งเป็นคนที่มีพรรคพวกมาก ให้เข้ามาเป็นพวกร่วมดำเนินการกู้ชาติด้วย แล้วแต่งตั้งเป็น "พระยาอนุราชบุรี ศรีงาเมือง" ปกครองเมืองชลบุรี เมื่อตัวพระองค์เองยกพลต่อไปทาง ศรีราชา สัตหีบ ระยอง เพื่อช่องสุ่มผู้คนให้มากยิ่งขึ้นที่วัดลุ่มจังหวัดระยอง ตั้งแต่ตีฝ่าวงล้อมออกมาจนถึงวัดลุ่มกินเวลาประมาณ 3 เดือน ก็ได้ข่าวว่า กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าแล้ว ตามคำให้การของชาวกรุงเก่าว่า "กรุงแตก เมื่อวันอังคารขึ้นเก้าค่ำ วันสงกรานต์ เดือนห้าเมษายน 2310" รวมเวลาเป็นเอกราชได้ 417 ปี ก็ถึงกาลอวสานต์"

พอรุ่งแตก นายทองอยู่ นกเล็กที่พระยาวชิรปราการมอบให้ปกครองจังหวัดชลบุรี ก็ตั้งตนเป็นใหญ่ ตามอย่างหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่หลายก๊ก

กรุงศรีอยุธยาบ้านแตกสาแหรกขาด ทำให้นายทองด้วงกับนายบุญมา (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กับสมเด็จพระราชวังบวรสถานมงคล) ซึ่งคุ้นเคยกับพระยาวชิรปราการ อยากร่วมงานกู้ชาติด้วย ได้ไปพามารดาพระยาวชิรปราการซึ่งหลบภัยอยู่ที่บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มาพักที่บ้านจีน เรื่องมรรคทายกของวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี เป็นการทำความดีแก่พระยาตากสิน จนจีนเรื่องได้รับแต่งตั้งเป็น "กรมหมื่นสุนทรภุเบศ ณ ชลบุรี" ส่วนมหาบุรุษทั้งสอง (นายทองด้วง, นายบุญมา) ก็ได้ร่วมกู้ชาติกับพระยาตากสินมาโดยตลอด

ฝ่ายพระยาตากทราบชื่อนายทองอยู่ นกเล็ก กำเรียบเสิบสาน จึงยกทัพไปที่จังหวัดชลบุรี เป็นครั้งที่สองจับนายทองอยู่ นกเล็กได้ หลังจากรับสารภาพแล้วให้ถ่วงน้ำเสียที่ตำบลอ่างศิลา จัดการปกครองดูแล จังหวัดชลบุรีจนเป็นที่เรียบร้อยจึงเกิดชื่อสถานที่ต่าง ๆ เป็นอนุสรณ์หลายแห่ง เช่น

- ถนนวิรุฬหาร (ตามนามพระยาตาก)
- สะพานหัวค้าย (สถานที่ตั้งทัพ)
- หมู่บ้านในค้าย (สถานที่ตั้งทัพ)
- ทัพพระยา (พระยาตากเคยพักกองทัพที่นี่) ปัจจุบันคือพิทยา

จังหวัดชลบุรีจึงเป็นจุดรวมพลที่สำคัญของพระยาตากในการกอบกู้เอกราชซึ่งใช้เวลาเพียง 7 เดือนเท่านั้น แม้จะไปเกลี้ยกล่อมผู้คนอีกสองจังหวัดคือระยองและจันทบุรี จะใช้ยุทธวิธีอย่างไร คงเป็นเรื่องของจังหวัดนั้น ๆ จะได้บันทึกเป็นหลักฐานไว้

ท่านพระไพโรจน์ภักทธาดา เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี ผู้เขียนเรื่องราวนี้ ได้ยกโคลงของเก่ามาไว้ให้เป็นข้อเตือนใจในการศึกษาเรื่องใด ๆ ว่า

สิ่งสุดสามารถใช้	ญาณตรอง
อย่าด่วนว่าล้นพอง	ผิดแล้
ลองอย่างใช้วิสัยของ	เราหยิ่ง ถึงนา
อย่าทักว่าเท็จแท้	ทุกข้อที่ฉงน

ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่ออำเภอมีปรากฏอยู่ในนิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่ ซึ่งแต่งไว้คราวเดินทางจากกรุงเทพมหานครไปเยี่ยมบิดาที่เมืองแกลง เรียงลำดับจากเหนือไปใต้คือ บางปลาสร้อย, หนองมน, บ้านไร่, บางพระ, ศรีมหาราชา, ท่งศุขลา, บางละมุง, นาเกลือ, พักยา, นาจอมเทียน, ห้วยขวาง, หนองชะแก้ว (ซากแก้ว)

จังหวัดชลบุรีรุ่งเรืองที่สุด⁻¹⁶ ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้เสด็จประพาสชลบุรีหลายครั้ง หลายหน หลักฐานปรากฏชัดในจดหมายเหตุพระราชกิจประจำวันว่า รัชกาลที่ 4, 5, 6 ได้เสด็จประพาสชลบุรีเมื่อไร ทรงพระราชกรณียกิจใดบ้างซึ่งล้วนเป็นพื้นฐาน สร้างความเจริญให้แก่ชลบุรีมาตราบเท่าทุกวันนี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนิพนธ์ไว้ใน "พระบันทึกรอคความทรงจำ" ตอนที่กล่าวถึงเมืองชลบุรี ในหัวข้อการรวมหัวเมืองทางลำนํ้า บางปะกง 4 หัวเมืองเป็นมณฑลหนึ่ง คือเมืองปราจีนบุรี, เมืองพนมसारคาม, เมืองนครนายก, และเมืองฉะเชิงเทรา รวมเรียกว่า มณฑลปราจีน ต่อมาชยาอาณาเขตมณฑล ได้รวมเมืองพนมสนธิคม เมืองชลบุรี และเมืองบางละมุง รวมเป็น 7 เมือง ย้ายที่ว่าการไปตั้งที่เมืองฉะเชิงเทรา แต่ยังคงเรียกว่ามณฑลปราจีนเหมือนเดิมแสดงให้เห็นว่า เมืองชลบุรีเป็นเมืองหนึ่งในมณฑลปราจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2437 ถึง พ.ศ. 2475

ต่อมา (ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - ปัจจุบัน) มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองประเทศครั้งใหญ่ ยกเลิกการปกครองแบบเมืองทั่วราชอาณาจักร แล้วตั้งขึ้นเป็นจังหวัดแทน มีข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา เมืองชลบุรีก็กลายเป็นจังหวัดชลบุรีมาจนถึงทุกวันนี้ (แต่เปลี่ยนข้าหลวงประจำจังหวัด เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด)

⁻¹⁶ สำนักงานจังหวัดชลบุรี ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค. หน้า 17

บทที่ 3

วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี ก็คือเรื่องราวต่าง ๆ ของชาวชลบุรีทั้งที่เล่าสืบต่อกันมา ด้วยวาจา และบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งมีหลายลักษณะด้วยกัน เช่น ตำนาน นิทาน เรื่องเล่า ปริศนาคำทาย เพลงกล่อมเด็ก เพลงพื้นบ้าน และสำนวนภาษาิต ดังจะได้แยกเป็นหัวข้อ ๆ ต่อไปนี้

1. ตำนาน, นิทาน, เรื่องเล่า
2. ปริศนาคำทาย
3. เพลงพื้นบ้าน
4. สำนวนภาษาิต

ตำนาน, นิทาน เรื่องเล่า

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ตำนาน" คือ เรื่องแสดงกิจการอันมีมาแล้วแต่ปางหลัง, เรื่องราวมนานที่เล่ากันสืบ ๆ มา

"นิทาน" คือ เรื่องที่เล่ากันมา

ดังนั้นจึงเรียบเรียง ตำนาน นิทาน เรื่องเล่า อยู่ในหัวข้อเดียวกันคือเรื่องเล่าสืบ ๆ มา

การศึกษาตำนานเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง⁻¹⁷ เพราะช่วยให้เรามีความเข้าใจในประวัติความเป็นมา ความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดของชนในท้องถิ่น ตลอดจนเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อันก่อให้เกิดการพัฒนาวรรณกรรมท้องถิ่น และการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างท้องถิ่น ซึ่งส่งผลถึงความปึกแผ่นมั่นคงของประเทศโดยรวม

ถ้าพิจารณาถึงความหมายของตำนาน นิทาน เรื่องเล่า แล้วจะเห็นว่า ไม่ว่าจะ เป็น ความเป็นมาของสถานที่ ประเพณี เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย

⁻¹⁷ สำเนียง เรียงรัชตะ. เอกสารประกอบการสอนวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น. หน้า 64

ตลอดจน ส่วนวนสุภาสิต ก็อาจนับรวมอยู่ในหัวข้อนี้ได้ทั้งหมด เพราะทุกเรื่องล้วนแสดงถึงกิจอันมีมาแต่กาลก่อนทั้งสิ้น ดังนั้นในการเรียบเรียงครั้งนี้จะแยกหัวข้อไว้ดังต่อไปนี้

- ความเป็นมาของชื่อสถานที่
- นิทาน
- ประเพณีท้องถิ่น
- เพลงพื้นเมือง
- การละเล่นพื้นเมือง
- เพลงกล่อมเด็ก
- ปริศนาคำทาย
- เพลงที่เกี่ยวข้องกับชลบุรี
- ปกิณกะนาม

อนึ่ง ส่วนวนสุภาสิตที่เป็นลักษณะของชาวชลบุรีโดยเฉพาะยังไม่มีหลักฐานยืนยัน ที่พอจะจับเค้าได้ จะพบชัดเจนก็เพียงระดับเสียงวรรณยุกต์จากคนสูงอายุที่ผิดเพี้ยนไปจากภาคกลาง แต่มีได้น่ามากกว่าวถึง เพราะเป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งที่นำศึกษาในระดับสูง ๆ ขึ้นไป

อ้อหวานที่บ้านบึง

ความเป็นมาของชื่อสถานที่

เมืองบางปลาสร้อย^{-1๘}

สถานที่ตั้งเมืองชลบุรีในปัจจุบัน^{-1๙} เดิมเรียกว่า "บางปลาสร้อย" คนจีนเรียก "มั่งกะส่วย" มีถนนอยู่สายเดียว ภายหลังได้ชื่อว่า "ถนนชิวปรากฏ" เริ่มจากทิศเหนือตั้งแต่หน้าศาลเจ้าพ่อสาคร ตรงมาทางทิศใต้ ผ่านหน้าศาลเจ้าแก้วเชิงสะพานหัวค้าย เชิงสะพานแดง ผ่านหน้าที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จนถึงโบสถ์วัดสวนตาล ถัดไปเป็นป่ารก มีทางเดินเล็ก ๆ คดไปคดมา ผ่านคลองบางปลาสร้อยไปออกที่ว่าง ซึ่งจะไปตามลห้วยกะปิ หรืออ่างศิลา

สมัยก่อนผู้คนไม่มากเหมือนสมัยนี้ การค้าริมถนนมีประปราย ห้องแถวไม่ยาวติดต่อกัน และเป็นห้องที่เช่าอยู่อาศัยเสียเป็นส่วนมากบริเวณที่มีผู้คนไปประชุมกันหนาแน่นทั้งกลางวันและกลางคืน คือหน้าศาลเจ้าแก้ว เพราะเดิมมีโรงบ่อนเบี้ยมีจ้าวหรือลิเกหน้าบ่อนทุกวันให้ดูฟรี เป็นจุดเข้าให้คนมาเที่ยวแล้วเลยเข้าเล่นการพนันแม้รัฐบาลเลิกการบ่อนเบี้ยแล้วตัวอาคารก็ยังเปลี่ยนเป็นโรงลิเกอยู่หลายปี ภายหลังเปลี่ยนเป็นร้านขายผืนแห่งใหญ่ของเมืองชล

ตั้งแต่หน้าไปรษณีย์ไปวัดสวนตาลนั้น ทางด้านตะวันตกของถนนเป็นที่ว่างเปล่า พื้นที่มีระดับต่ำมาก ลักษณะเป็นตะกาด^{-2๐} เคยเป็นสนามของนักกีฬาว่าวเล่นพนันกันในฤดูร้อน เหมือนสนามหลวง ในกรุงเทพฯ จนพ.ศ. 2457 จึงได้ถมให้สูงขึ้นและสร้างบ้านพักสำหรับผู้ว่าราชการจังหวัดหลังใหม่เป็นบ้านแรก แต่ถูกรื้อเมื่อ พ.ศ. 2502 เพื่อใช้พื้นที่ สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปประจำเมือง ซึ่งจำลองแบบพระพุทธรูปสิหิงค์ ได้สร้างเสร็จเรียบร้อยเมื่อ พ.ศ. 2504 โดยสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชได้ทรงทำพิธีถวายพระนามพระพุทธรูปสิหิงค์จำลององค์นี้ว่า

^{-1๘} สุปิน สืบสงวน. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายวิชัย อนุากุล

23 พฤษภาคม 2519. หน้า 24

^{-1๙} พ.ศ. 2537

^{-2๐} พื้นที่เคยเป็นนาเกลือมาแล้ว

"พระพุทธรูปหิมาลัยมิ่งมงคลลีลารัตน พุทธบริษัทราชภัฏสามัคคีชลบุรีบุษนัยบพิตร" แล้วสร้างบ้านพักผู้ว่าราชการขึ้นใหม่ถัดจากที่เดิมไปทางทิศตะวันตกเล็กน้อย เป็นตึก 2 ชั้น สวยงามดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ด้านตะวันออกของถนนวชิรปราการ เป็นสถานที่ทำงานของรัฐบาล เรียงรายกันเป็นลำดับ เริ่มด้วยที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข, ที่ว่าการอำเภอ, ที่ว่าการคลัง, สรรพากรจังหวัด, ศาลากลางจังหวัด, ที่ทำการสถิติ, ศาลจังหวัด และสถานีตำรวจภูธร (อยู่ตรงที่ว่างหน้าประตูเรือนจำปัจจุบัน) เป็นแห่งสุดท้ายสถานที่เหล่านี้ล้วนสร้างเป็นเรือนไม้ หลังคามุงด้วยจาก มียกพื้นสูงเกือบ 2 เมตร ไม้ใช้ไม้ดีเป็นตารางรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด

ต่อมาได้สร้างหอคอยแป้นที่ดิน (หลังแรก) ขึ้นหนึ่งหลังในพื้นที่ต่อจากโบสถ์วัดสวนตาลและกันเขตท่าถนนต่อจากเดิมไปจนจรดคลองบางปลาสร้อย บริเวณที่ว่างด้านหอคอยแป้นใช้ปลูกบ้านพักข้าราชการ ส่วนฝั่งตะวันตกที่เห็นเป็นสถานีตำรวจภูธรในปัจจุบัน เดิมได้ทำรั้วล้อมรอบปลูกต้นไม้ที่ร่มรื่นเต็มไปหมดภายหลังรัฐบาลได้วางแผนผังสร้างที่ทำการของรัฐขึ้นใหม่จึงสร้างตึกเช่นที่ทำการศาลจังหวัด ศาลากลางจังหวัด และสถานที่ทำการอื่น ๆ ตามแนวถอยหลังห่างออกไปจากเดิมมีที่ทำการไปรษณีย์แห่งเดียวที่อยู่เดิม

เมื่อก่อนตลาดทรัพย์สิน เป็นสถานที่ตั้งกองทหารเรือซึ่งสร้างสะพานยาวยื่นลงไปทะเล ชาวบ้านเรียกว่า สะพานหลวง⁻²¹ (กองทหารย้ายไปอยู่ที่ชายหาดบางพระหลายปีแล้วจึงย้ายไปที่สี่ตึก) หลังจากกองทหารย้ายไปแล้วกรมพระคลังข้างที่ได้ตัดถนนตามแนวเดิม ถนนวชิรปราการ สร้างตลาดผัก ตลาดปลา ทางด้านถนนฝั่งตะวันออกประชาชนเรียก "ตลาดพระคลังข้างที่" มีการปลูกห้องแถวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

⁻²¹ ปัจจุบันคือสะพานเสริมสันติ

ต่อมาเกิดการสูญเสียมืดครั้งใหญ่ในตลาดชลบุรี เป็นประวัติการณ์คือเพลิงไหม้ตลาดเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2457 ทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออกจะสร้างตึกสร้างห้องแถวให้ติดต่อกันเหมือนเดิมก็กินเวลาหลายปี และมีตลาดขายของสดเพิ่มขึ้นอีกแห่งชื่อว่า "ตลาดบุรีบริบาล"⁻²²

เมืองชลบุรีมีลักษณะแตกต่างจากเมืองชายทะเลอื่น ๆ คือ บ้านเรือนส่วนใหญ่สร้างอยู่ในทะเล เมื่อเทียบอัตราส่วนการปลูกสร้างบ้านเรือนแล้วพบว่าอยู่ในทะเลมากถึง 5 ส่วน บนฝั่งมีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น สาเหตุสำคัญก็คือ

1. มีถนนขีรปรากการเพียงสายเดียว⁻²³ ซึ่งสร้างพาดอยู่ชิดแนวชายฝั่งทะเลมาก เวล่าน้ำขึ้นระดับน้ำจะถึงหลังห้องแถวด้านตะวันตกที่เดียว ที่ดินชายเลนมีหลายต่าง ๆ ชุกชุม ตลอดจนปุม้า ปูทะเลมากมาย

2. การคมนาคมใช้เรือเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะไปอ่างศิลา บางแสน บางพระ ศรีราชา นาเกลือ สัตหีบ หรือบางปะกง⁻²⁴ ดังนั้นเมื่อรวมเรือชนิดต่าง ๆ เข้าด้วยกันจะเป็นจำนวนเรือมากมาย จึงจำเป็นต้องสร้างสะพานยื่นออกไปจากฝั่ง ให้สะดวกแก่การจอดเรือ

3. ที่ชายฝั่งเป็นที่ว่างเปล่า ใครจะปลูกบ้านอยู่ก็สร้างสะพานยื่นออกไป จะได้เนื้อที่สองข้างสะพานไว้ปลูกบ้านและจอดเรือ

ด้วยเหตุผล 3 ประการดังกล่าว ผู้คนนิยมสร้างบ้านอยู่ในทะเล เพราะมีทางหากินกว้างขวาง ทำให้มีการสร้างสะพานยื่นออกไปในทะเลหลายสิบสะพาน ความยาวกว่า 1 กิโลเมตรก็มีจำนวนไม่น้อย คนโบราณมักเว้นช่องว่างในการปลูกบ้านให้ห่างกัน เพื่อป้องกันอัคคีภัย แต่เดี๋ยวนี้สร้างติดต่อกันหมด น่ากลัวอันตราย

⁻²² ชาวบ้านเรียกกันว่า "ตลาดล่าง" และเรียกตลาดพระคลังข้างที่ว่า "ตลาดบน"

⁻²³ เมื่อก่อนยังไม่มีทางหลวงสายสุขุมวิทผ่าน

⁻²⁴ เมื่อก่อนอยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี

เรื่องน้ำเป็นภาระหนักสำหรับบ้านในทะเล ราวพ.ศ. 2450 ทางราชการได้ขุดคลองจากทะเลเข้าไปจนถึงถนนใหญ่หน้าศาลากลางจังหวัด แล้วขุดบ่อน้ำข้างถนน 2 บ่อ⁻²⁵ เพื่อเป็นจุดที่จะนำเรือเข้ามาบรรทุกน้ำไปใช้ได้

ต่อมาหลวงบำรุงราชนิยม (สุณฺณ สิงคาลวณิช) ได้ทดลองสร้างบ่อคอนกรีตเก็บกักน้ำฝน ดูความทนทานของบ่อที่บ้านสะพานจีน⁻²⁶ ปรากฏว่าใช้ได้ ชาวบ้านในทะเลก็พากันสร้างบ่อคอนกรีตเก็บน้ำกันหมด และทดลองใช้คลองปลาแทนถึงไม้สักด้วยจนนิยมใช้อยู่ในปัจจุบัน และต่อเหล็กหลังบ่อน้ำสร้างตึก 2, 3 ชั้นกัน อยู่ดาดดิน

มีสะพานมากมายที่ยื่นลงไปทะเล แต่ถ้ายื่นปากซอยมองลงไปทางทิศตะวันตกจะหาสะพานไม่พบ จะพบแต่ซอยเล็ก ๆ ทั้งนี้ เพราะได้มีการสร้างถนนขึ้นแทนสะพาน เพื่อสะดวกสำหรับคนชรา โดยสารรถสามล้อ รถลาก⁻²⁷ สร้างขึ้นที่สะพานสำราญราษฎร์เป็นสายแรก สะพานกลบ้อมค้ายเป็นสายที่สอง ถัดไปเป็นสะพานศรีนิคม, สะพานเสริมสันติ, สะพานคูก่าพล, สะพานท่าเรือพลี เป็นลำดับในพ.ศ. 2506 เทศบาลเมืองชลบุรีเปลี่ยนคำเรียกสะพานว่า "ถนนซอย" แทน

สมัยที่ยังไม่มีการสร้างถนนสุขุมวิทต่อจากจังหวัดสมุทรปราการมาชลบุรีนั้น ประชาชนเดินทางไปกรุงเทพฯ โดยเรือกลไฟ ขนส่งสินค้าโดยเรือฉลอมทะเล เมื่อถนนสุขุมวิทตัดผ่านถึงชลบุรีแล้วเรือเริ่มลดลง พอสร้างสะพานเทพหัสดินทร์เสร็จ เรือกลไฟ เรือฉลอมทะเล ก็เลิกกิจการไป การสร้างบ้านในทะเลก็หยุดชะงัก หันไปสร้างทางบกมากขึ้น เพราะเป็นสมัยใช้รถยนต์

ด้านบนบก ฝั่งตะวันออกของถนนวชิรปราการ มีทางเดินแคบ ๆ ไปสู่ด้านหลังเป็นระยะ ๆ เรียกว่า "ตรอก" มีชื่อปรากฏอยู่ในเวลานี้มากมายไม่มีตรอกใดกว้างพอที่จะเรียกเป็นถนนได้เลย แม้แต่ถนนอัคนีวาต เดิมเป็นของเอกชน มีต้น

-25 ทางราชการได้กลบเสียแล้ว หลังจากมีประปาใช้

-26 สะพานสำราญราษฎร์

-27 รถเจ๊ก

มะขามใหญ่ต้นหนึ่ง เจ้าของใช้เป็นที่รับซื้อไม้ซุง^{-2a} แต่ละตรอกมีบ้านเรือนปลูก อยู่ประปรายแต่ละบ้านมีเนื้อที่ว่างมาก จากตรอกต้นจันทร์ด้านถนนวชิรปราการทะลุ ถึงถนน (ปัจจุบันเป็นถนนเจตน์จำนงค์) อีกสายหนึ่งจะจดขอบหนองดินโพธิ์ด้านใต้ ซึ่งได้ชื่อตามลักษณะภูมิประเทศคือ มีดินโพธิ์หนึ่งต้น อยู่ที่ขอบหนองด้านเหนือซึ่งจด ถนนโพธิ์ทองตรงมุมวัดกำแพง ทิศตะวันออกติดเขื่อนวัดนอกและโรงเจ ตลอดแนว จนถึงธนาคารเอเชียจำกัด ด้านตะวันตกติดที่เอกชน และโรงต้มกลั่นสุราดั้งเดิม ของรัฐบาล

ข้ามถนนโพธิ์ทองไปเป็นที่ลุ่ม ว่างเปล่ากว้างขวางใช้เป็นทางเกวียน ตรงไปบ้านโศดทางหนึ่ง แยกไปข้างเขาน้อยทางหนึ่ง พันจากแนวที่ว่างด้านตะวันออกจะเป็นแนววัดต่าง ๆ จากเหนือมาใต้ เริ่มที่วัดราษฎร์บำรุง, วัดเครือวัลย์, วัดนอก, โรงเจ, หมู่บ้าน, โรงน้ำมัน วัดโรมันคาทอลิก, วัดใหม่, วัดใหญ่, วัดต้นสนและวัดเนินตามลำดับ พันหลังวัดและหมู่บ้านที่กล่าวแล้วจะเป็นทุ่งนาตลอด ใช้ เป็นสถานที่พักผ่อน รับลมในฤดูร้อน ชมการเล่นว่าวพยับดังเช่นสนามหลวงใน กรุงเทพฯ จะสังเกตได้ว่า ด้านตะวันออกของถนนวชิรปราการ มีบ้านเรือนอยู่น้อยมาก เพราะส่วนใหญ่พากันไปสร้างบ้านเรือนอยู่ในทะเลดังได้กล่าวมาแล้ว

หนองดินโพธิ์มีประโยชน์มาก นอกจากเป็นที่รับน้ำในฤดูฝนแล้วยังเป็นที่ปลดทุกข์ ได้อย่างวิเศษ เพราะยังไม่มีส้วมซึมหรือบริษัทรับจ้างตั้งถังถ่ายเท คนที่อยู่ด้านเหนือและด้านใต้ต่างก็ร่วมใจกันในด้านของตนสร้างห้องส้วมสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง 1.25 เมตร ชั้น 2 แถว แถวหนึ่งประมาณ 10 ห้อง ฝาผนังกลางระหว่างห้องสูงขนาดนั้นแล้วมองไม่เห็นหน้ากัน สำหรับปลดทุกข์ชาย 1 แถว หญิง 1 แถว ด้านเหนือสร้างล้าลงในหนองด้านตะวันตก ด้านใต้ก็สร้างแบบเดียวกันล้าลงในหนองทางด้านใต้ของโรงเจ นับว่าเป็นการให้อาหารปลาโดยไม่ต้องลงทุนและกำจัดกลิ่นไปได้ส่วนหนึ่ง

---

^{-2a} ไม้ใหญ่ที่ถูกโค่นลงด้วยขวาน ถากเปลือกและกระพื่อออกจนมีลักษณะสี่เหลี่ยมตลอดท่อนโคนและท่อนปลาย ส่วนมากยาว 9 เมตร ใช้เกวียนบรรทุกมาขาย ให้เจ้าของท่า (ลักษณะไม่เหมือนซุงในปัจจุบัน)

การคมนาคมระหว่างตำบล หรืออำเภอใช้เดินตามหัวคันนา และทาง
เกวียน มีถนนชั้นหน้าชั้นดั่วอยู่เพียงสายเดียว คือชลบุรี - พนัสนิคม กว้าง 2 เมตร
ยาวกว่า 24 กิโลเมตร บางตอนแคบ บางตอนขาด เพื่อให้หน้าไหลผ่านถึงกัน สมัยที่
ยังไม่มีรถยนต์ มีคนนั่งตั้งกองคาราวานหาบสินค้าขึ้นเมืองมาขายที่ชลบุรี และนำของ
จากจังหวัดกลับไปขายที่พนัสนิคม แม้ทางราชการอำเภอพนัสนิคมก็จ้างพวกคาราวาน
เหล่านี้หาบเงิน (เหรียญบาท) ไปส่งคลัง โดยมีเจ้าพนักงานขี่ม้าคอยควบคุม

สินค้าสำคัญในสมัยนั้น นอกจาก ปลา หอย และข้าวแล้ว ยังมีน้ำตาล
ทรายแดง ซึ่งเป็นสินค้าหลักทำเงินให้มาก ในฤดูหีบอ้อย เข้าชั้นจะมีเกวียนบรรทุก
น้ำตาลทรายแดงมาจอดในวัดกลาง, วัดกำแพง, หน้า - หลังศาลเจ้ากวน ตรอก
โรงหมู และบริเวณอื่น ๆ เต็มไปหมด บรรดานายทุนจะส่งคนเอาเหล็กแหลมมาแทง
กระสอบดูตัวอย่างน้ำตาล ว่า จัดอยู่ในชนิด ดี, เลว เพียงใด ใส่กะบะวางไว้หน้า
ร้าน ให้พ่อค้าที่มีเรือลอมซื้อไปจำหน่ายที่กรุงเทพฯ ถ้าตกลงราคากันไม่ได้ก็ส่งลง
เรือกลไฟไปให้ชาวแพซึ่งเป็นนายหน้าขายน้ำตาลที่กรุงเทพฯ ต่อไป ดังนั้นสภาพใน
ตอนเช้าจะขวิกไชว จอแจไปหมด ทั้งพวกเกวียนนายทุน และจับกัง⁻²⁰

ต่อมาสมัยพระยาสุโขทัย เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดได้อนุญาตให้นาย
กิมเล็ง วิวัฒน์วานิชกับพวกนารถยนต์ฟอร์ต มาวิ่งรับ-ส่งผู้โดยสาร ระหว่างชลบุรี
พนัสนิคม โดยนำต้นตาลตัดเป็นท่อน แล้วผ่าซีก บดไล่กลางออกให้เป็นร่อง นำมา
พาดตามถนนที่ขาด ให้พอดีกับช่วงของล้อรถ นับเป็นรถยนต์โดยสารสายแรกใน
จังหวัดชลบุรีราวพ.ศ. 2465 ซึ่งวิ่งได้ช้ามาก เพราะต้องวิ่งให้ตรงร่องของต้นตาล
ที่วางพาดร่องน้ำไว้ จากนั้นอีก 2 ปี จึงมีรถยนต์ของเอกชนวิ่งรับ-ส่งผู้โดยสารอีก
หลายสาย ต่อมารัฐบาลได้สร้างถนนเชื่อมจังหวัด เริ่มจากตัวเมืองฉะเชิงเทราฝั่ง
ซ้ายมาทางอำเภอพนัสนิคม ทับเส้นทางเก่าจนถึงตัวเมืองชลบุรีในราวพ.ศ. 2474
ได้ชื่อว่า "ถนนสาย 22" ซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมจังหวัดอื่นเป็นสายแรกของจังหวัดชลบุรี
และหลังจากรัฐบาลให้สัมปทานแก่บริษัทขนส่ง นารถมาบริการรับ-ส่ง ผู้โดยสาร

ระหว่างชลบุรี - ฉะเชิงเทรา วันละหลายเที่ยว รถยนต์โดยสารชลบุรี - พินันนิคม
ก็เลิกกิจการไป

ถนนสายใหญ่สายที่ 2 คือ โครงการสร้างถนนสายเลียบชายทะเลฝั่ง
ตะวันออกของรัฐบาล เริ่มจากสมุทรปราการ ผ่านคลองด่าน บางปะกง ชลบุรี จน
ถึงสัตหีบ เริ่มราวพ.ศ. 2476 สร้างเสร็จแล้วได้ชื่อว่า "ถนนสุขุมวิท"

เดิมรัฐบาลเก็บภาษีอากรแล้วก็นำไปบำรุงแต่เมืองหลวงแห่งเดียวต่อมา
รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 มีความ
สำคัญว่าจะจัดแบ่งเงินใช้บำรุงท้องถิ่น ตามสัดส่วนอันสมควร จึงเกิดเทศบาลเมือง
ชลบุรีขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนธันวาคม 2478 โดยใช้สถานที่ที่เคยออกสลากกินแบ่ง
ของจังหวัดชลบุรีเป็นศาลาเทศบาลเมืองชลบุรี (อยู่ทางทิศตะวันตกของโรงเรียน
อนุบาล)

ระยะแรก ๆ เทศบาลมีรายได้น้อย แต่มีงานโครงการที่จะทำมากมาย
ทั้งขยายสถานที่ทำการ สร้างโรงเรียน ถมหินลาดยางในถนนวิสุทธิพรการ เมื่อขาด
กำลังเงิน ก็ต้องหาวิธีที่จะให้โครงการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วง เมื่อขาดกำลังเงิน ก็
ต้องหาวิธีที่จะให้โครงการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วง ในการสร้างโรงเรียนเทศบาลได้
สร้างแทนที่ศาลาหลังเก่าของวัดใหญ่อินทาราม⁻³⁰ ซึ่งทรุดโทรมมาก หน้าจั่วของ
ศาลาหลังเดิม แปลกกว่าที่อื่น กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุไว้

หลังศาลาเทศบาลมีคลอง และถนนตรงข้ามหน้าที่ทำการไปรษณีย์ขนาน
ไปตามลำคลองจดชายทะเล เดิมคลองสายนี้เป็นท่าเรือแห่งหนึ่งของเมืองชลบุรี มี
เรือมาจอดคอยรับบรรทุกผลไม้ ไปขายที่กรุงเทพฯ อยุธยา ฯลฯ ช่วงนั้นลำคลอง
ต้นเขินถนนชำรุด เทศบาลก็ปรับปรุงให้อยู่สภาพดี โดยเก็บเงินจากเกวียน เล่มละ
25 สตางค์

ความที่ชลบุรีกันดารน้ำ เทศบาลจึงดำเนินการเจาะบ่อน้ำบาดาล แต่
เจาะพบหินแข็งต้องเลิกล้มไป และยกที่ตรงนั้นให้เป็นสถานีอุตุนิคมชลบุรี

⁻³⁰ ปัจจุบันคือที่ทำการพุทธสมาคมชลบุรี

โรงพยาบาลชลบุรีเดิมอยู่ในทะเลไม่สะดวกที่จะขยายให้ใหญ่โตได้ จึงย้ายขึ้นมาอยู่ใกล้ถนนสุขุมวิท แต่มีที่ดินเอกชนบังหน้าถนนอยู่ หลวงบำรุง⁻³¹ นายกเทศมนตรีได้บริจาคเงินส่วนตัวชำระค่าที่ดินตลอดแนวที่บังหน้าทั้งหมดโรงพยาบาลชลบุรี จึงมีที่ดินจดเขตถนนสุขุมวิท ดังที่เห็นในปัจจุบัน

ต่อมาสมัยนายจ่านงค์ จันทอิสระ เป็นนายกเทศมนตรีได้ตัดถนนสายกลางเมืองขึ้นอีก 1 สาย พัฒนาทางเกวียนและทางเดินเท้าให้เป็นถนน เริ่มจากด้านทิศเหนือแนวถนนสาครพิทักษ์ ผ่านทิศตะวันออกของวัดกำแพงมาทางใต้ ถมหนองตันโพธิ์ จนจดทางเดินตรอกต้นจันทน์ผ่ากลางวัดโรมันคาทอลิกจดทางเกวียนด้านใต้ระหว่างเขตวัดโรมันคาทอลิกและวัดใหม่พระยาท่า ตัดผ่านวัดใหม่ฯ วัดใหญ่ฯ จนเป็นเขตถนน เรียกร้อยให้ชื่อว่า "ถนนเจตน์จ่านงค์" และตั้งชื่อถนนสายเดิมว่า ถนนวิชิรปรากฏการ⁻³² ชื่อตรอกศาลเจ้าพ่อสาครว่า "ถนนสาครพิทักษ์" ขยายถนนระหว่างวัดเครือวัลย์กับวัดนอก ให้กว้างขึ้น ยาวจดถนนสุขุมวิท ถมทางเกวียนข้างวัดกำแพงด้านใต้ ที่ชาวบ้านชอบเรียกว่า ทางไปหนองตันโพธิ์ หรือตรอกตลาดปลา(เก่า) ตั้งชื่อใหม่ว่า "ถนนโพธิ์ทอง" ตรอกวัดใหม่ตั้งชื่อว่า "ถนนหลานกฤษ" และมีถนนตั้งชื่อใหม่อีกหลายแห่ง คือ "ถนนพรหมมาส"⁻³³ "ถนนอัคนิวาส"⁻³⁴

⁻³¹ หลวงบำรุงราชนิยม (สุญ สิงคาลวณิช)

⁻³² หมายถึงยศของพระเจ้ากรุงธนบุรีซึ่งเคยคุมไพร่พลมาชลบุรี 2 ครั้ง

⁻³³ จากศาลาฟังธรรมตรงไปหน้าประตูวัดใหญ่

⁻³⁴ หน้าโรงไฟฟ้า ชื่อนี้หมายถึงศรของพระรามที่แผลงออกไปแล้วเป็นไฟแต่ปัจจุบันเขียนว่า "อัคนิวาสน์"

"ถนนพรายวาส"^{-๓๕} "ถนนพาสเกตรา"^{-๓๖} "ถนนชัยชนะ" (ก่อนจะสำเร็จเป็นถนนมีเรื่องวิวาทกันระหว่างคนของเทศบาลและคนของวัด พอถนนเสร็จเรียบร้อยจึงได้ชื่อตามเหตุการณ์) ปัจจุบันคือถนนที่เชื่อมโยงถนนสุขุมวิท กับถนนเจตน์จำนงค์ เข้าต่อกับถนนหลานกฤษร จนถึงถนนวชิรปราการ

ถนนอีกสายหนึ่งที่คาดว่าจะเรียบร้อยได้ ก็เพราะความเสียสละของคนหลาย ๆ คน ที่ต้องจารึกชื่อไว้ให้ประจักษ์ก็คือ นายชาญ กฤษรเทพ ที่เสียสละเนื้อที่ดิน และรื้อตึกแถวของตนเองบางส่วน จนได้ถนนที่สภาพกว้างขวางสะดวกสบายแก่สาธารณชน คือ ถนนซอยศรีมงคล หรือตรอกโรงหมูนั่นเอง ได้ชื่อซอยตามชื่อขุนนางท่านหนึ่ง^{-๓๗} ที่มีบ้านอยู่ในซอยนี้

นอกจากจะตั้งชื่อถนนแล้ว นายกเทศมนตรีสมัยนั้นยังได้ตั้งชื่อสะพานให้คล้องจองกันเพื่อให้จำง่าย ดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ เริ่มจากสะพานราชวิถี (สะพาน 1)^{-๓๘}, ศรีบุญฤดี (สะพาน 2), รัฐผดุง (สะพาน 3), บำรุงเขต (สะพาน 4), เจตน์ประชา (สะพาน 5), ทิฆามารค (สะพานยาว), ภาคมหันต์ (สะพานบ้านแม่ห่อ), จันทสถิต พิภย์สถาน (สะพานบ้านแม่คง), บ้านลำพู (สะพานต้นลำพู), คุณำพล (สะพานแดง), กลบ้อมค้ำย (สะพานหัวค้ำย), ป่ายพลนำ (สะพานคุณจำ), สำราญราษฎร์ (สะพานจีน), ชาติเดชา (สะพานจีนสั้น), ท่าเรือพลี (สะพานศาลเจ้า^{-๓๙}), ศรีนิคม (สะพานเก็ง), ปฐมวัย (สะพานโรงเรียนกลุ่มปฐมวัย), ไกรเกรียงยุค (สะพานคู่), สุขนิรันดร์ (สะพานบ้านสุน), เสริมสันติ (สะพานหลวง) เริ่มชื่อใหม่ว่า อติเรก (สะพาน 16), เอกวุธ (สะพานหมอเก้),

---

^{-๓๕} เชื่อมระหว่างถนนพรหมมาสกับอัคนีवाद

^{-๓๖} ถนนหน้าที่ทำการไปรษณีย์ตรงไปทะเล

^{-๓๗} พระยาศรีมหาเกษตร

^{-๓๘} ชื่อในวงเล็บทุกชื่อเป็นชื่อเดิมที่ชาวบ้านตั้งขึ้น, บางสะพานไม่มีใครจำชื่อเดิมได้

^{-๓๙} เป็นท่าเรือ

อุทยาน (สะพานหน้าวัดสมณะ), ชารนที, ปรีดามย์ (สะพานหน้าวัดน้อย), ชม
สำราญ, ย่านโพธิ์ทอง (สะพานหน้าวัดโพธิ์), คลองสังเขป (สะพานคลอง),
เทพประสาท, ราชประสิทธิ์, จิตประสงค์, จงประสาน, และเทศบาลสมมุติ เป็น
สะพานสุดท้ายในเขตเทศบาล

การออกโฉนดที่ดินในสมัยก่อน ๆ ทางราชการใช้ชื่อหมู่บ้านและตำบล
ตามชื่อที่ตั้งไว้เดิมทั้งนั้น ซึ่งแรกเริ่มที่ได้จัดรวมหมู่บ้านเป็นตำบล ในตัวเมืองชลบุรี
แบ่งเป็นหลายตำบลคือ ตำบลท้ายบ้าน, ตำบลตลาดกลาง, ตำบลมะขามหย่ง,
ตำบลบ้านโหนด และตำบลบางทราย คำว่าบางปลาสร้อยชื่อตั้งเดิมหายไป ต่อมา
ราชการเห็นว่าควรจะรักษาชื่อที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไว้ จึงรวมตำบลท้ายบ้าน
กับตำบลตลาดกลางเป็นตำบลใหม่ชื่อ ตำบลบางปลาสร้อย และเปลี่ยนชื่ออำเภอ
เมืองเป็นอำเภอบางปลาสร้อยอีกด้วย ต่อมาไม่นานก็เปลี่ยนกลับเป็นอำเภอเมือง
แต่เติมชื่อเมืองลงไปด้วย เป็นอำเภอเมืองชลบุรี ดังเช่นปัจจุบัน

นายกเทศมนตรีสมัยต่อมา ต่างก็ช่วยกันพัฒนาถนนหนทางในตัวเมือง
อย่างต่อเนื่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงมีถนนขึ้นมาใหม่อีกหลายสาย เช่น ถนน
ราษฎร์ประสงค์ ถนนไทยประชา, ถนนสุรชัย, ถนนโพษยานนท์ ชื่อถนนจะเกี่ยว
ข้องกับชื่อหรือไม่ก็นามสกุลของนายกเทศมนตรีเมืองชลบุรีทั้งนั้นทำให้ทราบว่า ถนน
แต่ละสายสร้างเมื่อใด

ในสมัยนายนาถ มนต์เสวี เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี นอกจาก
จะมีการย้ายบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อใช้สถานที่สร้างหอพระพุทธรูปสังกัจจายน์ ได้
กล่าวแล้ว ยังได้ถมดินชายทะเลออกไปอีกไกลสร้างโรงเรียนประจำจังหวัดขึ้นใหม่
จนปัจจุบันมีสถานที่ราชการหลายแห่งที่ย้ายไปปลูกในที่ถมทะเล ต่อ ๆ ออกไป

เมืองพระรถ -⁴⁰

เมืองพระรถเป็นเมืองเก่าแก่มากเมืองหนึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเมืองสมัยขอมเรื่องอำนาจในดินแดนสุวรรณภูมิอยู่ตรงกิโลเมตรที่ 27 ถนนสายชลบุรี - ละโว้เชิงเตตรา ได้ตัดผ่านตัวเมืองออกเป็น 2 ส่วน กำแพงเมืองด้านตะวันออกถูกเกลี้ยราบเป็นไไร่หมดแล้วเหลือแต่ซีกตะวันตกมีกำแพงเมืองซึ่งก่อเป็นเนินดินและอิฐสมัยโบราณ สูงประมาณ 6 ศอก หนาประมาณ 10 ศอก ยาวประมาณ 30 เส้น กว้างประมาณ 25 เส้น มีคูรอบเมืองแต่ต้นเขินหมดแล้วภายในเมืองมีบ้านเรือนอยู่กันเป็นหย่อม ๆ ริมกำแพงเมืองด้านเหนือมีสระใหญ่เรียกว่า "สระข้อง" เล่ากันว่า วันดี คินดีจะได้ยินเสียงฆ้องดังอยู่ที่กันสระ เคยมีคนชุตตามเสียงลงไปก็ไม่มีพบฆ้อง ขณะนี้สระข้องต้นเขินไปมากแล้ว ในกำแพงเมืองมีวัดเก่าแก่สภาพชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลาชื่อว่า "วัดหน้าพระธาตุ" ภายหลังได้สร้างโบสถ์ใหม่ที่บลงไปบนฐานโบสถ์ที่ยังเหลืออยู่

ส่วนหนึ่งที่ทำให้แน่ใจว่า วัดหน้าพระธาตุ เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองประจำเมืองพระรถ ก็คือ นามวัดที่มีคำว่า "ธาตุ" ปรากฏอยู่ เช่น วัดพระธาตุ, วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ หรือวัดมหาธาตุ หย่อมปรากฏเฉพาะเมืองสำคัญ แต่โบราณเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองนั้น ๆ เช่นที่พิษณุโลก เพชรบุรี ราชบุรี นครศรีธรรมราช หรือเมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

ที่วัดหน้าพระธาตุ มีพระเศียรพระพุทธรูปปางนาคปรกสมัยทวารวดีอยู่เพียงเศียรหนึ่ง ใหญ่มากขนาด 75 เซนติเมตร สูง 30 เซนติเมตร นอกจากนี้ยังมีเทวรูปศิลาเหลือแต่พระบาท และฐานควิลิงค์ปรากฏอยู่

ห่างจากกำแพงเมืองพระรถไปไม่กี่ไกล มีผู้ชุดพบพระพุทธรูปและพระเครื่องสมัยลพบุรีหลากหลายที่สำคัญก็คือพระพุทธรูปศิลาประทับยืนบนหลังพนัสนิบัติ

---

⁴⁰ ศึกษาคารกรุงเทพ จำกัด พระกฐินพระราชทาน ทอด ณ วัดใหญ่อินทาราม
พระอารามหลวง จังหวัดชลบุรี. หน้า 39

พนัสบดี⁻⁴¹. เป็นสัตว์ที่เกิดจากจินตนาการของประติมากร คือนำครุฑ โด หงส์ มารวมเป็นสัตว์ตัวเดียวกัน สัตว์ทั้งสามชนิดนี้เป็นพาหนะของเทพเจ้าทั้งสามองค์ของศาสนาพราหมณ์ คือพระนารายณ์ พระอิศวร พระพรหม เมื่อรวมกันแล้วจึงเป็นสัตว์ประหลาด มีลักษณะพิเศษ คือมีงอยปากเป็นครุฑ มีเขาเป็นโด และมีปีกเป็นหงส์ ผู้สร้างอาจหมายถึงพระพุทธเจ้า อาศัยศาสนาพราหมณ์เป็นพาหนะในการประกาศพระศาสนา หรืออาจหมายถึง พระพุทธเจ้าทรงมีชัยชนะแล้วในศาสนาพราหมณ์ก็ได้

พระพุทธรูปศิลาประทับยืนบนดอกบัวหลังพนัสบดี เป็นพระพุทธรูปคู่ม้านาค เมืองพนัสนิคม มีลักษณะแปลกกว่าองค์อื่น ๆ ยกพระหัตถ์ทั้งสองเสมอพระอุระ จีบนิ้วพระหัตถ์มีลายธรรมจักร เบื้องพระปฤษฎางค์มีประภามณฑล⁻⁴² สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองพนัสนิคม 103 ปี แสดงให้เห็นว่านามพระพุทธรูปที่ตั้งได้สอดคล้องตามชื่อเมือง มิใช่ตั้งชื่อเมืองตามชื่อพระพุทธรูปดังที่มีผู้เข้าใจกัน

นอกกำแพงเมืองด้านตะวันตก มีเนินสูง 6 เมตร ฐานวัดโดยรอบประมาณ 25 เมตร เรียกว่า "เนินชาตุ" เป็นเนินที่ก่อสร้างด้วยอิฐโบราณ สูงประมาณ 3 วา รูปร่างคล้ายฝาชี บนเนินมีเจดีย์เก่าอยู่องค์หนึ่ง ประชาชนเคารพนับถือมาก ถึงวันวิสาขบูชา จะมีการสมโภชพระชาตุ แห่เชิงบ้องไฟ ปัจจุบันเลื่อนไป คงปฏิบัติเพียงเพื่อรักษาประเพณีไว้เท่านั้น

พระอธิการพรหมมาศ อีร์ภักโท⁻⁴³ ได้เขียนเล่าไว้ว่า คนลาวที่มาอยู่และตั้งเมืองพนัสนิคมรุ่นแรก คือ "ลาวอาสาปากน้ำ" ถิ่นเดิมอยู่ที่นครพนม ลาวพวกนี้ได้มาอาสาช่วยสร้างป้อมปราการที่ปากน้ำสมุทรปราการในสมัยรัชกาลที่ 2

⁻⁴¹ สำนักงานจังหวัดชลบุรี ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดชลบุรี หน้า 14

⁻⁴² รัศมีที่พวยพุ่งออกจากพระพุทธรูป

⁻⁴³ พระอธิการพรหมมาศ อีร์ภักโท. ประวัติเมืองพนัสนิคม กรุงเทพมหานคร 2533. หน้า 20 -27

และรัชกาลที่ 3 โปรดคนกลุ่มนี้มาก ตั้งให้หัวหน้าเป็นท้าวอินพิศาลตำแหน่งพระยาปลัดเมืองสมุทรปราการ ซึ่งออกปากขอไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองพระรถ รัชกาลที่ 3 จึงไม่ขัดข้อง

เมื่อท้าวอินพิศาล พาพรรคพวกไปอยู่ที่เมืองพระรถแล้วได้ตั้งชื่อเมืองว่า "เมืองพนัสนิคม" ตามสภาพของท้องถื่น เพราะที่ศาลหลักเมืองมีต้นไม้ขนาดใหญ่ ตระกูลต้นไทร เรียกว่าไม้เลียบ ตามความเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่เป็นเจ้าป่า ตรงกับคำศัพท์ว่า "พนัสบดี"

นอกจากพวกที่เข้าไปอยู่ พนัสนิคม รุ่นแรกแล้วยังมีรุ่นที่สองอีก คือ เมื่อครั้งรัชกาลที่ 3 ทรงส่งกองทัพไปปราบเจ้าอนุวงศ์ ผู้ครองนครเวียงจันทน์จนพ่ายแพ้ยับเยิน พระอินทรราชา (ลาวรุ่นแรก) ขึ้นไปเกลี้ยกล่อมผู้คนจากเวียงจันทน์มาอยู่ที่พนัสนิคมมากมาย

ถ้าศึกษาให้ลึกลงไปอีกหน่อยจะพบว่าชื่อต่าง ๆ ในอำเภอพนัสนิคมนี้ไปพ้องกับชื่อสถานที่หมู่บ้าน วิวาอารามในจังหวัดนครพนมมากมายหลายแห่ง จึงมีความเป็นไปได้สูงที่ชนพวกแรกที่เข้ามาอยู่ในพนัสนิคมนั้น มาจากจังหวัดนครพนมจริงสิ่งที่น่าจะเป็นหลักฐานยืนยันได้อีกสิ่งหนึ่ง คือ ชื่อสถานที่หลายแห่งพ้องกับชื่อสถานที่ในจังหวัดนครพนม เช่น หนองบึก บุ่งคล้า ไร่ล้อม แม้แต่พระตำหนัก ซึ่งเป็นพุทธรูปที่ชาวนครพนมนับถือ ก็มีปรากฏอยู่ที่พนัสนิคม

ตำนานเมืองพระรถ^{-๔๔}

เล่ากันว่าชื่อเมืองพระรถมาจากชื่อ พระรถเสนโอรสของพระเจ้ารถสิทธิ์แห่งกุตารนคร ที่เกิดจากนางเกา น้องคนสุดท้าย ในเรื่องนางสิบสอง ซึ่งตำนานกล่าวว่าเดิมนางสิบสองเป็นลูกเศรษฐีแห่งบ้านสมิทธคาม ซึ่งยากจนเพราะมีลูกมาก จึงนำลูกสาวทั้งสิบสองไปทิ้งไว้ในป่า ทั้งสิบสองคนเซซังไปจนถึงเมือง

---

^{-๔๔} สมดุล ทำเนาและคณะ. เที่ยวพนัสนิคมเมืองพระรถ 2530. เอกสารอัดสำเนา หน้า 9

นางยักษ์สันธมาร ซึ่งพาไปเลี้ยงดูอย่างน้องสาวโดยบิดบังว่าเป็นยักษ์ ภายหลังนาง
สิบสองรู้ความจริงจึงหนีไปจนถึงเมืองกุตารนคร และเป็นนมเหสีของท้าวรณสิทธิ์ทั้ง
สิบสองคน

ฝ่ายนางยักษ์สันธมารโกรธนางสิบสองมากหาทางแก้แค้นโดยแปลงร่าง
ให้ดังงาม จนได้เป็นนมเหสีพระเจ้ารณสิทธิ์ หาทางให้นางสิบสองถูกขับไล่ ไล่ส่งไป
ขังไว้ในถ้ำกลางป่าทั้ง ๆ ที่มีครรภ์แล้วและแก้งทำเป็นป่วยต้องกินลูกตานางสิบสอง
จึงหายทุกคนถูกควักลูกตาทั้ง 2 ข้าง ยกเว้นนางเกาน้องคนสุดท้ายต้องถูกควักข้างเดียว
ด้วยความอดอยากพี่สาวทั้ง 11 คนต้องฉีกเนื้อลูกตนเองกินเป็นอาหารโดยใครคัดลอก
ออกมาก่อนก็ฉีกแบ่งกันไป แต่นางเกาเก็บไว้ พอตตนเองคลอดบ้างก็พยายามเลี้ยงลูก
จนโต ด้วยวิธีนำเนื้อที่เก็บ ๆ ไว้ออกมาแจกพี่ ๆ แล้วบอกว่าเป็นลูกของตน พอ
รถเสนโตขึ้นก็ออกจากถ้ำไปหาอาหารมาเลี้ยงแม่และป้า โดยการตีไก่พินินเอาข้าว
12 ห่อ จนชื่อเสียงโด่งดัง ตอนหลังพ่อลูกรู้จักกัน นางยักษ์สันธมาร จึงออกอุบาย
หมายฆ่าพระรถเสน แสร้งทำเป็นป่วยต้องได้กินมะม่วงไม่รู้หาว มะนาวไม่รู้โห่ที่
เมืองคชปุระ ให้พระรถเสนไปนำมา พร้อมกับฝากสารไปให้นางกังรี ลูกสาวของตน
สั่งให้ฆ่าพระรถเสนเสีย แต่ระหว่างการเดินทางไปได้พบพระฤาษี ช่วยแปลงสาร
เป็นให้รับแต่งงานกันเสีย พระรถเสนจึงได้อยู่กินกับนางกังรี จนมีท้องเดือนให้กลับ
เมืองจึงได้สติ ล้วงความลับจากนางกังรีโดยมอมเหล้าแล้วนำดวงตาของนางสิบสอง
ยารักษาตา ของวิเศษ หนีกลับเมือง นางกังรีตามมา ก็โดนยารวิเศษโรยสกัดไว้นาง
เสียใจมากกลืนใจตายโดยอธิษฐานว่า "ชาตินี้ตนตามสามี ชาติหน้าสามีต้องตามตน
บ้าง" นางจึงไปเกิดเป็นมโนห์รา พระรถเสนไปเกิดเป็นพระสุธน

เมื่อพระรถเสนกลับไปถึงเมือง นางยักษ์สันธมารแค้นใจจนอกแตกตาย
พระรถเสนได้รักษาแม่และป้าหายดังเดิม พวกเข้เข้ามาอยู่ในเมืองและได้ครองเมือง
ต่อจากพระรณสิทธิ์

เมืองศรีพะโร⁻⁴⁵

ศรีพะโร เป็นเมืองโบราณเก่าแก่ ของจังหวัดชลบุรี ปัจจุบันคือพื้นที่ ตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี

สมัยก่อนหน้าเมืองศรีพะโร มีหาดทรายยื่นติดต่อกันตำบลบางทราย เคยมีผู้ขุดพบของโบราณหลายอย่างเช่น แก้วพลึก พระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ชันทองคำ ถ้วยชามสังคโลก ถ้วยชามและหม้อทองคำคล้ายถ้วยชามสุโขทัย อย่างที่พูดกันว่า "ใส่กุงไม่เนาใส่ข้าวไม่บูด" โถสังคโลกบรรจุอัฐิฝังไว้ตามผนังอุโบสถ หม้อรัก⁻⁴⁶ ขนาดใหญ่บรรจุรักเต็มหม้อ ศิลาวัตถุคล้ายคด⁻⁴⁷ปลวก ขนาดเท่าผลหมากสุก จระเข้ปูน ก้อนศิลา มีรอยเท้าของตาพรานบุญ หรือมนิทานประกอบ เป็นเรื่องเป็นราว ว่า

เมืองศรีพะโรเป็นเมืองท่าสำคัญแห่งหนึ่งมีเรือสำเภา แล่นเข้ามาค้าขายติดต่ออยู่เสมอ เจ้าเมืองศรีพะโร ตั้งตัวเป็นพ่อค้าเสียเอง จนร่ำรวยเป็นเศรษฐี มีความโลภมาก ใช้เล่ห์เหลี่ยมคดโกงพ่อค้าด้วยวิธีต่าง ๆ จนมีสมบัติมากมาย ชาวบ้านทั้งหลายจึงได้ขนานนามให้ใหม่ว่า "เศรษฐีพาล" เล่ากันว่า เกวียนที่บรรทุกทรัพย์สมบัติของเศรษฐีพาลนี้ เดินทางผ่านภูเขา⁻⁴⁸ แห่งหนึ่งซึ่งอยู่ข้างภูเขาพระพุทธรูปบางทรายจนกระทั่งภูเขานั้นขาดออกจากกัน เพราะน้ำหนัก⁻⁴⁹ ของเกวียน ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนั้นว่า "คอเขาขาด" จนกระทั่งทุกวันนี้

⁻⁴⁵ ธนาคารกรุงเทพจำกัด พระกฐินพระราชทานทอด ณ วัดใหญ่อินทาราม พระอารามหลวง จังหวัดชลบุรี หน้า 39

⁻⁴⁶ ยางต้นไม้ใช้สำหรับลงพื้นหรือทาสีต่าง

⁻⁴⁷ ก้อนหินที่มีในสัตว์หรือต้นไม้ถือเป็นเครื่องรางของขลัง

⁻⁴⁸ เข้าใจว่าเป็นช่วงต่อของภูเขา เกวียนจึงสามารถผ่านไปได้

⁻⁴⁹ น่าจะเป็นทั้งน้ำหนักและการเดินทางที่ซ้ำซาก จำเจ

จักสานดีที่พินันนิคม

ตำนานเมืองพญาเร่^{-๕๐}

202 ปีหลังพุทธกาล มีพระยาโคกราชมหันต์ ปกครองเขตอินทปัตถนคร ประวัติศาสตร์หลาย ๆ เล่มกล่าวตรงกันว่า ตั้งอยู่ทางใต้ของอาณาจักรโคตรบูรณ์ ตะวันออกของอ่าวไทย ห่างจากละโว้ พินาศ เป็นเมืองท่าติดทะเลใกล้กับแม่น้ำบางปะกง สันนิษฐานว่าอาจเป็นเมืองพระรถหรือเมืองศรีพระโร

นครอินทปัตถ์เริ่มแล้วก็มาร้าง แล้วก็มาเริ่มสร้างใหม่โดยพระเจ้าสุทนต์ราว พ.ศ. 1300 แต่ก็ร้างอีกเพราะน้ำท่วม และมอญรุกราน

ซากเมืองชั่วคราวได้รับการค้นพบที่ริมหมู่บ้านคลองหลวง พบศพอายุ 1300 ปี พบเมืองพญาเร่ซึ่งเก่าแก่กว่าเมืองพระรถ และเมืองศรีพระโรมาก แสดงว่าอินทปัตถ์นครอาจเป็นเมืองครั้งแรกที่เมืองพญาเร่ ครั้งที่ 2 ที่บ้านคลองหลวง และครั้งสุดท้ายที่หน้าพระธาตุ

เมืองพญาเร่มีซากเมืองอยู่ห่างจากตลาดอมพนมประมาณ 6 กิโลเมตร ยังพอจะมองเห็นสภาพคูเมืองบางส่วนซึ่งปัจจุบันเรียกบริเวณนี้ว่า คูเมือง มีผู้พบเห็นเครื่องมือเครื่องใช้สมัยก่อนมากมาย ในอดีตกาลพญาเร่คงอยู่ใกล้ฝั่งทะเลซึ่งถอยห่างออกไปเรื่อย ๆ เมืองพญาเร่ถูกข้าศึกรุกรานจึงถอยร่นไปตามลำคลองจนถึงหมู่บ้านคลองหลวง คงไม่เกิน 100 ปี ได้อพยพไปอยู่หน้าพระธาตุจนเกิดน้ำท่วมและข้าศึกรุกรานจึงร้างเป็นเมืองเก่า เรียกเมืองพระรถ ซึ่งรัชกาลที่ 3 โปรดให้ชาวเวียงจันทร์ไปอยู่บริเวณนี้

ซากเมืองพญาเร่ที่ปรากฏเป็นเนินกำแพงคล้ายเลขหนึ่งไทยสูงประมาณ 2 เมตร ตัวเมืองอยู่ใจกลางกำแพงดิน ตามข้อสันนิษฐานนั้น พญาเร่รวบรวมพลเมืองมาสร้าง ยังไม่ทันสำเร็จก็เกิดโรคระบาดบ้าง น้ำท่วมบ้าง กลายเป็นเมืองร้างไป

---

^{-๕๐} ถ้าเกอบ่อทอง เที่ยวบ่อทอง หน้า 23.

อำเภอพานทอง

ตำนานที่เกี่ยวข้องกับอำเภอพานทองนี้ ท่านเจ้าคุณพระไพโรจน์ภักทรชาดา
เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม อายุ 94 ปี 74 พรรษา กรุณาเล่าให้ฟังว่า

"พานทอง" ที่จริงคือ "พวานทอง" สมัยก่อนอำเภอพานทองเป็นป่าที่มีสัตว์อาศัยอยู่มากมาย ทั้ง กวาง เก้ง ล่อ เนื้อสัตว์ ฯลฯ พื้นที่ติดต่อบางปลาสร้อย (เมื่อก่อนเป็นอำเภอ) ซึ่งส่วนหนึ่งติดชายทะเล สัตว์ป่าทั้งหลาย ชอบลงมากินดินโป่งในเวลาเข้ามิด บรรดาพวานต่างก็พากันไปจ้องยิงสัตว์ โดยใช้วิธีปลอมตัวให้เป็นพวกเดียวกับสัตว์ ใช้กิ่งไม้ผูกตามตัว สวมหัวกระโหลกของสัตว์เช่น หัวล่อ เลื่อยยิงสัตว์ได้ตามต้องการ เกิดเรื่องขึ้นเพราะครั้งหนึ่งพวานยิงพวานกันเอง ด้วยสำคัญผิดคิดว่าเป็นล่อ หัวเนื้อหรือหัวล่อที่พวานใช้สวมนี้ ต่อมาคนถือว่าเป็นสิ่งไม่ดีจึงนำไปไว้ที่วัดแห่งหนึ่ง ซึ่งได้ชื่อภายหลังว่า "วัดดอนหัวเนื้อ" และที่ตำบลนั้นก็เรียกว่า "ตำบลดอนหัวเนื้อ" ปัจจุบัน ชื่อว่า "วัดดอนดำรงธรรม"

ณ ที่วัดแห่งนี้ มีเรื่องเล่าว่า มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ชาวบ้านขนานนามว่า "หลวงพ่อลอย" เพราะท่านลอยมาพร้อมกับพระพุทธรูปโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา แล้วมาแยกกันที่ปากแม่น้ำบางปะกง หลวงพ่อโสธรลอยไปตามแม่น้ำบางปะกง หลวงพ่อลอยแยกเข้าคลองพานทอง ชาวบ้านจึงอัญเชิญขึ้นไปไว้ที่วัดดอนดำรงธรรม แต่ในช่วง 20 กว่าปีมานี้ มีผู้นิยมหาของเก่า ๆ เข้าบ้านกันมาก หลวงพ่อลอย ได้หายไปจากวัดดอนหัวเนื้อจับมือใครดมไม่ได้

อีกกระแสหนึ่ง⁻⁵¹ กล่าวว่าเดิมอำเภอพานทองอยู่ที่หมู่บ้านท่าตะกูด อำเภอท่าตะกูด เรียกท่าตะกูด เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีท่าเทียบเรือบรรทุกไม้ซึ่งใช้ตะกูด⁻⁵² ช่วยในการบรรทุกไม้ซุง อำเภอนี้ไม่มีตัวอาคารเป็นที่ทำการ ได้อาศัย

⁻⁵¹ ที่ว่าการอำเภอพานทอง, ประวัติอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2521

⁻⁵² ประกอบด้วยไม้วงกลม ๆ มีคานพาดใช้เป็นที่พักซุง

บ้านของนางเชย สุอังค๊ะ คหปตานี้หมู่บ้านท่าตะกุดเป็นที่ทำการชั่วคราว ต่อมา
มีพรานล่าเนื้อชาวกรุงศรีอยุธยาชื่อ "ตาทอง" อพยพมาอยู่ที่ตะกุดครวกรุดแตก
ตาทองเป็นคนดีมีผู้คนนับถืออยู่ทั่วไปแก่เลื่อมใสศรัทธาในศาสนาพุทธมาก เห็นว่าใน
หมู่บ้านนั้นยังไม่มีวัด จึงสละทรัพย์ร่วมกับชาวบ้านสร้างวัดขึ้น ใช้ชื่อว่าวัด "พราน
ทอง" แต่เรียกเพี้ยนไปจากเดิมเป็น "พานทอง"

ทั้งสองตำนานมีเค้าใกล้เคียงกันคือเพี้ยนมาจากตา "พรานทอง" เป็น
"พานทอง" มีข้อที่น่าคิดว่าคนทำความดีย่อมได้รับการยกย่องนับถือเข้าทำนอง "แม้
ตัวตายชื่อยังอยู่เขารู้ทั่ว"

ประเพณีวิ่งควายหน้าศาลากลางชลบุรี

อำเภอบ่อทอง⁻⁵³

บ่อทองเดิมเป็นชื่อตำบลหนึ่งในจำนวน 5 ตำบล ได้รับยกย่องเป็นชื่อของอำเภอ เพราะมีความหมายที่ครอบคลุมพื้นที่ของอำเภอทั้งหมด ให้เห็นถึงความกว้างใหญ่ไพศาลของท้องถิ่นในอดีต มีโบราณสถาน que แสดงถึงการตั้งหมู่บ้านตั้งแต่ตั้งเดิมเรียกว่า "หมู่บ้านคูเมือง" ยังปรากฏร่องรอยให้เห็นอยู่ นักโบราณคดีได้ศึกษาและสันนิษฐานว่า มีชาวพื้นเมืองชนชาติ "กุหล่า" อพยพเข้ามาชุดทองเมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้วมีเหลือให้เห็นอยู่บ้างที่บ้านทับร้าง (ทับเจริญ) ซึ่งยังประกอบอาชีพชุดทอง ร่อนทองที่เขาบ่อทอง

อีกกระแสหนึ่งว่า⁻⁵⁴ เมืองพญาเร่ส่วนหนึ่งอยู่ในตำบลบ่อทอง นัยว่าเมืองพญาเร่เป็นเมืองโบราณเก่าแก่ใกล้เคียงกับเมืองพระรถ และเมืองศรีโพธิ์ แต่เล็กกว่ายังไม่มืใครยืนยันได้ว่าเมืองใดเก่าแก่กว่ากัน

ในอำเภอบ่อทองมีสถานที่ที่น่าสนใจ ควรแก่การไปศึกษาหาความรู้และพักผ่อนหย่อนใจหลายแห่ง เช่น

วัดเนินพนมพนาवास จัดเสนาสนะได้อย่างมีระเบียบ สะอาด สงบร่มเย็นได้รับคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาดีเด่นของกรมการศาสนา เมื่อพ.ศ. 2529

สำนักวิปัสสนาพระธาตุเขาเจ้าอยู่บนภูเขาที่เป็นเขตแดนระหว่างอำเภอบ่อทองกับอำเภอหนองใหญ่ เป็นบริเวณที่มีภูเขาหลายลูกสลับซับซ้อน ทิวทัศน์จึงสวยงามมากบรรยากาศสงบเรียบร้อยเหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ต้องการหาความสงบ

บ่อกวางทองถือว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์อยู่ในวัดบ่อกวางทองมีตำนาน (คล้ายกับพระพุทธรูปสระบุรี) เล่ากันมาว่า บริเวณนั้นเป็นป่าทึบมีโขดหินมากมายเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่า อยู่มาวันหนึ่งมีนายพรานออกไปล่าสัตว์แล้วพบกวางสีเหลืองอร่ามราวกับทองคำเข้า เขายิงกวางด้วยธนูจนกวางบาดเจ็บวิ่งหนีโขดหินหายไ

⁻⁵³ อำเภอบ่อทอง ที่ระลึกเปิดที่ว่าการอำเภอบ่อทองจังหวัดชลบุรี 31 พฤษภาคม 2528 ไม่มีหน้า

⁻⁵⁴ สำนักงานจังหวัดชลบุรี 2526 จังหวัดชลบุรี หน้า 2

พรานคนนั้นก็สะกดรอยตามไป พบกวางกินและอาบน้ำ ในบ่อน้ำแห่งหนึ่งแล้วบาดแผลของกวางหายเป็นปกติวิ่งลับไปในป่าทึบ พรานสงสัยเข้าไปดูพบรอยเท้ากวางติดอยู่บนหินปากบ่อน้ำ จึงนำเรื่องทั้งหมดมาเล่าให้เพื่อนบ้านฟัง พวกเขาไปดูบ่อน้ำนั้น ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันตั้งชื่อบ่อน้ำว่า "บ่อน้ำกวางทอง" ให้ชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านบ่อน้ำกวางทอง" ต่อมาชกฐานะเป็นตำบลจึงได้ชื่อว่า "ตำบลบ่อน้ำกวางทอง"

ห่างจากบ่อน้ำกวางทองประมาณ 200 เมตร มี "พระพุทธรูปไสยาสน์-ธรรมไพศาล" ประดิษฐานอยู่บริเวณเนินเขา เป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่มาก ภายในสร้างเป็นห้องต่าง ๆ ถึง 9 ห้อง คือ

ห้องพระธาตุ

ห้องรอยพระพุทธรูปบาท

ห้องแสดงธรรม

ห้องอัฐบริวาร

ห้องประดิษฐานพระพุทธรูป

ห้องหทัยรูป

ห้องประดิษฐานบาตร

ห้องรูปพุทธประวัติและพระเวสสันดร 15 กัณฑ์

ห้องรูปพระเจ้า 10 ชาติ

กลุ่มถ้ำเขาชะอางค์ มีหินงอก หินย้อยรูปร่างต่าง ๆ สวยงามมาก โดยเฉพาะถ้ำของภูเขาคีมีชื่อ "ชะอางค์" หรือชะอางค์ น่าน้ำ ซึ่งมี 9 ลูก คือ

- ชะอางค์ทรงเครื่อง มีถ้ำสำคัญ 3 ถ้ำ ได้แก่ถ้ำกระเหรีียง ถ้ำพระ และถ้ำมืด

- ชะอางค์โอบน ถ้ำส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นช่องกว้างลึก มีสาขาแยกออกไปคล้ายอุโมงค์หรือท่อประปาใหญ่บ้าง เล็กบ้างมีเรื่องเล่าว่า เคยมีผู้พบงูใหญ่มีหาง 2 ตัว ยาวประมาณ 6 - 7 วา ในถ้ำพบกระดูกมนุษย์โบราณ หม้อดินเผาว่าจะมีเหล็กไหล เพราะลูกปืนใหญ่ที่ยิงมาที่เขานี้ไม่ระเบิด

- สะอังก์ห้ายอด ส่วนใหญ่จะเป็นถ้ำตัน ๆ รอบเขาทั้งลูก ภายในมี หินงอกหินย้อยมากมาย สวยงามเคยพบกระดูกมนุษย์ หม้อดินเผา ขวานหินและของโบราณเก่าแก่ ปัจจุบันเป็นสำนักสงฆ์ บริเวณร่มรื่นมีลำธารไหลผ่าน

- เขาถ้ำหมี มีถ้ำลึกกว้าง 10 วาเศษ มีปล่องทะลุยอดเขา ด้านหลังมีชะเว็กผาสวยงามมาก

- เขาถ้ำประทุม ต้องคลานลอดช่องมืดเข้าไปประมาณ 10 เมตรจึงจะถึงพื้นที่ราบกว้างใหญ่ มีต้นไม้สูง ผืนเป็นหินสูงชัน บนกำแพงมีคูหาใหญ่บ้าง เล็กบ้าง มีหินย้อยเป็นหลืบสวยงาม ถ้ำเปิดอย่างนี้มี 2 ถ้ำ

- ถ้ำสมบัติ เป็นถ้ำใหญ่มากเป็นที่อาศัยของค้างคาวเต็มไปหมด ถ้ำนี้อยู่เขาเดียวกับถ้ำหมี เคยพบหม้อโบราณหลายชิ้น ซึ่งกรมศิลปากรนำไปรักษาไว้

- เขาสะอังก์คร่อมคลอง เป็นเขาสูงเล็ก ๆ ทุกลูกมีถ้ำและหินงอก หินย้อย ลักษณะพิเศษของเขาลูกนี้ คือมีคลองลอดใต้เขาทั้งลูก มีน้ำตลอดปี เป็นที่อาศัยของปลามากมาย

- เขากำแพง ติดชายแดนจันทบุรี มีถ้ำใหญ่ ยอดเขามีหินงอก หินย้อยสวยงามมาก เป็นที่อยู่ของค้างคาว เชิงเขาร่มรื่นเหมาะกับการตั้งค่ายพักแรม หน้าฝนเข้าไปลำบากทางไม่สะดวก

จากการที่ค้างคาวจำนวนมากมายอาศัยอยู่ในถ้ำเป็นเวลายาวนานทำให้มีมูลค้างคาวมากมาย ซึ่งมีประโยชน์ในการนำไปทำปุ๋ย ราชการได้อนุมัติให้เอกชนเข้ามารับสัมปทานที่บริเวณถ้ำเขาแพง

นอกจากจะมีถ้ำมากมายแล้ว ยังมีน้ำตกขนาดใหญ่อยู่บนเทือกเขาใหญ่ มีน้ำมากในฤดูฝน แต่ฤดูแล้งน้ำจะแห้ง เพราะมีการตัดไม้ทำลายป่ากันมาก

อำเภอสัตหีบ^{-๕๕}

ที่มาของคำว่าสัตหีบ มี 2 ทาง

1. ทางภูมิศาสตร์

สัตหีบ เพี้ยนมาจาก "สัตตทีบ"^{-๕๖}

ทึบะ   แปลว่า   เกาะ

สัตตะ   แปลว่า   เจ็ด

สัตตทีบ คือ เกาะเจ็ดเกาะ ตามสภาพภูมิศาสตร์

2. ทางตำนาน

เล่ากันว่า เศรษฐีศรีพาลโหลหนีท่าจากเขาพระบาท ในเมืองชลบุรี จนถึงสัตหีบมีทะเลขวางหน้าจึงต่อทีบเจ็ดทีบ ผูกต่อกันเป็นระยะ ๆ ลอยลงทะเลหวังจะหนี โดยมีสายโซ่ผูกล่ามไว้บนบก ตัวเศรษฐีศรีพาล ลงไปซ่อนตัวอยู่ในทีบใบที่เจ็ดซึ่งเป็นใบสุดท้าย ตัวहांเดินไล่ศรีพาลวันละก้าวอย่างนกเขาไปทันกันที่สัตหีบहांเดินสะดุดสายโซ่จึงตามสายโซ่ไปจนถึงทีบที่ศรีพาลซ่อนอยู่ และกินศรีพาล ตายอยู่ในทีบใบนั้น

อีกกระแสหนึ่งเล่ากันว่า "ตากัน" เป็นผู้มาตั้งรกรากที่สัตหีบเป็นคนแรก ชายทะเลแถบนั้นมีโจรสลัดชุกชุม คอยปล้นสดมภ์เรือต่าง ๆ ตากันเป็นผู้มีวิชาอาคมขลังไม่กลัวโจรสลัดจึงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่อ่าวไก่อั้เตี้ย ต่อมาเสด็จในกรมกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เริ่มปรับปรุงสัตหีบเป็นฐานทัพเรือ ทรงคุ้นเคยกับตากันมาก เมื่อทางราชการทหารเรือต้องการอ่าวตากัน (อ่าวไก่อั้เตี้ย) ตากันจึงย้ายไปอยู่บริเวณหลังตลาดสัตหีบ

-----
^{-๕๕} ธนาคารกรุงเทพ จำกัด พระกฐินพระราชทาน ทอด ณ วัดใหญ่อินทาราม
พระอารามหลวงจังหวัดชลบุรี หน้า 37

^{-๕๖} บางท่านว่าน่าจะกลายมาจาก "สังหีบ" ในภาษาเขมรแปลว่า "ซัดหีบ"
หมายความว่าถึงหีบที่ถูกคลื่นซัดมา

บ้างก็ว่า "สัตหีบ" น่าจะแปลว่าหีบ 7 ใบ ซึ่งสอดคล้องกับตำนาน
ประวัติเจ้าแม่แหลมเทียน ที่นำพระราชสา คือพระเจ้าอู่ทองซ่อนในหีบ เพื่อหลบหนี
ยักษ์

3. ความเป็นมาของฐานทัพเรือสัตหีบ⁻⁵⁷

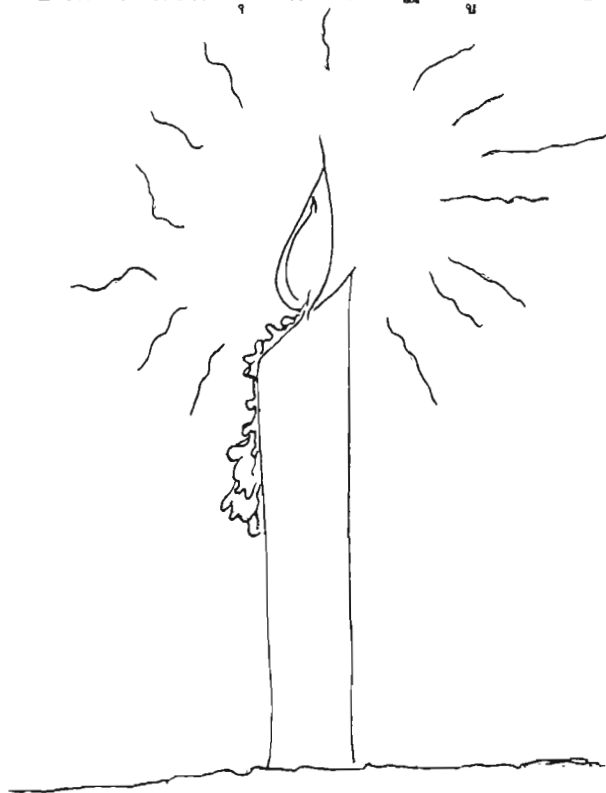
สัตหีบอยู่ริมฝั่งทะเลส่วนล่างสุดของชลบุรี เดิมที่เด็ยวอยู่ในเขต
ปกครองของเมืองบางละมุง ยกฐานะเป็นอำเภอเมืองพ.ศ. 2496 ลักษณะภูมิ
ประเทศเป็นอ่าวใหญ่มีเกาะหลายเกาะทั้งเล็กและใหญ่ อุดมไปด้วยภูเขา เคยเป็น
ที่จอดเรือรบขณะฝึกทางทะเล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า
ทำเลเหมาะที่จะตั้งฐานทัพเรือ แต่ไทยเรายังไม่พร้อมจึงทรงให้สงวนที่ชายฝั่งของ
ตำบลสัตหีบ และบริเวณใกล้เคียงไว้โดยให้ประกาศว่าทางการสงวนที่ดินไว้สำหรับ
สร้างพระราชวัง เพื่อป้องกันการโจรจันต่าง ๆ นานา ภายหลังเมื่อกองทัพเรือมี
เรือพิฆาต เรือตอร์ปิโดเพิ่มขึ้น กระทรวงทหารเรือจึงคิดจะสร้างฐานทัพเรือขึ้น
โดยสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ได้กราบบังคมทูลขอพระ-
ราชทานที่ดินบริเวณดังกล่าวสร้างฐานทัพเรือซึ่งก็ได้สมพระทัยเพราะตรงกับพระราช
ประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่แล้ว

⁻⁵⁷ มลิวัลย์ คงเจริญ. บทบาทและกิจการทหารเรือไทย สมัยสมบูรณาญาสิทธิราช

ตำนานเจ้าแม่แหลมเทียน*

นานมาแล้วมีพระราชองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้าอุทอง เป็นพระโอรสพระเจ้าแครง ได้มาสร้างพระราชวังอยู่ที่สัตหีบพร้อมด้วยข้าราชการ วันหนึ่งพระเจ้าอุทองเสด็จประพาสนอกเมือง ขณะที่ทรงเพลิดเพลินอยู่นั้น มียักษ์ตนหนึ่งผ่านมาพบเข้า จึงจะจับพระเจ้าอุทองกินเป็นอาหาร พระเจ้าอุทองตกพระทัยวิ่งหนีกลับเมืองเล่าเรื่องให้พระมเหสี (เจ้าแม่แหลมเทียน) ฟัง พระมเหสี จึงได้จุดเทียนขึ้นหนึ่งเล่ม อธิษฐานถึงเทพยดา ขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองและให้สร้างหีบเหล็กขนาดใหญ่เจ็ดใบ ให้พระสวามีลงไปซ่อนอยู่ในหีบใบหนึ่ง แล้วนำหีบทั้ง 7 ใบมาผูกติดกัน หย่อนลงทะเลบริเวณเกาะพระ แต่ยักษ์ตามมาถึง กัดหีบพระเจ้าอุทองสิ้นพระชนม์ พระมเหสีตรอมพระทัยสิ้นพระชนม์ตามพระสวามีคำว่าแหลมเทียนถือเอาตอนที่พระมเหสีจุดเทียนอธิษฐานบูชาเทพยดา

---

* หมวดภาษาไทยโรงเรียนสิงห์สมุทร รวบรวมจากวารสาร "วันสถาปนาสถานีสัตหีบ" 20 เมษายน 2497

ตำนานเจ้าพ่อสามเกลอ*

มีตำนานเล่ากันต่อ ๆ มาว่า นายมีและนางมั่น สองสามีภรรยาอาศัยอยู่ข้างวัดตรีศเทพ มีลูกชายคนหนึ่งอายุ 8 ขวบ ได้เก็บก้อนกรวดข้างกำแพงวัด ไว้เป็นลูกยิงหนังสติ๊กเป็นประจำ วันหนึ่งไปพบหินสีดำประหลาดมีรูปร่างเหมือนเขี้ยวยักษ์จึงนำไปวางไว้บนโต๊ะโดยไม่บอกให้พ่อแม่รู้ พอตกลงกลางคืนนางมั่นอาการประหลาดตัวสั่นลุกขึ้นร่ำว่าเหมือนท่ารำของศกัณท์แล้วขึ้นไปยังหิน เขี้ยวยักษ์นั้น นายมีได้ไปตามนางแจ่มผู้เป็นแม่มาดูอาการ นางแจ่มจึงได้ทำพิธีบวงสรวงสักการะแล้วแกกึ่งหนึ่งแห่งกลืนรู้ว่าหินนั้นเป็นเจ้าพ่อมหายักษ์ จึงตั้งศาลให้โดยนางมั่นเป็นคนทรง

ต่อมานางแจ่มฝันว่า เจ้าพ่อมหายักษ์ต้องการไปอยู่สถิตีเพราะว่ามีญาติคือเจ้าพ่อมหากาฬ และเจ้าแม่แหลมเทียน อยู่ที่นี่

เมื่อทางราชการฐานทัพเรือสถิตีได้สร้างบ้านพักนายทหารบนไหล่เขาแหลมเทียน มีเหตุการณ์แปลก ๆ หลายครั้ง ซึ่งทราบว่าเป็นเจ้าพ่อมหายักษ์ น.อ. หลวงสุวิธาน แพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสถิตีจึงได้สร้างศาลขึ้นด้านเหนือของโรงพยาบาล อัญเชิญเจ้าพ่อมหายักษ์ เจ้าพ่อมหากาฬ เจ้าพ่อแหลมปู่เฒ่าไปอยู่ศาลเดียวกัน ให้ชื่อว่าศาลเจ้าพ่อสามเกลอ

---

* หมวดยุทธศาสตร์โรงเรียนสิงห์สมุทร รวบรวมจาก วารสาร "วันสถาปนาสถานีสถิตี" 20 เมษายน 2497

เกาะสีชัง^{-๕๖}

เกาะสีชังเป็นเกาะใหญ่อยู่กลางทะเลตรงข้ามกับอำเภอศรีราชาเดิม
อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาโอนมาขึ้นอยู่กับอำเภอ
ศรีราชา จนปัจจุบันนี้ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดชลบุรี หลังจาก
ที่มีฐานะเป็นกิ่งอำเภออยู่นาน

เกาะสีชัง

---

^{-๕๖} สมาคมศิษย์เก่าชลบุรี "สุขบท". ชลบุรีของเรา หน้า 6 - 23

เกาะสีชังประกอบไปด้วย เกาะน้อย เกาะใหญ่ที่เป็นบริวารรวม 8 เกาะ ทำเลเหมาะสำหรับเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่จะจอดพักเพราะมีที่กำบังคลื่นลมอย่างดี เป็นเกาะที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ มากที่สุด

ในสมัยก่อนไม่มีเรือที่ใช้เดินทางในทะเลได้สะดวก จึงยังไม่เคยมีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดเสด็จถึงเกาะสีชังมาก่อน จนกระทั่งมีเรือกลไฟลำแรกคือ "สยามอรสมผล" ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์จึงได้เสด็จพระราชดำเนินมายังเกาะสีชัง จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ก็ใช้เกาะสีชังเป็นที่แปรพระราชฐาน หลายครั้งหลายครา

สมัยนั้นผู้อาวุโสที่มีคนนับหน้าถือตามากที่สุดในเกาะสีชังคือยายเสม แกจะเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทุกครั้ง ที่เสด็จพระราชดำเนินมายังเกาะสีชังจนได้รับพระกรุณาแต่งตั้งให้เป็น "ท้าวศรีรักษา" ปกครองเกาะสีชัง นอกจากนั้นรัชกาลที่ 4 ยังทรงปฏิสังขรณ์พระอาราม แต่มิได้พระราชทานนามวัดไว้ เสด็จมาครั้งคราวใดจะเสด็จขึ้นทาง "ท่าไร่บน" ซึ่งภายหลังรัชกาลที่ 5 พระราชทานนามว่า "ท่าภาณุรังษี" ไร่บนก็คือ "อัมผางคะวัน"

ในสมัยที่รัชกาลที่ 6 ดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธนั้น พระองค์ได้เสด็จมารักษาพระองค์ที่เกาะสีชัง ทรงประทับที่เรือหลวงซึ่งปลูกไว้สำหรับให้ฝรั่งเช่าพักตากอากาศ ในเวลาไล่เลี่ยกันสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ก็ทรงเคยเสด็จมาพักรักษาพระองค์เช่นเดียวกัน โดยประทับในเรือพระที่นั่ง แต่คลื่นลมจัดต้องเสด็จขึ้นไปพักในกระโจม ใกล้เรือนที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ด้วยเหตุนี้ในปีนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ สร้างที่พักสำหรับผู้ป่วยขึ้น 3 หลัง ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาโดยพระราชทานนามว่า

ตึกวัฒนา, ตึกผ่องศรี และตึกอภิรมย์ ตามพระนามของสมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระวรราชเทวี และพระอรรคชายาเธอ ผู้ทรงบริจาคเครื่องเรือนตกแต่งทั้ง 3 หลังตามลำดับ

หลังจากนั้นอีก 2 ปีสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ ได้เสด็จมาประทับเพื่อรักษาพระองค์ เป็นเวลาแรมปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จมาประทับที่เกาะสีชังหลายครั้ง เพราะต้องทรงอภิบาลพระราชโอรส และแปรพระราชฐาน ครั้นละนาน ๆ จึงโปรดให้สร้างค่ายที่ประทับและซุดบ่อใหญ่สำหรับกักเก็บน้ำจืด พระราชทานนามว่า "บ่ออัษฎางค์" นอกจากนั้นยังทรงพระราชดำริที่จะทนุบำรุงเกาะให้เจริญยิ่งขึ้น โปรดให้สร้างถาวรวัตถุมากมาย พร้อมทั้งพระราชทานนามให้ด้วย คือ

- สร้างสะพานทอดยาวจากชายหาดไปถึงน้ำลึก คือ "สะพานอัษฎางค์"
- ย้ายศาลเจ้าไปสร้างใหม่บนไหล่เขา "ศาลศรีชโลธรเทพ"
- สร้างประภาคารบริเวณที่มีศิลาไต้หน้า "อัษฎางค์ประภาคาร"
- สร้างเสาธงบนยอดเขาสูง (ยอดพระจุลจอมเกล้า) เพื่อใช้ธงเป็นสัญญาณให้เรือเข้าออก "เสาธงอัษฎางค์"
- ตัดถนนบนเกาะหลายสาย เช่น ถนนอัษฎางค์, ถนนวัฒนา, ถนนชิวราวุธ, ถนนจักรพงษ์และถนนสายสวัสดิ์ เป็นต้น
- สร้างสวนป่าขึ้นที่ไร่บน เพื่อเป็นที่พักผ่อน ประกอบด้วยจุลวัน, มหาวัน, มียอดเขา, เนินยา, ถ้ำ, น้ำตก, ชารน้ำโปรดให้ตกแต่งด้วยต้นไม้านาพันธุ์ "อัษฎางคะวัน"

สภาพบนเกาะสีชัง

เมื่อสร้างเสร็จโปรดให้จัดงานฉลอง และพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือประกอบการทำมาหากิน แก่ชาวเกาะสีชังทุกครอบครัว

ต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จประพาสเกาะสีชังอีกเป็นครั้งที่ 4 ทรงให้สร้างถาวรวัตถุเพิ่มเติมอีกหลายแห่งคือ

- ขยายรั้วค่ายขวาง และสร้างสวนชั้นในพระราชฐาน
- สร้างตำหนักอีกหลายหลัง
- ขุดบ่อกักเก็บน้ำฝนอีกหลายบ่อ
- ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลองที่พระเจ้าน้อยสาเชศกรมหมื่นดำรงราชานุภาพทรงอัญเชิญมาจากพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ประเทศอินเดียไว้บน "ไหล่ศิลาศิระ" แห่ง "ยอดพระจุลจอมเกล้า"

- ย้ายวัดอัมพวงคนมิตร ไปสร้างที่เนินเขา "ยอดพระจุลจอมเกล้า"
- สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระวรราชเทวีทรงบริจาคทรัพย์สร้างโรงเรียนขึ้น ข้างถนนอัมพวงศ์พระราชทานนามว่า "โรงเรียนเสาวภา"

ในการเสด็จประพาสเกาะสีชังคราวนี้ พระวรราชเทวีใกล้จะมีพระประสูติกาลจึงทรงสร้างพระราชฐานให้มั่นคงเพื่อใช้เป็นที่พักในฤดูร้อนด้วยได้พระราชทานนามพระราชฐานว่า "พระจุฑาธุชราชฐาน" สร้างเสร็จทันสมโภชเดือน "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกสยามาธิปกปรมินทรจุฬาลงกรณ์ราชวโรรส" วันที่ 10 สิงหาคม 2435

พระราชฐานที่โปรดให้สร้างคราวนั้น ส่วนใหญ่เป็นไม้ พระที่นั่ง 4 องค์ คือพระที่นั่งโกสียวัสสุภักดิ์ พระที่นั่งมณฑาตุรัตนโรจน์, พระที่นั่งโชติรสประภาต์และพระที่นั่งเมฆลามณี ตำนาน 14 องค์ ประดับพระราชฐาน 8 แห่ง

การก่อสร้างยังมีทันแล้วเสร็จก็เกิดเหตุการณ์ไม่ปกติระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ทำให้ต้องระงับไป เมื่อมีการก่อสร้างพระราชวังดุสิตขึ้นในกรุงเทพฯ พระองค์จึงโปรดให้หรือพระที่นั่งมณฑาตุรัตนโรจน์ ที่สร้างค้างอยู่ไปสร้างพระที่นั่งในพระราชวังดุสิตเป็นพระที่นั่งทรงหกเหลี่ยม 2 ชั้น ประกอบด้วยไม้สักทั้งหลังมีพลับพลาทำน้ำฉลุลวดลายวิจิตรบรรจงสวยงามมาก พระราชทานนามว่า "พระที่นั่งวิมานเมฆ"^{๕๐}

สำหรับที่มาของคำว่าสีชังนั้นในรายงานของอำเภอเกาะสีชัง ให้ความเห็นที่หาข้อยุติไม่ได้ว่า

สีชังมาจากคำภาษาจีนว่า "ซีซัน" แปลว่า 4 คนทำไร่

หรืออาจจะมาจากคำบาลีว่า สีหซึ่งษ์ ก็ได้

ประเพณีที่น่าสนใจของที่นี่คือประเพณีวันไหล และวันกองข้าว

---

^{๕๐} ธงทอง จันทรางศุ และคุณหญิงจางงศรี รัตนิน. พระที่นั่งวิมานเมฆ

ศาลเจ้า "ศรีชลธารเทพ"

อำเภอบ้านบึง

เดิมเป็นเพียงกิ่งอำเภอมี่เขตการปกครอง 4 ตำบลขึ้นตรงต่ออำเภอเมืองชลบุรี ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2481 โดยรับโอนหมู่บ้านบางหมู่บ้านมาจากอำเภอพานทองและอำเภอนนทบุรี มีเขตการปกครองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็น 8 และ 10 ตำบลตามลำดับ แต่ภายหลังอำเภอบ้านบึงถูกแบ่งออกไป 3 ตำบลจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอหนองใหญ่จึงเหลือเขตการปกครองในปัจจุบันเพียง 7 ตำบล

ที่มาของชื่ออำเภอบ้านบึงเล่ากันว่า เพราะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มมีบึงใหญ่ (ปัจจุบันกลายสภาพเป็นที่ราบไปแล้ว) และตัวที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบ้านบึง หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านบึงจึงใช้ชื่อหมู่บ้านที่ตั้งตัวที่ว่าการอำเภอ และสัญลักษณ์เด่นของท้องถิ่นเป็นชื่อของอำเภอสืบมา

ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอนี้คือ ประเพณีวันตรุษจีน, ประเพณีกินเจ, ประเพณีวิ่งควาย

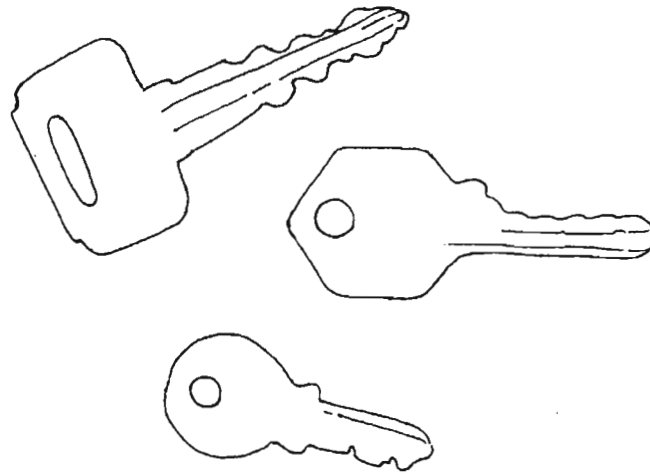

วิ่งควายบ้านบึง

หัวกุญแจ*

ประมาณ 40 ปีมาแล้วมีหมู่บ้านเล็ก ๆ ประมาณ 40 - 50 หลังคาเรือนรวมตัวกันตั้งอยู่บนพื้นที่ราบ ซึ่งยังเป็นป่า ต่อจากนั้นการรถไฟได้เข้ามาสร้างทางรถไฟ เพื่อใช้เป็นเส้นทางขนส่ง บรรทุกขุง บรรทุกอ้อย เพื่อนำไปส่งยังศรีราชา เส้นทางรถไฟที่สร้างขึ้นนั้นตัดผ่านบริเวณตลาดสดในปัจจุบัน ผ่านป่าช้าจุดสับเปลี่ยนรางรถไฟ อยู่กับบริเวณป่าช้า และที่จุดสับเปลี่ยนจะมีเหล็ก 1 อันลักษณะคล้ายกุญแจ ชาวบ้านที่เข้ามาตั้งรกรากแถบนั้นจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า "หัวกุญแจ"

เส้นทางรถไฟถูกยกเลิกไปเมื่อประมาณ 20 ปีแล้ว เมื่อรู้หรือรางรถไฟออกไป จึงเกิดที่ว่าง ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันให้สร้างตลาดสด ดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

---

* หมอวดีวิชาภาษาไทย โรงเรียนคลองกาวยิ่งวิทยา อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี
สัมภาษณ์คุณสมคิด กังวานนาวิน

อำเภอหนองใหญ่^{-๘๐}

ประวัติของอำเภอหนองใหญ่ เดิมพื้นที่เป็นป่าโปร่ง มีไม้มีค่าทั้งขนาดใหญ่และขนาดกลางมากมาย เป็นป่าสัมปทานของบริษัทศรีมหาราชา หลังจากบริษัทใช้ไม้ใหญ่จนเกือบหมดแล้ว ก็มีผู้คนเข้ามาจับจองที่ดิน มีทั้งลูกจ้างของบริษัทเอง และบุคคลภายนอก มีการใช้อิทธิพล ใช้อาวุธเพื่อแย่งกันตัดไม้ทำลายป่าแย่งกรรมสิทธิ์บุกเบิกที่ดิน ทำการเพาะปลูก เจ้าของที่ดินรายใหญ่ ๆ มีพื้นที่เพาะปลูกเป็นพันไร่ จึงมีการใช้เครื่องจักรเข้ามาทุบแรงในการเกษตร ปัจจุบันจึงไม่มีสภาพป่าหลงเหลืออยู่ ทางราชการต้องจัดหากล้าไม้ยืนต้น เช่น สัก, ประดู่ มาปลูกและแจกให้ราษฎรนำไปปลูกในหมู่บ้านของตน เมื่อชุมชนใหญ่ขึ้น จากเป็นท้องที่ในอำเภอบ้านโป่ง กระทรวงมหาดไทย จึงประกาศให้เป็นกิ่งอำเภอหนองใหญ่เมื่อ พ.ศ. 2518 โดยเอาลักษณะทางภูมิศาสตร์มาเป็นชื่อคือถ้ำเอาหนองน้ำขนาดใหญ่ ทางทิศเหนือของตลาดมาเป็นจุดสำคัญ จนถึงพ.ศ. 2524 จึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอหนองใหญ่

งานประเพณีของท้องถิ่นที่สำคัญคือ งานประเพณีวิ่งควาย, งานลอยกระทง, งานปีใหม่, งานสงกรานต์, งานศาลเจ้าพ่อทองคำ และงานศาลเจ้าแม่กวนอิมโพธิสัตว์

---

^{-๘๐} สำนักงานอำเภอ. บรรยายสรุปอำเภอหนองใหญ่จังหวัดชลบุรี

อำเภอบางละมุง⁻⁸¹

เดิมมีฐานะเป็นเมือง ต่อมายุบเมืองบางละมุงเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2444 ตั้งที่ว่าการอำเภอบริเวณริมคลองนกยาง ซึ่งเป็นทำนน้ำที่สำคัญในขณะนั้น ภายหลังคลองต้นเขินไม่สะดวกที่จะล่องเรือเข้าออก ขยายชุมชนให้กว้างขวางยาก จึงย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งริมทะเล ตำบลนาเกลือ ภายหลังเกิดวาทภัยร้ายแรง ตัวอาคารอำเภอเสียหาย ใช้การไม่ได้ต้องย้ายไปทำการชั่วคราวที่โรงเรียนบ้านบางละมุง ถัดมาอีก 1 ปีจึงได้งบประมาณสร้างที่ว่าการหลังใหม่ใกล้ ๆ กับโรงเรียนบางละมุง คือ อาคารที่ใช้ปฏิบัติราชการทุกวันนี้

สภาพทั่วไป ไปเป็นที่ราบต่ำ มีภูเขาเล็ก ๆ หลายแห่งเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ ด้านใต้ติดน้ำทะเลมีเกาะเรียงรายอยู่ไม่น้อย คือ เกาะล้าน เกาะไผ่ เกาะสาก และเกาะจันทน์มีผู้สันนิษฐานว่า ชื่อบางน่าจะมาจากภาษาเขมรว่า ชลา - ลมุง แปลว่า เสือดำ

ด้วยเจตนาที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ กระทรวงมหาดไทยได้โอนสุขาภิบาลนาเกลือส่วนหนึ่งของอำเภอบางละมุง จัดการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่เรียกว่า "เมืองพัทยา"

ประเพณีก็เหมือนกับภาคกลางทั่วไป แต่อำเภอนี้ได้เป็นสาขาศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรี และเป็นศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล

เมืองพัทยา

เดิมเมืองพัทยายู่ในเขตการปกครองของอำเภอบางละมุง ต่อมาเมื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้โอนสุขาภิบาลนาเกลือ จัดบริหารราชการรูปแบบใหม่เรียกว่า "เมืองพัทยา" ซึ่งคำว่า "พัทยา" มาจากชื่อลมชนิดหนึ่งที่พัดในต้นฤดูฝน

พัทยามีแนวชายทะเลเป็นอ่าวโค้ง หาดสวยงามมาก เดิมเป็นที่เงี้ยวสงบไม่พลุกพล่านดังเช่นปัจจุบันเพราะมีเพียงหมู่บ้านชาวประมงเล็ก ๆ เท่านั้น ความเปลี่ยนแปลงเริ่มจากมีทหารอเมริกันที่ไปสู้รบในสงครามเวียดนามได้พากันมาพักผ่อนที่บ้านพักตากอากาศที่พัทยาเมื่อเดือนเมษายน 2504 หลังจากนั้นก็มีพลัดเปลี่ยนกันมาพักเป็นประจำทำให้พัทยากลายเป็นสถานตากอากาศนานาชาติเมืองใหญ่ มีชื่อเสียงไปทั่วโลก

อำเภอศรีราชา

เดิมศรีราชาเป็นตำบลหนึ่งของเมืองบางละมุง (อำเภอบางละมุงปัจจุบัน) ซึ่งมายุบรวมกับเมืองชลบุรีในสมัยรัชกาลที่ 5 เหมือนกับเมืองพนัสนิคม ตำบลศรีราชาเป็นที่ตั้งที่ว่าการของอำเภอบางพระ ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงยกฐานะเป็นอำเภอศรีราชาเมื่อพ.ศ. 2460^{-๑๒}

อำเภอศรีราชาตั้งอยู่ติดชายฝั่งทะเล ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 116 กิโลเมตร อากาศอบอุ่นตลอดปี เหมาะที่จะจะไปพักผ่อน ดากอากาศ ว่ากันว่าบริเวณชายทะเลศรีราชานี้ ไก่ทะเลไม่ทำให้ตัวเหนียว ทั้งจริงอย่างไร น่าจะได้ไปทดลอง

คำขวัญอำเภอศรีราชา

---

^{-๑๒} สำนักงานจังหวัดชลบุรี ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค : จังหวัดชลบุรี
หน้า 73 - 74

สถานที่ที่น่าจะกล่าวถึงอย่างยิ่งในอำเภอศรีราชาคือโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราชโองการ ให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจัดสร้างพลับพลาที่ประทับพระราชทานแก่สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนาพระบรมราชเทวี คราวประสูติ ได้ประทับรักษาพระองค์อยู่ที่ศรีราชา โดยสร้างเรือนไม้ขนาดใหญ่ในทะเลห่างจากชายหาดลงไปประมาณ 1 เส้น ในปีถัดมาสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนาพระบรมราชเทวี โปรดให้สร้างตึกใหม่บนเนิน (บริเวณโรงพยาบาลปัจจุบัน) และเนื่องจากข้าราชการที่ตามเสด็จมาจากกรุงเทพฯ มีการเจ็บไข้ได้ป่วยกันเป็นประจำประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง เพื่อช่วยรักษาชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลจึงทรงบริจาคพระราชทรัพย์สร้างสถานพยาบาลขึ้นที่ริมทะเล และได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า "โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ"

โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ระยอง

ตำบลแสนสุข^{-๘๓}

นายพรหม ติสโส อดีตครูใหญ่โรงเรียนวัดกลางดอน คนเก่าแก่ของตำบลแสนสุข เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่เคยเล่าว่า

ตำบลแสนสุข เดิมเรียกว่าบ้าน "หนองมนต์" เพราะมีหนองน้ำแห่งหนึ่ง (ติดถนนสุขุมวิท ด้านทิศตะวันตก ใกล้ทางแยกบางแสน) มีผู้วิเศษอาคมขลังทำนํ้ามนต์ลงในหนองน้ำ เพื่อปลุกใจทหารและชาวบ้านให้อีกเติมเข้าร่วมมือกับพระยาตาก เมื่อครั้งไทยเสียกรุงครั้งที่ 2 และพระยาตากได้ยกกองทัพมาพัก ณ หนองน้ำแห่งนี้ ก่อนจะไปปราบเจ้าเมืองจันทบุรี

ต่อมาคำว่าหนองมนต์ได้กลายมาเป็น "หนองมน" เนื่องจากความยุ่งยากในการเขียน เพราะสะกดกันไปต่าง ๆ จนในที่สุดเป็นที่ตกลงกันให้เขียนว่า "หนองมน" หมายถึง "หนองแห่งน้ำใจ" (จุดที่ทหารและชาวบ้านรวมน้ำใจไปปราบเจ้าเมืองจันทบุรีนั่นเอง) ภายหลังคนที่อื่นมักล้อเลียนไปในทางที่ไม่เป็นมงคล จึงเปลี่ยนเสียใหม่ว่า "แสนสุข" ให้สอดคล้องกับบางแสน" มีคำขวัญประจำตำบลที่แสดงจุดเด่นของท้องถิ่นไว้ว่า

"บางแสน แสนสุข สามมุขลือนาม ข้าวหลามรสดี ประเพณีวันไหล"

---

^{-๘๓} งานวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักปลัดเทศบาล. แผนพัฒนาเทศบาลตำบลแสนสุข พ.ศ. 2535 - 2539 หน้า 5

ประเพณีวันไหลหาดบางแสน

เป็นการยืนยันว่าประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบลแสนสุขคือ "ประเพณีวันไหล" สถานที่พักผ่อนหย่อนใจคือบางแสน มีสามมุกเป็นที่สักการะสำหรับชาวประมง ชาวชลบุรีนับถือว่าเป็นปูชนียสถาน จนกระทั่งเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดชลบุรี และของอร่อยต้องเป็นข้าวหลามซึ่งรู้จักโดยทั่วกัน

ตำนานเจ้าแม่สามมุข

ที่เขาสามมุข มีลานที่ประดิษฐานเจ้าแม่สามมุขอยู่บนยอดเขา เป็นศาลเจ้าที่ผู้คนในท้องถิ่นเคารพสักการะกันทั่วไป มีตำนานกล่าวไว้ว่า เมื่อก่อนที่จะมาเป็นศาลเจ้านั้น มีสองหนุ่มสาว คือหนุ่มแสนกับสาวมุข ผูกสัมพันธ์รักใคร่กันปานจะกลืนกิน แต่โดนกีดกันจากผู้ใหญ่ของทั้ง 2 ฝ่าย ทำให้ทั้งสองต้องพรากจากกัน โดยหนุ่มแสนต้องไปแต่งงานกับสาวอื่นซึ่งตนไม่ได้อีก ฝ่ายสาวมุขเมื่อรู้ข่าวก็เสียใจมาก ถึงกับฆ่าตัวตายด้วยการกระโดดจากหน้าผาพุ่งลงสู่ทะเล พอหนุ่มแสนรู้ว่าหญิงคนรักยอมตายเพื่อบูชาความรัก ก็เศร้าเสียใจมาก ตนเองจึงไปกระโดดหน้าผาตายตามไปด้วย ทำให้เกิดตำนานรักประทับใจผู้คนอยู่ไม่รู้หาย ชาวบ้านร้านตลาด ต่างก็ยกย่องนับถือในความมีจิตใจมั่นคง รักเดียวใจเดียว ของคนทั้งสอง ถึงกับสร้างศาลขึ้นสำหรับกราบไหว้บูชามาจนทุกวันนี้

ศาลเจ้าแม่สามมุข

กล่าวกันว่า ความศรัทธาของศาลเจ้าแม่สามมุข เป็นที่พึ่งของบรรดา ชาวประมง หรือลูกทะเลทั่วหน้ากัน คราใด อยู่กลางทะเล เกิดพายุฝนฟ้าคะนอง ทะเลปั่นป่วนน่ากลัว ก็จะมาบนบานศาลกล่าว เพื่อขอให้เจ้าแม่คุ้มครองให้ปลอดภัย นับว่าช่วยสร้างกำลังใจได้เป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่านั้น บ้านไหน ช่างไหนมีงานเลี้ยง ถ้ากลัวฝนตกทำให้เสียหาย ก็บนบานเจ้าแม่สามมุข ด้วยว่า 1 หรือ 2 ตัว ฝนก็จะ ไม่ตก ดังที่ใจปรารถนา เมื่อได้ผลแล้ว ข้อสำคัญต้องไม่ลืมกับนด้วย มิฉะนั้นอาจมี อันเป็นไปต่าง ๆ ตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น

ตำบลด่างศิลา

เชื่อกันว่าเดิม ชื่ออ่างหิน เปลี่ยนเป็นอ่างศิลาเมื่อใดไม่มีใครทราบ จากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง ระยะเวลาเสด็จประพาสจันทบุรีเมื่อปี 2419 ทำให้ทราบว่าที่ได้ชื่ออ่างศิลาเพราะมีศิลาก้อนใหญ่ ๆ เป็นศิลาดาด ยาวรี 2 แห่ง ซึ่งน้ำฝนได้ซึ่งทางราชการได้สร้างเสริมปากบ่อ กั้นมิให้น้ำสกปรก ไหลลงไปในบ่อได้

ตำบลด่างศิลาเคยเป็นสถานตากอากาศและสถานพักผ่อนของเจ้านายชั้นสูงของไทย ตลอดจนชาวต่างประเทศจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวเกี่ยวกับอ่างศิลาไว้ว่า อ่างศิลาเป็นดินแดนที่ชาวตะวันตกนิยมมาตากอากาศ และมาพักผ่อนเพราะอากาศดี รัชกาลที่ 4 ก็ทรงเคยเสด็จมาประทับค้างแรมที่อ่างศิลาหลายครั้ง แต่มิได้ทรงสร้างวังที่ประทับไว้ ทรงสร้างแต่เพียงพลับพลาเล็ก ๆ หลังเดียว ถ้าจะพักค้างแรมมักจะประทับในเรือพระที่นั่ง แต่เนื่องจากท่าจอดเรือไม่สะดวกที่จะจอดเรือเทียบท่าเพราะมีหิน และเอนลาดจากฝั่งออกไปเป็นระยะทางยาว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานหินยาวออกไปในทะเลจนพ้นเขตหินใต้น้ำ ต่อมาได้สร้างตึกไว้เป็นที่พักผ่อนของผู้ป่วย 2 หลัง เรียกว่า "อาศรัยสถาน" ซึ่งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์อีกครั้ง เพื่อถวาย

เป็นพระราชกุศลเฉลิมพระชนมพรรษาแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วพระราชทานนามตึกหลังใหญ่ว่า ตึกมหาราช ตึกหลังเล็กว่าตึกราชินีและให้เป็น "อาศรัยสถาน" สืบต่อมา

ในปี 2415 มีการสร้างค่ายหลวงขึ้นที่อ่างศิลาเพื่อเป็นพลับพลาที่ประทับรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จกลับจากไปนมัสการพระพุทธรูปที่สระบุรี ทางจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี ค่ายนั้นเป็นค่ายใหญ่ค่อนข้างถาวร เป็นที่พอพระราชหฤทัย ของพระองค์ท่านมาก ทรงบ่นว่าเสียดายที่ไม่มีเวลามาประทับที่อ่างศิลาได้นานเกินสิบวัน แม้จะได้ทรงแวะประทับหลายครั้งแต่ก็เป็นช่วงสั้น ๆ

นับว่าอ่างศิลามีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ของไทยเรามาเนิ่นนานเพราะเป็นที่ที่มีอากาศดี และเป็นสถานตากอากาศแห่งแรกในประเทศไทย แม้ต่อมาเจ้านายจะโปรดไปประทับที่เกาะสีชังมากกว่าก็ตาม แต่ในปี 2449 เจ้าดารารัศมีเจ้าจอมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มารักษาพระองค์อยู่ที่อ่างศิลา พร้อมทั้งได้บริจาคพระราชทรัพย์สร้างบ่อกักเก็บน้ำฝนไว้สำหรับชาวอ่างศิลาด้วย

ครกหินสินค้าขึ้นชื่อของอ่างศิลา

นิทาน

เรื่อง ทำไมกาจึงต้องเลี้ยงลูกนกกาเหว่า*

เด็กเด็กรู้ไหม	ไซนกกาเหว่า
จึงไม่ค่อยเฝ้า	เลี้ยงดูลูกตน
ไซใส่รังกา	ไม่มาเวียนวน
ลูกเติบโตจน	บินหนีกาไป
เรื่องเก่าเล่ามา	รู้งากาเหว่า
มาพบกันเข้า	ถูกอกถูกใจ
เลยเป็นเพื่อนกัน	ต่างสัญญาไว้
ใครมีเพทภัย	ต้องช่วยทันที
วันหนึ่งนกรู้้ง	บินมุ่งหมู่บ้าน
โผบินบินผ่าน	มาถึงถิ่นที่
เห็นฝูงลูกไก่	แลไปมากมี
สุดแสนยินดี	โฉบเฉี่ยวอาหาร
เจ้าของไก่เลี้ยง	ตรงเฟื้องจอมขโมย
นกรู้้งโอดโอย	กระสุนถูกทวาร
เจ็บแทบอาสัญ	เหินชมชาน
ฝันบินกลับบ้าน	เกือบสิ้นชีวา
ลูกกระสุนคาถิ่น	ขัดสนสิ้นคิด
มันแข็งแน่นติด	ไม่หลุดออกมา
มองหาใครช่วย	แทบมีวสมรณา
พอดีนกกา	บินผ่านมาเยือน

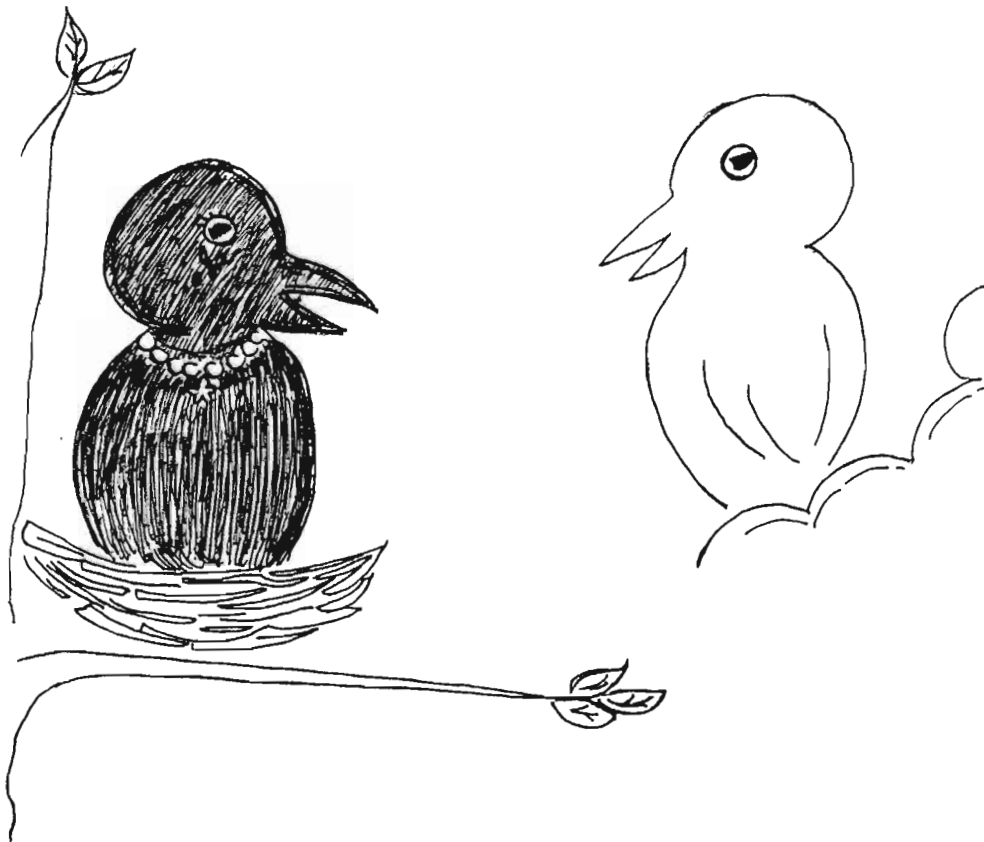
* อาจารย์เรวัต ประดิษฐ์กุล โรงเรียนพนัสพิทยาคาร ผู้รวบรวม
จากคำบอกเล่าของนางทองศรี ผสมทรัพย์ ชาวอำเภอนนทบุรี

พอการู้เหตุ
เร่งคิดแยกผล
เห็นแสงแดดจ้า
เจ้าอย่าแซ่เขื่อน
      ให้แดดแผดเผา
จักแตกเป็นจรัล
นกรู้รู้ความ
ชอยู่ทั้งวัน
      นกรู้เจ็บปวด
นกกาหมดทาง
กาเหว่าคงรู้
รับบินด้นด้น
      กาเหว่ามาถึง
สัญชาติรุ่งพาล
ถ้าเข้าช่วยได้
หากมันสมอุรา
      นกรู้รับตอบ
จงรักภักดี
กาเหว่าไม่เชื่อ
จึงกล่าวชวนไซ
      กาเหว่าบอกรู้
รับชุ่มแช่ทวาร
กระสุนเป็นดิน
นกรู้รับผัน

สังเวชเต็มผล
เพื่อช่วยเหลือเพื่อน
ไม่ซ้ำรบเตือน
ชู่บันท้ายพลัน
ส่องเข้าลูกกระสุน
หลุดออกจากกัน
ทำตามทันควัน
ก็ไม่เป็นผล
ร้าวรวดร้องคราง
ช่วยเหลือเพื่อนตน
ลองดูอีกหน
ตามกาเหว่ามา
รู้ซึ่งสันดาน
จึงต้องสัญญา
เอ็งให้อะไรหว่า
ข้าจักช่วยไว้
ข้ามอบชีวี
เป็นทาสตลอดไป
กาเบื่อเหลือใจ
รับเป็นนายประกัน
ให้มุ่งสู่ธาร
ลงในน้ำนั้น
เปื่อยสิ้นเรียวปลัน
ทำตามทันใจ

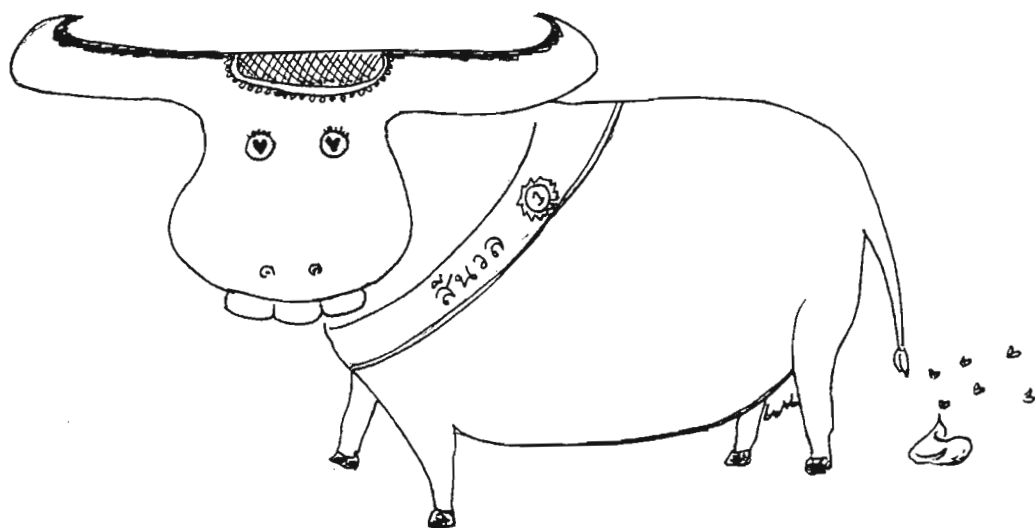
หย่อนกันลงสาร
ยินดีที่สุด
ไม่คืนกลับมา
ชั่วช้าฉ้อใจ
กาจึงรับกรรม
กาเหว่าประกาศ
เจ้าต้องฝึกไข่
เติบโตขึ้นมา
เป็นอุทาหรณ์
ว่าอย่าโง่งเงลา
เลือกคบเพื่อนดี
จงอย่าคิดประกำ

มีนาคินหลุด
บินหนีเร็วไว
เห็นหน้าใครใคร
ทอดทิ้งสัญญา
ชอกช้าเป็นทาส
ว่าแต่นี้หนา
เลี้ยงลูกให้ช้า
ช้ำกับช้ำกลับ
เพื่อสอนใจเรา
จำไว้ให้มั่น
เป็นที่ผูกพัน
ให้คนพาลเอย

ประเพณีท้อถิ่น^{-๑๔}

วิ่งวัววิ่งควาย เป็นประเพณีเก่าแก่แต่โบราณ ไม่มีใครบอกได้ว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใด ใครเป็นผู้ริเริ่ม รู้เพียงว่าปัจจุบันยังปฏิบัติกันอยู่อย่างซึ้นหน้าซึ้นตา เป็นแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีประเพณีนี้ นับว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะเป็นประเพณีเดียวที่ได้รับการกล่าวถึง ในคำขวัญของจังหวัดชลบุรี

ทะเลงาม ข้าวหลามอร่อย อ้อหวาน จักสานดี ประเพณีวิ่งควาย

---

^{-๑๔} อธิก สวัสดิ์มงคล. ร่มเกล้าชาวชล. หน้า 101-103

ประเพณีวิ่งวัววิ่งควายนี้อาจจะทำกันทุกปี ในวันขึ้น 14 ค่ำของเดือน 11 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานกำลังออกทรง แรงกายของคน และแรงงานของสัตว์กำลังจะเห็นผลอยู่ร่ำไร วิวควายที่เคยตรากตรำอยู่ในไร่นา เป็นเวลาหลายเดือนสมควรที่จะได้รับความสุขบ้าง เจ้าของจึงตกแต่งวัวควายของตนให้สวยงาม แล้วพาเข้าเมืองเพื่อพบปะพรรคพวกอาชีพเดียวกัน สังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ใต้ถุนสารทุกซุ่ซุ่ขดืบ สนุกสนานเฮฮา ตลอดจนประกวดประชันความสมบูรณ์ของวัวและควาย

ในวันนั้นเป็นวันที่เหมาะสมที่สุดเพราะเป็นวันพระซึ่งทุกคนจะต้องหยุดทำงานและไปวัดอยู่แล้ว อีกประการหนึ่งวันรุ่งขึ้นแรม 1 ค่ำเดือน 11 เป็นวันออกพรรษา ชาวเมืองก็นำของดิบไปขายด้วย ทั้งกล้วย ทั้งมะพร้าวและใบตอง ชาวกลับจะได้มีโอกาสซื้อของไปทำบุญวันรุ่งขึ้น

แสดงให้เห็นว่าคนโบราณสำนักในบุญคุณของวัวควายมาก กอรปกับเป็นผู้มีความเมตตา และกตัญญู กตเวทิสุงจึงได้จัดประเพณีขึ้น หยุดใช้งานวัวควายนำวัวควายไปพักผ่อน สนุกสนาน เป็นการตอบแทนบุญคุณวัวควายที่ทำงานให้คนมาอย่างหนักแทบทั้งปี ดูเผิน ๆ เหมือนเรื่องไร้สาระ แต่ลึก ๆ ลงไปจะเห็นว่าเป็นการสนับสนุนให้เกิดสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นทางนำไปสู่ความเจริญ เพราะที่ใดมีความสามัคคีที่นั่นย่อมมีแต่ความรุ่งเรืองสถาพรนิรันดร์

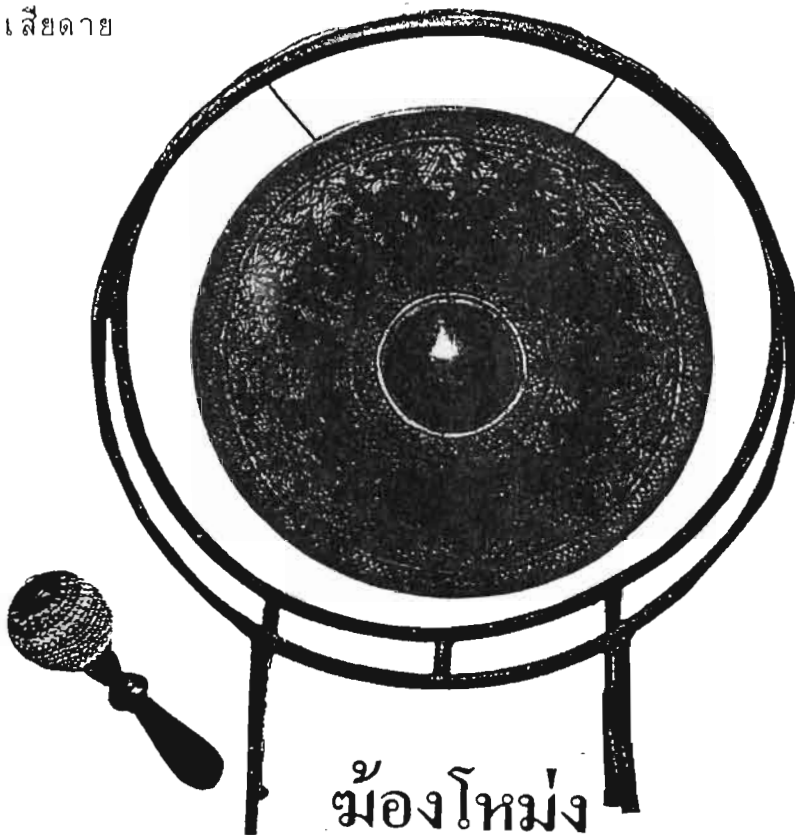
มีความเชื่อกันว่า ถ้าปีใดไม่มีการวิ่งวัววิ่งควาย ปีนั้นวัวควายจะเกิดโรคระบาดตายมากผิดปกติ จากการลงโทษของวิญญาณบรรพบุรุษแสดงให้เห็นว่าบรรพชนของเราเป็นห่วงกลัวว่าประเพณีจะถูกละเลยไปเสีย จึงได้ปลูกฝังให้เกิดความเชื่อเช่นนั้น

การวิ่งวัว คือการนำเด็กมาวิ่งแข่งกันในงานประเพณีวิ่งควายส่วนวิ่งควายนี้นำควายจริง ๆ มาตกแต่งให้สวยงาม ประกวดความสมบูรณ์ความแข็งแรงโดยนำมาวิ่งแข่งกัน ปัจจุบันเรียกว่า "ประเพณีวิ่งควาย" ไม่มีคำว่าวิ่งวัวควายดังที่ปรากฏแต่ครั้งเก่าก่อน แต่ละท้องถิ่นจะไม่ทำในวันเดียวกัน คือเทศบาลเมืองชลบุรีจัดวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 อำเภอบ้านบึงจัดวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11

คนตายตีฆ้อง

ในสมัยก่อนเมื่อเสียงฆ้องดังกังวานขึ้นในหมู่บ้านใด ไม่ว่าจะเป็กลางวันหรือกลางคืน เสียงฆ้องจะเป็นสื่อแจ้งให้ชาวบ้านในละแวกนั้นทราบว่ามีคนตายทุกคนจะละงานที่ทำตรงไปยังบ้านที่มีเสียงฆ้อง เพื่อช่วยงานกันคนละไม้คนละมือใครถนัดอะไร ก็ทำสิ่งนั้น เช่น เป็นช่างไม้ก็ช่วยกันต่อหีบศพ ผู้หญิงก็ช่วยกันทำอาหารเลี้ยงพระ ใครมีวัตถุติดอะไรที่จะช่วยทำบุญได้ก็ขนมา มีข้าวช่วยข้าว มีเผือกมีมันก็ขนเพื่อขนมันมาช่วย มีมะพร้าวช่วยมะพร้าว โดยไม่ต้องออกปาก มากันเองด้วยความเต็มใจ เห็นอกเห็นใจรักใคร่กลมเกลียว สัมผัสสามัคคีประดุจเป็นพี่น้องกัน เมื่อใครมีทุกข์มีร้อน ก็จะร่วมรับรู้และแบ่งเบาความทุกข์นั้นเท่าที่จะสามารถช่วยได้ แสดงให้เห็นถึงความสงบสุขในหมู่บ้านที่อยู่กันฉันญาติ ไม่มีลักษณะตัวใครตัวมันเหมือนในท้องถิ่นที่คิดว่าตนเองเจริญแล้ว ดังเช่นที่เห็นอยู่ทั่ว ๆ ไปปัจจุบันนี้

น่าสังเกตว่าเราไม่ค่อยจะได้เห็นประเพณีนี้อีกอาจเป็นเพราะไม่เข้าใจว่าจะตีฆ้องไปทำไมก็ได้ หรืออาจเป็นเพราะอารยธรรมสมัยใหม่ ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมายที่หลั่งไหลเข้ามา ทำให้ของดี ๆ ของเราถูกลืมเลือนไปอย่างน่าเสียดาย

ฆ้องโหม่ง

กองข้าววงสรวย

ประเพณีกองข้าววงสรวย มีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ไม่มีญาติ จะได้ไม่มารบกวนชาวบ้านให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ มีแต่ความสบายอกสบายใจ อยู่เย็นเป็นสุข มักจะทำกันในช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์ ขึ้นอยู่กับสมาชิกในท้องถิ่น จะตกลงกันว่าจะทำวันใด

พิธีกองข้าววงสรวยที่เทศบาลตำบลศรีราชา

สถานที่ประกอบพิธี อาจใช้สามแยกในหมู่บ้าน ลานบ้าน หาดทราย ชายทะเล หรือเนินเขา ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ประเพณีนี้มีอยู่ใน ต.บ้านไร่ อ.ศรีราชา, เทศบาลตำบลศรีราชา, อ.เกาะสีชัง, ต.แสนสุข, และ ต.หนองไม้แดง

เมื่อถึงวันกำหนดนัด จะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาถวายภัตตาหารเช้าและ
สวดมนต์เย็นในบริเวณพิธี ชาวบ้านร้านตลาดจะนำอาหารใส่บิณฑบาตไปพร้อมกัน แล้ว
ตักแบ่งใส่กระทงเล็ก ๆ เป็นเครื่องเช่นไหว้ผี จุดธูปเซ่นผีมากขึ้น อาหารที่เหลือจะ
นำมารับประทานด้วยกัน ไม่นำอาหารเหลือกลับบ้านวันรุ่งขึ้นเรียกว่า วันส่ง
ชาวบ้านจะปั้นตุงตาดินเหนียวเป็นรูปคน, รูปวัว และรูปควาย วางไว้ เป็นการ
ส่งตัวแทนให้ผีไป แล้วผู้ปั้นตุงตาก็จะอยู่เย็นเป็นสุข

ในการปั้นตุงตานี้ที่ อ. เกาะสีชัง มีลักษณะพิเศษออกไปคือใช้ทรายปั้น
เป็นตุงตาเพศชายชื่อ "ไอ้เมฆ" เพศหญิงชื่อว่า "ไอ้หมอก" เป็นตัวแทนภูตผีปีศาจ
ที่ไม่พึงปรารถนาแล้วเรียกผี^{-๑๕} จากศาลเจ้าพ่อศรีชโลธร ไม่จำกัดจำนวนให้วิ่ง
มากขึ้นเครื่องเช่นแล้วชาวบ้านจะขับไล่ลงทะเล ผีจะว่ายน้ำหนีไป ชาวบ้านจะตีไอ้
เมฆไอ้หมอก พร้อมทั้งไชโยโห่ร้องแสดงความดีใจที่ไล่ปีศาจชั่วร้ายออกจากถิ่นที่อยู่
ได้สำเร็จร้องว่าทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน

ลักษณะประเพณีทำนองนี้ที่ ต. ห้วยใหญ่ อ. บางละมุง เรียกว่า ส่งผีวัน
สงกรานต์ โดยจะประกอบพิธี ตามศาลเจ้าหรือในป่า แทนที่จะปั้นไอ้เมฆไอ้หมอก
กลับใช้คนแต่งหน้าแต่งตาเป็นผีป่าแทนสัญลักษณ์แห่งความชั่วร้าย

ที่ ต. บางพระ เรียกประเพณีที่มีจุดมุ่งหมายคล้าย ๆ กันนี้ว่า แห่ยมบาล
โดยในวันที่ 16 เมษายน ทุกปีจะนำเอาต้นกล้วยมาแต่งเป็นพญายมหรือยมบาล
แล้วแห่ไปทั่วหมู่บ้าน ให้คนสาดน้ำร่วมทำบุญสะเดาะเคราะห์ต่อจากนั้นนำหุ่นไปตั้งไว้
ที่ชายหาดท้ายบ้าน ชาวบ้านจะก่อพระทรายพร้อมทั้งตกแต่งอย่างงดงาม นิมนต์พระ
มาสวดเพื่อเป็นสิริมงคล แล้วนำหุ่นไปปล่อยกลางทะเล เสร็จแล้วเล่นสาดน้ำไล่จับ
กันโยนทะเล อย่างสนุกสนาน

---

^{-๑๕} สมมติขึ้นโดยใช้คนทาทัวด้วยสีด้า

สุบิน สืบสงวน^{-๘๖} ได้เขียนเล่าไว้อย่างละเอียดเกี่ยวกับประเพณี
กองข้าวเมืองชลบุรีว่า

"พิธีกองข้าว เป็นประเพณีที่ทำกันประจำทุกปี เป็นงานเกี่ยวกับการ
เชิญเจ้าเข้าทรง ณ ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง^{-๘๗} จังหวัดชลบุรีในเดือนเมษายน ติด
ต่อกัน 3 วัน แต่ละวันจัดพิธีเป็น 2 ตอน คือตอนเช้าและตอนเย็น เมื่อใกล้จะถึง
กำหนดวันงาน บรรดาผู้ที่สมัครเป็นลูกข้างของเจ้าจะนัดประชุม แบ่งหน้าที่กันว่า
ใครจะต้องทำอะไร เช่น การชำระล้างปิดกวาดตกแต่งศาลเจ้าพ่อให้สะอาด บ้าง
รับจัดเตรียมเครื่องที่จะรับรองเจ้า เช่น ชั้นทองเหลืองขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 18
นิ้วฟุต ราว 3 - 4 ใบ ตลอดจนเตรียมเครื่องแต่งตัวของเจ้า เช่น ผ้าแพร ผ้า
ม่วง อย่างละ 3 - 4 ชุด เสื้อและหมอน 3 - 4 ใบเช่นกัน ตลอดจน หมากพลู
บุหรี่ปริ้วพร้อม บ้างก็รับจัดหาพิณพาทย์มาให้ในวันงาน บ้างก็รับจัดหาหัวหมู ปลายศรีปาก
ชาม และขนมต้มขาว ขนมต้มแดง ไข่บูซาเจ้าในวันงาน บ้างก็รับหน้าที่ตีฆ้องโหมฆณา
ไปจนทั่ว ม้อง..ม้อง..ม้อง เจ้าเข้าเหย้า ในวันพรุ่งนี้จะเริ่มพิธีงานกองข้าวเป็นวัน
เริ่มต้น จึงขอเชิญท่านไปร่วมพิธีให้พร้อมกัน คนโหมฆณานี้จะเดินตีฆ้องและประกาศไป
ตามตลาดและสะพาน (ชอย) ต่าง ๆ คนที่ได้ยินเสียงโหมฆณาแล้วก็จะบอกต่อ ๆ กัน
ไป

ครั้นถึงวันงาน บรรดาพวกลูกข้างที่ส่วนมากเป็นผู้หญิง ที่มีอายุวัยกลาง
คนเกือบทั้งนั้น เมื่อรับประทานอาหารเข้าแล้วก็จะมาพร้อมกันยังศาลเจ้าพ่อหลัก
เมือง นำผ้าแดงมาแขวนเป็นระบายรอบศาลและจัดปูเสื่อบนหน้าที่ตั้ง เจว็ดรูปเทพา-
รักษ์ต่าง ๆ ซึ่งมีรูปหลายรูป มีชื่อเรียกเจ้าพ่อชื่อต่าง ๆ กันซึ่งผู้เขียนจำชื่อไม่ได้อยู่
บนศาลนั้นแล้วจัดการนำชั้นทองเหลือง 3 - 4 ใบ ที่เตรียมไว้มาวางคว่ำลงเรียง

---

^{-๘๖} สุบิน สืบสงวน. พิธีกองข้าวเมืองชลบุรี เอกสารอัดสำเนา ลงวันที่ 17
พฤษภาคม 2514

^{-๘๗} ตั้งอยู่ที่ปากซอยที่สามารค ถนนวชิรปราการ ฝั่งตะวันตก

กันเป็นระยะไป และวางหมอนไว้ด้านหลังห่างจากชั้นราว 1 เมตร ให้ครบตามชั้นที่วางไว้จัดหาที่ให้บรรดาพวกพิณพาทย์นั่งอยู่ข้างหนึ่ง และนำเอาหัวหมู ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง บายศรีปากชามซึ่งจัดใส่โตกมาตั้งไว้บนที่ตั้ง ซึ่งอยู่ทางบันไดขึ้นทางหน้าศาล และรอรับหัวหมูบายศรีซึ่งมีชาวบ้านที่มีความนับถือเจ้าพ่อมาก นำมาร่วมถวายเจ้าด้วย วางไว้ตามหน้ารูปเจวีด ครั้นได้เวลาประมาณ 9.30 น. บรรดาลูกข้างก็จะมารวมกลุ่ม นั่งอยู่ด้านตรงข้ามกับพิณพาทย์ มือถือไม้กรับข้างละ 1 อัน แล้วให้อาณัติสัญญาณให้พวกพิณพาทย์เริ่มต้นทำเพลง ส่วนกลองนั้นจะตีเสียงดัง ตุ่ม ตุ่ม ตุ่ม... ตุ่ม ตุ่ม ตุ่ม... เรื่อยไป ส่วนบรรดาลูกข้างนั้นก็จะตีกรับตามจังหวะเพลงเสียงดัง กรับ..กรับ.. แล้วมีลูกข้างคนหนึ่งเป็นคนขึ้นต้นร้องนำเป็นเชิงบอกบททีละหนึ่งวรรค แล้วบรรดาลูกข้างอื่น ๆ ที่เป็นลูกคู่ก็ร้องตามพร้อมกับตีกรับตามจังหวะไปด้วยเมื่อลูกคู่ร้องจบแล้ว คนต้นบทก็จะร้องนำใหม่ และลูกคู่ก็ร้องตามดังนี้เรื่อย ๆ ไป คำร้องนั้น เรียกเจ้าว่าพ่อ แต่งเป็นใจความเชื่อเชิญเจ้าพร้อมด้วยคำเขินยอ เร่งเร้า ตัดพ้อ ซึ่งทำให้ผู้ฟังฟังกันเพลิน แต่เป็นที่น่าเสียดายผู้เขียนจำเนื้อร้องไม่ได้ทั้งหมด ที่พอจำได้มีเนื้อความดังนี้

เชิญเอ๋ยเชิญลงพระองค์สี่ทิศ
องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์เชิญเนรมิตลงมา
องค์ไหนท่านใจกล้าขอเชิญรับมาไวไว
มาเรือกลัวจะข้าเชิญมาด้วยม้ามโนทัย
พ่อมาอยู่แล้วหรือเห็นเกียนที่มีอยู่ไวไว
พ่อมาแล้วพ่อกลับไปใครจะรู้ว่าพ่อมา
พ่อกลับมาแล้วหรือจะถวายเล็บมือใส่ให้
.....

ยังมีเนื้อเรื่องต่อไปอีก คนต้นบทจะร้องนำวนเวียนตามเนื้อความข้างบนนี้ โดยใช้ข้อความสลับกันไปและลงท้ายด้วยสระไอทั้งหมด เป็นเวลา 10 นาที หรือบางครั้งอาจจะมากกว่านั้น แล้วจะมีคนทรงเจ้าเข้าทรงมาจากบ้าน เดินขึ้นมาบนศาลเป็นคนแรกก่อน ถึงตอนนี้พิณพาทย์จะหยุดทำเพลง ลูกข้างจะออกมาต้อนรับนำนั่งลงบนกันชนที่จัดไว้ โดยหันหลังให้รูปเจ็ดและหันหน้าออกทางหน้าศาล แล้วลูกข้างก็จะสู้ (ถาม) ถามคนทรงว่าท่านมาจากไหน ชื่ออะไรเป็นต้น และก็จัดแจงนำเครื่องทรงที่เตรียมไว้มาแต่งให้ แล้วเอาแพรสะพายบ่า 2 ข้าง จัดหมากให้รับประทาน จัดบุหรี่ให้สูบและคอยจุดไม้ขีดไฟ ส่วนคนที่เจ้าเข้าทรงนั้นจะนั่งกระดิกเท้าสั่นริก ๆ ข้างหนึ่ง และต่อมาก็จะมีคนทรงคนอื่นที่เจ้าเข้าทรงแล้วมาอีกสองหรือสามคน มีทั้งคนทรงที่เป็นหญิงและชาย บางคนแต่งตัวสะพายแพร 2 ไหล่ถือกันหยิ่นมาจากบ้าน และบรรดาลูกข้างก็ทำการต้อนรับและซักถามตั้งที่กล่าวมาแล้ว

ปรากฏว่าเจ้าที่ ที่มาตอนแรก ๆ นี้ล้วนมาแต่มาจากที่ไกล ๆ เป็นท่านองว่ามาเยี่ยมเยียนหรือมาแสดงความยินดีกับเจ้า ที่เป็นเจ้าของสถานที่ บรรดาลูกข้างนั้นก็คอยพูดกับคนทรงโดยใครมีเรื่องอะไรที่จะซักถามก็ถามกันไป คนทรงก็จะตอบไปตามเรื่อง แล้วในที่สุดก็จะมีคนทรงคนหนึ่งบอกลูกข้างว่าฉันจะกลับละลูกข้างคนหนึ่งก็เตรียมตัวคอยอยู่ พอคนทรงยื่นเท้าหงายหลัง ลูกข้างก็รับตัวนอนลงบนหมอน

ตอนนี้พิณพาทย์เริ่มทำเพลง ส่วนกลองก็จะตี ตลุม ตุม ตุม... ตลุม ตุม ตุม อีกและบรรดาลูกข้างก็จะเริ่มต้นร้องเชิญกันตั้งครีangk่อนอีกสักครู่หนึ่ง คนทรงที่นอนอยู่นั้นจะเริ่มต้นตัวสั่น แล้วค่อยพลิกตัวตะแคงข้างโน้นที่ข้างนี้และมีจังหวะพลิกเร็วและรุนแรงขึ้นทุกที ในที่สุดก็ผลุดลุกขึ้นนั่งอย่างรวดเร็ว บรรดาลูกข้าง จะจัดให้นั่งบนกันชนและทำการซักถามกันเมื่อแรกพิณพาทย์หยุดทำเพลง เวลาต่อมาคนทรงคนอื่นก็บอกลูกข้างอีกคนหนึ่งว่า ฉันจะกลับละ ลูกข้างก็คอยระวังรับหลังนอน พินพาทย์เริ่มทำเพลง บรรดาลูกข้างก็จะบอกบทและร้องเชิญกันใหม่ คนทรงที่นอนอยู่ก็จะเริ่มมีอาการดังที่เล่ามาแล้ว ลักษณะเจ้าเข้าทรงอยู่ก่อน ออกไปและมีเจ้าองค์อื่นมาเข้าทรงใหม่หลายครั้ง ในที่สุดบรรดาเจ้าที่มีชื่อรวมอยู่ในศาล เจ้าพ่อหลักเมืองนั้นจึงมาเข้าทรง ในตอนนี้เจ้าจะอยู่นานหน่อย และลูกข้างจะเชิญให้ถวายมือ คือ รำ

รับนิพนธ์ตามบทร้องของลูกข้างไปตามเรื่อง ยังมีเจ้าหรือลูกสมุนเจ้าที่สำคัญอยู่
องค์หนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า "ตาหลงคง" มีคนนับถือกันมากเวลาเอาของไป
วางลืมไว้หนักที่ไม่ออกหรือทำของตกแล้วหาไม่เห็นก็มักบนบานตาคงว่า ขอให้เฉลียวใจให้
ตัวหาของได้แล้วจะแก้บนด้วยข้าวปากหม้อกับไข่ ก็มักจะหาของนั้นได้เสมอ และ
ตาหลงคงที่กล่าวนี้ จะมาเข้าทรงในตอนนั้นด้วยเสมอ เมื่อร้ายรำกันตามพอใจแล้ว
เจ้าก็จะยกโตกขนมบายศรีขึ้นรำ เรียกว่า ถวายของ เสร็จแล้วลงนั่งลูกข้างจะถาม
เจ้าว่าตอนเย็นวันนี้จะนัดกองข้าวที่ไหน เมื่อเจ้าบอกพวกลูกข้างให้ทราบที่แล้ว ใน
ที่สุดบรรดาพวกเจ้า ที่เข้าทรงก็บอกว่า เสร็จธุระตอนนี้อแล้วฉันจะกลับนะ แล้วคนทรง
บางคนก็จะเดินจากศาลไปโดยไปออกจากทรงเอาที่บ้าน แต่เจ้าบางองค์ก็ละจาก
คนทรงไปบนศาลนั่นเอง คือ หายหลังลงมีลูกข้างคอยรับตัวลงนอนบนหมอนสักครู่หนึ่ง
ก็ลุกขึ้นนั่งเหมือนคนตื่นนอน ยกมือไหว้แล้วก็เดินกลับบ้านอย่างคนธรรมดา เป็นอัน
เสร็จพิธีงานตอนเช้าซึ่งเป็นเวลาใกล้เที่ยงวัน งานตอนเช้านี้จะมีพิธีตั้งกล่าวติดต่อกัน
เป็นเวลา 3 วัน มีคนมาดูกันแน่นศาล

ส่วนงานพิธีตอนเย็นนั้น เมื่อได้เวลาประมาณ 16.30 น. บรรดาลูก
ข้างก็จะพากันไปยังที่ ที่เจ้าได้บอกในตอนเช้าแล้ว ซึ่งตามปกติวันแรกจะเป็นที่ทุ่งนา
หนองหญ้าปล้อง ซึ่งอยู่ด้านเหนือของวัดราษฎร์บำรุง โดยหันหน้าไปทางศาลเจ้าพ่อ
เขาน้อย และวันที่สองเป็นที่นาหลังวัดใหม่ ซึ่งเคยเป็นโรงเรียนการช่างชาย โดย
หันหน้าไปทางวัดป่า ซึ่งเป็นศาลเจ้าพ่อกระบองทองตั้งอยู่ (ปัจจุบันศาลเจ้านี้พวกจีน
ได้เข้าครอบครองโดยปลูกเป็นรูปศาลเจ้าของจีนไปแล้ว) ส่วนวันที่สามนั้นเจ้าจะ
สั่งให้ไปทำพิธีกองข้าว ณ ที่ว่างข้างคลองบางปลาสร้อยตอนที่อยู่ทางด้านตะวันตก
ของวัดเนิน ปัจจุบันปลูกสร้างบ้านไปหมดแล้วเหมือนกัน

เมื่อบรรดาลูกข้างได้พากันไปถึงสถานที่ที่กำหนดไว้แล้ว ก็จะจัดแจงปู
เสื่อวางขันและหมอนตลอดจนเตรียมของอื่น ๆ มีนิพนธ์ดังเช่นที่ได้เตรียมเพื่อทำ
พิธีตอนเช้า แล้วจัดสร้างศาลเพียงตาทางด้านตะวันออกหนึ่งศาล ห่างจากเสื่อที่ปูไว้
ประมาณแปดสิบเมตร แล้วนำขนมต้มขาว ขนมต้มแดง มีบายศรีปากชามมาวางไว้บน

ศาลเพียงตาชั้นบน และในตอนนี้อบรดาชาวบ้านก็จะพากันหาบอาหารคาว 1 โตก (หรือถาด) อาหารหวาน 1 โตก (ถาด) พร้อมด้วยข้าวสุกอย่างน้อย 1 ชั้นมายัง พิธีนี้ บ้านใดที่นำอาหารมา มักจะชวนพวกพ้องกันมาหลาย ๆ คนพร้อมกับทำอาหาร พิเศษมาตามจำนวนคนมากและน้อยด้วย ถ้าเป็นคอสุราก็ต้องเตรียมมาเป็นพิเศษ ตลอดจนถึงหาน้ำดื่มติดไปให้พอด้วย ครั้นได้เวลาพวกลูกข้างก็จะให้อาณัติสัญญาณ ให้พิณพาทย์ทำเพลง ส่วนกลองจะเริ่มตีตุ้ม ตุ้ม ตุ้ม... ตตุ้ม ตุ้ม ตุ้ม.. ตตุ้ม ตุ้ม ตุ้ม.. ลูกข้างที่เป็นต้นบทก็จะเริ่มร้องเชิญว่า ลูกคู่จะคอยร้องตามที่ละหนึ่งวรรค พร้อมกับตีรับดังเช่นตอนเช้า ต่อมาจะมีคนทรงซึ่งเจ้าได้เข้าทรงมาแต่บ้าน มา กันทีละคน สองคน บางทีมีถึงสี่คน บรดาลูกข้างจะหยุดร้องและทำการต้อนรับคนทรง ดังเช่นตอนเช้า

คนทรงจะสั่งให้นำสำรับคาวหวานมาวางเรียงแถว ห่างจากที่เข้าทรง ประมาณ 6 เมตรและวางเรียงตรงไปทางศาลเพียงตา ถ้าคนทำสำรับมาน้อยก็จะ เรียงเพียง 2 แถว แถวหนึ่งมีระยะห่างกันราว 5 เมตร ถ้าเป็นวันสุดท้าย มีคนนำ สำรับมามากจะต้องเรียงถึง 4 แถว เมื่อเรียงเสร็จแล้วก็ให้เปิดฝาซามออก ใน ตอนเย็นนี้จะมีเจ้าที่เข้าทรงแล้วกลับบ้านก่อนและมีการเชิญเจ้าอื่นเข้าทรงใหม่ทุก ครั้งไป ในระหว่างนี้บรดาผู้ที่ไปเที่ยวก็จะสอดส่ายสายตาดูว่ามีบรดาพวกพ้องหรือ เพื่อนบ้านใกล้เคียงนำสำรับมาบ้างหรือไม่ เมื่อเห็นแล้วก็จะหมายตาไว้ ต่อมาพอ เวลาล่วงไปสัก 30 นาที คนทรงก็จะไปที่ศาลยกถาดบายศรีขึ้นรำถวายของ ครั้น แล้วคนทรงจะสั่งให้เจ้าของสำรับแบ่งข้าว และกับข้าวที่นำมาออกกองไว้ที่หน้าสำรับ ของแต่ละคน คือ ใช้ใบตองหรือกระดาษปูลง แล้วแบ่งข้าวสุกและกับข้าวต่าง ๆ พร้อมทั้งของหวานวางลงในใบตองนั้น โดยคนทรงอธิบายให้ลูกข้างฟังว่า เมื่อถึงปี หนึ่ง ๆ ก็นำอาหารมาเลี้ยงภูตผีปีศาจที่หิวโหยให้อิ่มหมั้พ้มนเสีย 3 วัน เขาจะได้ ไม่มารบกวน บ้านเมืองจะอยู่เย็นเป็นสุข ผู้เขียนเข้าใจว่าที่เรียกพิธีนี้ว่าพิธี 'กองข้าว' ก็คงเป็นด้วยเอาข้าวและกับออกกองไว้เพื่อเลี้ยงบรดาภูตผีปีศาจดังได้ อธิบายในตอนหลังนี้เอง และเมื่อได้เอาข้าว และกับข้าวออกกองแล้วก็นับว่าเป็น เสร็จพิธี บรดาคนทรงก็จะเดินกลับบ้านเอง บางคนเจ้าก็จะออก ณ ที่นั้นเองส่วน

ชาวบ้านก็มองหาที่ที่เหมาะสมเข้าแห่งหนึ่ง แล้วยกสำรับไปตั้งลง เย็บใบตอง เป็นกระทงใส่ข้าวแล้วนั่งล้อมวงรับประทานกันเป็นที่สนุกสนานเป็นกลุ่ม ๆ ไป เต็มสนาม เมื่อเห็นพวกที่รู้จักกันเดินมาก็จะเรียกเข้ามาร่วมวงด้วย นับว่าเป็นการนัดมาประชุมเลี้ยงอาหารกันปีละ 3 วัน เมื่อรับประทานเสร็จแล้วต่างคนต่างก็พากันกลับบ้าน ซึ่งเป็นเวลาชิงพลบ บางปีก็มีเหตุวิวาทกันบ้างเป็นธรรมดา เพราะพวกที่มานั้นมาจากที่ต่าง ๆ กัน เมื่อเมาเข้าไปแล้วก็หมดสติ"

คำร้องเชิญเจ้าเข้าที่ได้รับมาใหม่เมื่อรวมกันแล้ว เป็นดังนี้

ร้องเอ๋ยร้องเชิญ ช้าน้อยขอเชิญ
เจ้าฟ้าหงษ์เทียรเขาให้เชิญเอาพ่อมา
องค์ไหนท่านศักดิ์สิทธิ์เชิญเนรมิตลงมา
องค์ไหนที่ใจกล้าหน่วงหนักชักช้าอยู่ว่าไร
มาเรือกล้วจะช้าเชิญมาด้วยม้ามโนทัย
ลงมาที่เทียนหลักขอให้ปักลงมาที่เทียนชัย
องค์ไหนท่านมาก่อนได้ถามข่าวร้อนข่าวไฟ
มาแล้วขออย่าแวงเวียงนงทำให้เปลืองเทียนเปลืองไฟ
การงานเขาให้หาหน่วงหนักชักช้าอยู่ว่าไร
พ่อมาอยู่แล้วหรือเห็นเทียนที่มีอยู่ไวไว
พ่อมาแล้วพ่อกลับกับไปใครเลยจะรู้ว่าพ่อมา
จงเอ็นดูแก่นางคนทรง นางน่มององค์พนมมือไหว้
เมื่อพ่อลุกขึ้นลูกจะให้ทรงผ้า นั่งลงก็จะทาน้ำมันให้
แป้งกระแจะน้ำมันจันทร์ อบเอ๋ย หอมครันนี้กระไร
อีกทั้งเอาแหวนมาให้ถือเอาเล็บมือมาให้ใส่

ประเพณีกองข้าวของจังหวัดชลบุรีได้เลิกไปหลายสิบปีแล้ว เนื่องจากมีหลายจังหวัด เชิญเจ้าเข้าทรงหลอกหลวงประชาชนให้ได้รับความเสียหายต่าง ๆ ทางราชการจึงประกาศห้ามจัดพิธีเชิญเจ้าเข้าทรงอีกต่อไป

แต่ประเพณีกองข้าวบวงสรวง ยังมีอยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทยคือ เทศบาลตำบลศรีราชา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งได้จัดให้มีทุกปี ประมาณวันที่ 19-21 เมษายน เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ไม่ให้สูญหายโดยสร้างบรรยากาศแบบไทยโบราณ คือแต่งกายแบบไทย ๆ อาหารไทยสมัยก่อน การละเล่นพื้นเมือง เช่น มอญซ่อนผ้า ช่วงรำ รำกระบี่กระบอง เป็นต้น

ร่วมงานกองข้าวบวงสรวงที่ศรีราชา

ประเพณีวันไหล^{-๑๑}

งานประเพณีก่อพระทรายวันไหลบางแสน เป็นงานประเพณีดั้งเดิมของชาวตำบลแสนสุขซึ่งถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เดิมเรียกว่า งานทำบุญวันไหล คือการที่ประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ มาทำบุญร่วมกันเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ของไทย งานทำบุญวันไหลจัดขึ้นภายหลังจากวันสงกรานต์ประมาณ 5-6 วัน ณ บริเวณชายหาดบางแสน โดยนิมนต์พระทุกวัดภายในตำบลแสนสุข มาประกอบพิธีสงฆ์ กิจกรรมในงานวันไหลจะประกอบด้วย การตักบาตร ทำบุญ สรงน้ำพระพุทธรูป ก่อพระเจดีย์ทราย และเล่นสาดน้ำสงกรานต์ ต่อมาในสมัยที่จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลแสนสุขแล้วได้เพิ่มกิจกรรมการแข่งขันกีฬาพื้นเมือง เช่น การแข่งขันชักเย่อ การแข่งขันสะบ้า ฯลฯ เพื่อความสนุกสนานและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ส่วนหญิงสาวที่มาร่วมงานวันไหลคนใดซึ่งแต่งกายสวยงามก็จะมีแมวมองส่งเข้าประกวดขวัญใจงานวันไหล โดยให้ประชาชนที่มาร่วมงานช่วยกันตัดสิน เมื่อได้ยี่ภฐานะสุขาภิบาลขึ้นเป็นเทศบาลตำบลแสนสุข คณะผู้บริหาร ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่ และสามารถถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน จึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนภายในเขตเทศบาลตำบลแสนสุข จัดงานทำบุญวันไหล สืบต่อมาเป็นประจำทุกปี และได้เปลี่ยนชื่องานนี้เสียใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันว่า "งานประเพณีก่อพระทรายวันไหลบางแสน"

---

^{-๑๑} โครงการจัดงานประเพณีก่อพระทรายวันไหลบางแสนประจำปี 2536

สำนักงานเทศบาลตำบลแสนสุข :

เด็ก ๆ สนุกกับการก่อพระเจดีย์ทรายที่หาดบางแสน

การละเล่นพื้นเมือง

การละเล่นในจังหวัดชลบุรีโดยรวม ๆ จะเหมือน ๆ กับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลาง เช่นในเทศกาลสงกรานต์หลังจากทำบุญ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่แล้ว จะมีการเล่นสนุกสนานแสดงถึงความสมัครสมานสามัคคี เช่น อีมอญช้อนผ้า สะบ้า ลูกช่วง แม่ศรี ฯลฯ เป็นต้น

ในที่นี้จะกล่าวถึง การละเล่น ที่ค่อนข้างจะหายาก หรือแทบไม่มีเล่นแล้วพอสังเขปเพื่อให้ทราบสภาพสังคมไทยสมัยก่อน ๆ ส่วนการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ ของจังหวัดชลบุรี จะได้กล่าวไว้โดยละเอียด

การละเล่นที่นิยมเล่นกันมาก เมื่อก่อนนี้คือการเล่นเข้าทรง มีทรงแม่ศรี ผีลิง ผีกะลา ผีกระดัง ผีลอบ ผีลุ่ม ยึดความสนุกสนานเป็นสำคัญ ลักษณะการเล่นคล้าย ๆ กัน

ทรงแม่ศรี^{๑๑} เป็นการละเล่นสมัยโบราณในเทศกาลสงกรานต์ เพื่อความสนุกสนานเล่นกันในตอนกลางคืนบริเวณลานบ้าน อุปกรณ์ที่ใช้มี ครก สาก ฟ้าผูกตา ดอกไม้ ฐูปเทียน ไม้เกราะ

วิธีการเล่น ให้หญิงสาวที่จะเป็นคนทรงแม่ศรีหนึ่งอยู่บนครกกระเดื่องคว่ำ ห้อยเท้าวางบนสาก พนมมือ หลับตา (เอาฟ้าผูกตาไว้) ในมือมีดอกไม้ ฐูปเทียน คนดูจะนั่งล้อมเป็นวงช่วยกันร้องเพลงเชิญแม่ศรี พร้อมกับเคาะไม้ให้จังหวะเมื่อแม่ศรีเข้าทรงหญิงนั้นจะลุกขึ้นรำย่ำร่า ตามจังหวะ ท่วงทำนองเพลง ถ้าให้คนส่งเสียงหวีดร้องข้างหูหญิงสาวคนทรงนั้น แม่ศรีก็จะออกจากร่างเป็นอันเลิกเล่น การเล่นลักษณะคล้าย ๆ กันนี้ก็มีอีกมาก เช่น เล่นผีลิง ผีกระดัง ผีกะลา ผีลอบ ผีลุ่ม เป้าหมายจะเหมือนกันคือความสนุกสนาน อุปกรณ์หลัก ๆ ไม้พันดอกไม้ ฐูปเทียน ส่วนประกอบบางอย่างต่างกันไปตามชนิดของผู้ที่จะเชิญมา คุณยายยังเล่าอีกว่า สมัยเป็นเด็กสาว เคยถูกพาไปนั่งเป็นคนทรงแม่ศรี แต่แม่ศรีไม่เข้าทรง อาจเป็นเพราะจิตใจเข้มแข็งก็ได้

---

^{๑๑} จากคำบอกเล่าของคุณยายสังเวียน จัดตานนท์ อายุ 84 ปี ชาวบ้าน ต.แสนสุข อ.เมืองชลบุรี จ.ชลบุรี

ทรงผีสิง ใช้ชายหนุ่มร่างกายกำยำเป็นคนทรงผีสิง เอาเชือกผูกเอว ให้ผีเลี้ยงคนหนึ่งจับไว้ คนทรงนั่งยอง ๆ พนมมือ คนอื่น ๆ ร้องเพลงเชิญผีสิง พร้อมทั้งตีเกราะเคาะไม้ พอผีสิงเข้า คนทรงจะทำท่าทางเหมือนลิง เล่นหยอกล้อกับคน เป็นที่สนุกสนาน ผีเลี้ยงต้องคอยดึงเชือกไว้ให้ดี ถ้าหลุดมือ ผีสิงอาจพาคนทรงเข้าป่าหายไประยะไกล

ทรงผีกะลา ใช้อุปกรณ์เพียงกะลามะพร้าวซีกมีตา 1 ซีก ชายหรือหญิงก็ได้เป็นคนทรง นั่งยอง ๆ บนกะลาคนอื่น ๆ ประนมมือเคาะไม้ร้องเพลงเชิญ เมื่อผีเข้ากะลาจะหมุนคนทรงจะลงมาร่ำท่าทางต่าง ๆ ถ้าใครเอามือไปแตะคนทรงผีก็จะออก

ทรงผีกระดังง์ นอกจากอุปกรณ์หลัก ๆ แล้ว ยังมีเครื่องเช่น (เหล้า น้ำมันใส่ผม แป้งผัดหน้า น้ำมันไทย น้ำหอม หวี กระจก) สำหรับสังเวจเจ้าที่และกระดังง์แม่มาย บางแห่งใช้ไม้คานอีก 2 อัน เริ่มเล่นด้วยการตั้งเครื่องสังเวจ แล้วให้ผู้ชายที่จะเล่น จับขอบกระดังง์ (ถ้าใช้ไม้คานคาดกระดังง์เป็นรูปกากบาทก็จับไม้คาน) ผีเลี้ยงจุดธูปเทียน พร้อมทั้งช่วยกันร้องเพลงเชิญผีกระดังง์ เมื่อผีเข้าคนทรงจะสิ้นเหยียงกระดังง์ ไปรอบ ๆ โดยเฉพาะทางพวกสาว ๆ เพราะชอบให้สาว ๆ ออกมาร่ำวางบางที่เชิญผีกระดังง์มา เพื่อให้ช่วยหาของ บอกตอนเชิญผีพอผีเข้า กระดังง์จะพาคนทรงตรงดิ่งไปยังของที่ซ่อนอยู่

ทรงผีลอบ อุปกรณ์ที่ใช้คือ ลอบ เครื่องเช่น (ข้าวสุก, เหล้า, หมูยอ, ย่ามะละกอ) ธูป สากตำข้าว 2 อันไม้คาน ทะน่าน ใบตอง วิธีเล่นนำเครื่องเช่นวางกองบนใบตองตั้งลอบไว้ข้าง ๆ ใช้ไม้คานสอดลอบท่าเหมือนแขนคนเอาทะน่านสวมเป็นหัว ธูป 3 ดอก ปักเป็นแถว สากตำข้าววาง 2 ข้างเครื่องเช่น ให้หญิงสาว 2 คนนั่งบนสากคนละอัน หลับตา มือจับลอบ คนดูล้อมวงร้องเพลงเชิญผีลอบถ้าลอบเหยียงไปมา แสดงว่าผีเข้าแล้ว บางทีจะไล่ตีคนที่ล้อเลียน ถ้าใครเอามือแตะเข้าไปในช่องระหวางซี่ลอบผีจะออกทันที

ทรงผีสุ่ม ไม่มีเครื่องเช่น และสาก แต่มีครก สุ่ม ช้องใส่ปลา เทียน ผ้าผูกตาเพิ่มเติมเข้ามา วิธีเล่นนำผ้าผูกตาคนเล่น 1 - 3 คนจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แล้วนำไปนั่งพนมมือบนครกที่คว่ำไว้ ถือธูปเทียนที่จุดแล้ว 1 ดอก อีก 2 ดอกปักพื้นดินเอา

ส้มและซิ่งผูกไว้ที่เอว คนอื่น ๆ ล้อมวงร้องเพลงเชิญ เมื่อผีเข้าคนทรงจะปลดส้ม
จากเอวเอาออกมาจ้องส้มปลา ถ้ามีคนโยนสิ่งของให้ได้ยินก็จะวิ่งไปส้มทางนั้นทั้ง ๆ
ที่ตามองไม่เห็น เอามือควานจับปลาใส่ซิ่ง คนดูก็สนุกสนาน ที่หลอกได้ ถ้าคนอื่น
เอามือชี่ยู่ทั้ง 2 ข้างของคนทรงผีก็จะออก

เพลงที่ใช้ในการละเล่น⁻⁷⁰ เชิญทรง

เพลงเชิญแม่ศรี

"แม่ศรีเอ๋ย	แม่ศรีสาวสะ
ยกมือไหว้พระ	ว่าจะมีคนชม
ชนคิ้วเจ้าต่อ	ชนคอเจ้ากลม
ชักผ้าปิดนม	ชมแม่ศรีเอ๋ย
แม่ศรีเอ๋ย	แม่ศรีนางหงส์
ขอเชิญมาลง	นางหงส์สร้อยทอง
เชิญปู่เชิญกลอง	เชิญแม่ของศรีเอ๋ย
เชิญไหนเชิญทรง	เชิญพระองค์เขาเขียว
ขี่ม้าตัวเดียว	วิ่งไล่มา
เชิญเอ๋ยเชิญลง	เชิญพระองค์แปดทิศ
องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์	เนรมิตลงมา
มาเข้าตัวน้อง	สร้อยทองเทวดา
มาเข้าตัวข้า	เทวดาองค์เอ๋ย"

เพลงเชิญผีสิง

สิงลางเอ๋ย	เกาหูเกาหาง
มานั่งเจ้าจุก	ผีเลี้ยงเป็นทุกซ์
สนุกหนักหนา	

⁻⁷⁰ ทศนีย์ ทานตวนิช, บุญเดิม พันรอบ. สำรวจกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น
จังหวัดชลบุรี. หน้า 51 - 56.

ลิ่งลมเอย
เด็กน้อยทั้งสอง
พญานกพริก
ดวงเป็ยดวงข้าว
ขนมถ้วยฟู
เล่นซู้ข้าววัง
เล่นหน้าเทวี
เร่รักระทุ่มปอง

เพลงเบญจฝักะลา

ฝักะลาเอย
มาทรงคนป่า
ปิ้งรอปิ้งรอก

เพลงเบญจฝักะดั่ง

นางดั่งเอย
คือดั่งกงเกวียน
มาครอบลี้กสองสามที
นางดั่งเอย
คือดั่งกงเกวียน
จับจู่วี่มาวีจู๊ฟี่
กระดั่งตากแดด
มาแห่งหนให้แม่เจ้าได้
เอื้องเคื่องก็ว่าเขียดคอน
หลังซาซากี่ว่าคั้นคาค

มาอมข้าวพอง
มาตัดดอกจิก
พญานกเขา
ให้พระเจ้าลิ่งลม
ไอ้แก้วหน้าหนู
กระต่ายติดตัง
ศาลาโรงผี

มาเข้าร่าวง
ฝักะลาเขี้ยเขี้ย
กระรอกกุกกุก

วงดั่งโดดั่ง
มาเวียนนี้ลี้กสองสามรอบ
คดโจ้งโดดั่ง
มาเวียนนี้ลี้กสองสามที
พาสาวหลง
กระดั่งตากฝน
ได้เขียดเหลืออง
อองลองว่าเขียดไครนา

เพลงเชิญผีลอบ

เช่นเอ๋ยเช่นข้าวเหล้า	เช่นข้าวด้วยใบตองตัด
ผีตายในวัด	เชิญมาลงตาหลวงไซ
ตาหลวงไซใจดี	เชิญเล่นสีกที่เป็นไร

เพลงเชิญผีสุม

สุมเอ๋ยสุม	สุมปลาในห้วย
สุมปลาในคลอง	สุมปลาในหนอง
อีแม่ทองสุมเอ๋ย	

นอกจากการเล่นทรงต่าง ๆ แล้วยังมีการเล่นวงคราด, เพลงหงส์, มวยป่าจาก, รำเทียน, หมากกรุกคนและการทายโจ๊กซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวชลบุรี จวบจนทุกวันนี้

วงคราด ในต.บึง ต.ซาก อำเภอบ้านบึง เล่นในท้องนาที่เอาไถไว้เรียบร้อย ก่อนที่จะดำนา โดยผู้เข้าแข่งขันจะส่งควาย 1 คู่ เทียมคราด และคนถือหางยาม⁻⁷¹ 1 คน ลงไปในท้องนาที่ไถไว้แล้ว ตามลู่ที่กำหนด พยายามบังคับควายให้คราดตรง แนวมากที่สุดโดยลงโทษควายน้อยที่สุด คู่ใดถึงเส้นชัยก่อนควายคู่อื่น ๆ จะเป็นผู้ชนะ

เพลงหงส์ ในต.เหมือง อ.เมืองชลบุรี บริเวณลานนวดข้าว เวลานวดข้าวในลาน ครั้งสุดท้าย เพื่อเอาฟางออกจากลานนวดโดยแบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่ายชาย - หญิง ทุกคนถือไม้กระดองหาย⁻⁷² เพื่อส่งฟางและเกี่ยวฟางออกนอกลาน ลีลาการเล่น คล้าย ๆ เพลงพื้นเมืองทั่ว ๆ ไป คือฝ่ายชายจะร้องเชิญให้ฝ่ายหญิงโต้ตอบเพื่อความ ทำนองเกี่ยวพาราสีถ้อยคำง่าย ๆ มีคำสองแง่สองมุมเพิ่มความขบขัน ร้องไปทำงาน ไป แต่ละคู่จะช่วยกันใช้ไม้กระดองหายเกี่ยวฟางเข้าเป็นกลุ่มเขย่าให้เมล็ดข้าวร่วง แล้ววัดวัดฟาง ส่งไปยังคู่ถัดไป จนถึงคู่สุดท้ายจะตวัดฟางออกนอกลาน ในการขยับไม้ทำงานจะเป็นไปตามจังหวะเพลงที่ร้อง

⁻⁷¹ หางไถตอนที่มือถือ

⁻⁷² ไม้สำหรับส่งฟาง เวลานวดข้าว บางทีก็เรียกไม้ขอฉาย

ตัวอย่างเนื้อร้อง

ชาย ข้า....เจ้าหงส์เอ๋ย.....เลยมาลง หวนย่าเข้าดงเอ๋ยดงมะไฟ
ลูกคู่ ร่อนละเหวยถาลง ร่อนเข้าในดง ดงเอ๋ยมะไฟ
ชาย เหลืองขมิ้น นกเอ๋ยบินมาลง ว่าจะเข้าดงดงเอ๋ยมะไฟ
ลูกคู่ (ข้า)
ชาย เชิญจ๊ะ เสียแล้วเชิญจ้า ทำฟางกันอีกสักประเดี๋ยว จึงจะได้กินข้าว
เหนียวแกงไก่ นะหงส์เจ้าเอ๋ย
ลูกคู่ เอ๋ยซาพ่อซา เอ๋ยเจ้าพระยาหงส์เอ๋ย แม่หงส์เอ๋ยหงส์เอ๋ยชิงข้าเร็วว
เข้ามาเถิดเอ๋ย

มวยตบจากที่เทศบาลตำบลศรีราชา

มวยปล้ำจาก เล่นในลานวัดเทศบาลทอดกฐิน ที่ตำบลทุ่งศุขลา อ.ศรีราชา อุปกรณ์ที่ใช้คือผ้าขาวม้า นวม ใบจากแห้ง กระดิ่ง เวที (ใช้เชือกกับเสา)

วิธีเล่น ในวันทอดกฐิน กรรมการจะจัดการละเล่นต่าง ๆ ที่ลานวัดใครต้องการชกมวยก็ไปสมัครกับกรรมการซึ่งจะจัดคู่ชกให้เหมาะสมกัน พอถึงเวลานักมวยทั้งคู่จะเข้าไปในเวทีซึ่งอยู่บนพื้นดินมีใบจากปู ใช้เสาดอกส้มมีเชือกชิงแสดงเขต กรรมการใช้ผ้าผูกตาคูมวยทั้งสองคนเพื่อไม่ให้ให้เห็นกัน แล้วจับตัวหมุนไปรอบ ๆ ให้หลังทิศทางนักมวยต้องใช้วิธีฟังเสียงดังกรอบแกรบจากการก้าวเท้าเดินไปบนใบจากแห้งของคู่ต่อสู้ คนดูจะสนุกสนานมาก จะส่งเสียงเชียร์บอกทิศทาง หรือแกล้งให้หลังทิศทางชกผิดชกถูกเป็นที่ขบขันนัก นำหัวเราะซึ่งไปกว่านั้นก็คือ กรรมการที่อยู่ในเวที 1 คน ต้องคอยหลบหมัดให้ดี เพราะซึ่งเดินหนี เสียงดังกรอกกราก นักมวยจะชิงตามชก คนดูชอบบอกชอบใจ ใครชกคู่ต่อสู้ถูกมากกว่าเป็นฝ่ายชนะ ใช้เวลาชกกัน 3 ยก ยกละ 3 นาที พัก 7 นาที มวยลักษณะนี้นำมาเล่นในงานประเพณีกองข้าวบวงสรวงที่เทศบาลตำบลศรีราชาจัดเรียกว่า "มวยดับจาก"

รำเทียน ในบ้านมะขามเตี้ย ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม บริเวณลานบ้านเรือนยามค่ำคืน กลุ่มผู้รำทุกคนถือเทียนที่จุดแล้วคนละ 1 เล่ม ยืนเป็นวงกลมกระระยะพอให้รำได้สะดวกกลุ่มผู้ร้อง จะร้องไปตบมือไปตามจังหวะ กลุ่มผู้รำต้องรำตามจังหวะโดยไม่ให้เทียนดับ ถ้าเทียนดับต้องออกนอกวงใครรำรักษาเทียนไว้ไม่ให้ดับได้เป็นผู้ชนะ หมากรุกคน แหล่งเดิมที่ต.บ้านโคก อ.เมืองชลบุรี เป็นการละเล่นที่ค่อนข้างจะลงทุนสูง เพราะนอกจากกระดานหมากรุกพร้อมตัวหมากรุกแล้ว ยังต้องหาบริเวณลานกว้าง ๆ พร้อมทั้งผู้เล่นเป็นตัวหมากรุกอีก 32 คน ฝ่ายละ 16 คน แต่งกายคนละสีสวมหัวแสดงให้รู้ว่าเป็นขุน โคน ม้า ฯลฯ

เล่นโดยตีตารางหมากรุก บนพื้นดิน เพื่อให้คนลงไปยืนประจำที่ทั้ง 2 ฝ่าย ตำแหน่งเหมือนหมากรุกบนกระดาน เมื่อผู้เล่นเดินตัวหมากรุกไปที่ใด จะมีคนพากย์ทางเครื่องกระจายเสียงให้หมากรุกคน เดินไปตามตำแหน่งตัวหมากรุก และมีคนอื่นอีก 1 คน คอยชี้ให้หมากรุกคนเดินไปตามเสียงคนพากย์วงปีพากย์ จะเล่นเพลง

ให้เหมาะสมกับฐานะของหมากรุกตัวนั้น หมากรุกคนที่จะต้องเดินก็รำไปตามลีลาของเพลง ถ้าหมากรุกตัวไหนถูกอีกฝ่ายกิน หมากรุกคนตำแหน่งนั้นจะต้องออกจากตาราง ในขณะที่คนตรีจะเล่นเพลงโอด

จากคำบอกเล่าของชาวบ้านจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลางก็มีเล่นหลายจังหวัด⁻⁷³

⁻⁷³ ที่นำมาเขียนไว้เพราะหาข้อมูลไม่มากนัก

เพลงพื้นเมือง

จากการศึกษาเอกสาร และการสอบถามคนเก่าคนแก่ถึงเพลงพื้นเมืองของชลบุรีปรากฏว่าไม่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของชลบุรีโดยเฉพาะ ที่ใช้เล่นกันก็เป็นเพลงพื้นเมืองภาคกลางทั่ว ๆ ไปที่น่าจะกล่าวถึง นำเนื้อร้องมาให้ศึกษากันก็คือ แหล่งเพื่อให้เห็นรูปแบบ แนวคิด ความเชื่อ ของสังคมหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทบทเพลงประกอบพิธี⁻⁷⁴

บทบาทหรืออิทธิพลของแหล่ง⁻⁷⁵

1. ให้ความบันเทิงใจ ทั้งด้านเสียงร้อง ท่วงทำนองจังหวะและเนื้อหา ตลอดจนด้านศิลปะการใช้ภาษา
2. แสดงถึงคุณค่าและความหมายของประเพณี
  - พิธีการทำขวัญ
  - การบวชนาค
  - การโกนจุก
3. ให้เกิดสติปัญญา
  - ความรู้ทางโลก
  - ความรู้ทางศาสนา
  - ความรู้เกี่ยวกับตำนาน นิทาน ประวัติ นิยาย
4. ช่วยรักษาแนวทางปฏิบัติของท้องถิ่น
  - สำหรับผู้ที่จะบวช
  - สำหรับเด็กที่ย่างเข้าสู่วัยหนุ่มวัยสาว
  - สำหรับประชาชนทั่วไป

⁻⁷⁴ สุขุมาลัย เรื่อง เศษ เพลงพื้นเมืองจากพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี หน้า 161 - 225

⁻⁷⁵ พิณทิพย์ พฤทธิพงษ์ วรรณกรรมแหล่งจากอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี หน้า 191 - 235

การจำแนกประเภทของแหล่ง

1. จำแนกตามโอกาสที่ใช้

- ทำขวัญนาคน
- ทำขวัญจุก

2. จำแนกตามเนื้อหา

- แหล่งขวัญนาคน
- แหล่งขวัญจุก
- แหล่งประวัติพระพุทธรูปเจ้า
- แหล่งประวัติพระโพธิ์สัตว์
- แหล่งนิทาน
- แหล่งอันสงฆ์ของการบวช
- แหล่งนิยายปรากฏการณ์ธรรมชาติ
- แหล่งชมธรรมชาติ
- ฯลฯ

พิณทิพย์ พฤทธิพงษ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลมากมายจากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ทำให้ทราบว่า การขึ้นต้นแหล่งจะมีแบบแผนที่แน่นอน ส่วนท่วงทำนองนั้น มีหลากหลาย⁻⁷⁶ ผู้สนใจสามารถศึกษาได้จากการไปฟังเทศน์มหาชาติตามวัดวาอารามทั่วไป และการทำขวัญนาคนซึ่งยังพอมันให้ได้ฟังกันอยู่

ในที่นี้จะยกเนื้อหา บทแหล่งบางบทที่พิณทิพย์ พฤทธิพงษ์ ได้รวบรวมไว้ เพื่อเป็นแนวทางให้เราได้ทราบสภาพสังคมแนวคิด ความเชื่อของชาวพานทองว่าเคยเป็นอย่างไร บทแหล่งบางบทจะมีวิทยากรช่วยกันร้องสองคน⁻⁷⁷ สลับกันไป

⁻⁷⁶ คำที่อยู่ในวงเล็บก่อนขึ้นเนื้อเพลงเป็นชื่อท่วงทำนองแหล่ง

⁻⁷⁷ อักษรที่อยู่ในวงเล็บภายในเนื้อเพลงหมายถึงวิทยากร

แหล่งประวัตินามนาค

(๔๓) บายศรีอันวิเศษ จะขอยกเหตุเอามาชี้ให้เห็น ให้ท่านทั้งหลาย
ไว้ฟังเล่นเพื่อได้เป็นคำภีปราช จะยกข้อความถึงนามนาค เมื่อพำนักอยู่ในถ้ำใหญ่
ให้ค่านิ่งรำพึงในร่างกายช่างแสนระกำ จะทรงผนวชในพระศาสนา ถือสิกขาอยู่วัน
ยังค่ำ สละทรัพย์สินถิ่นประจำ ข้าวของทองคำก็มากมี แต่มาคิดเห็นไม่เป็นของแน่นมัน
ไม่เที่ยงแท้ที่อยู่เป็นที่ จะทรงผนวชขอบวชสักที แล้วแปลงกายจากนาคา ให้เป็นมนุษย์ดู
ผุดผาด แล้วเดินเข้าวัดเหมือนดังว่า เข้ายุบขอบหมอบกาศา หาอุปัชฌาย์แล้วกราบ
กราน ฝ่ายเถรปัญญาไว เห็นหนุ่มชายเข้ามากระชั้น จึงได้ไต่ถามอยู่คราครั้น ว่า
เขอมุ่งมั่นจะทำทำไม มนุษย์นาคผู้หนุ่มน้อย จึงค่อยค่อยกล่าวคำไซ ว่าตัวข้าเจ้าได้
เข้ามาไหว้ จะมอบกายบวชตามเกณฑ์ สละแล้วเรื่องทั้งหลาย ขอข้าไทยได้บวชเป็น
เถร ประพฤติธรรมหนักกรรมเวร เพื่อย้ายเบนในกองอบาย พระทรงฟังไม่ว่าเฉย
ได้ฟังก็เปรยจึงบวชให้ จงรักษาศีลให้สิ้นทุกข์ภัย ครองผ้าไตรรักษาตน ครั้นอยู่ต่อมา
เวลาไม่นาน ภิกษุนาคนั้นเมื่อกรรมให้ผล อยู่กุกฎิในที่บัดดลร่างของตนก็เป็นนาคา
กลายเป็นนาคมาจากมนุษย์ ให้แสนสุดจะกังขา แม้ฟังพานอันโอฬาร ยังนอนหลับตา
ไม่รู้ตัว เพราะกรรมเก่าเข้ามาสังเกต จึงได้เกิดเหตุกับพ่อกุณหิว ภิกษุทั้งหลายให้
นิกกัฬ จึงนำความช่วยบอกอุปัชฌาย์ องค์พระเถรเป็นพระผู้ใหญ่ ก็รู้ต้นปลายในพระ
ศาสนา ว่าเมื่อครั้งนั้นที่ผ่านมา ในพระศาสนาของพระโคตม ได้ถือกำเนิดเกิดเป็น
มนุษย์ ดูบริสุทธีช่างสวยงาม เชอบวชเป็นพระสละอารมณ์ ได้โปรดญาติโยมมา
แต่ยังเยาว์ วันนั้นพายเรืออยู่ในวาริ ลูกคลื่นมันตีน้ำก็จะเข้า เรือก็จะคว่ำเป็นกรรม
ของเรา จึงได้เห็นเขี้ยวน้ำวเสี่ยจนนุ่งนั่ง ตะไคร่น้ำขาดมันน่าหวาดเสียว สองมือ
เหนียวแล้วลงนั่ง เห็นน้ำหวั่นหวั่นไม่ทันระวัง มาจนระหว่างถึงวัดวา มาถึงวัดอาบัติ
ก็ไม่ปลง ครั้นสิ้นชีวงเหมือนดังว่า จึงเกิดล่าเค็ญไปเป็นนาคา อยู่ในใต้หล้าแห่ง
บาดาลมีนามชื่อว่าเอลาปัต พระองค์บัญญัติไว้ตั้งแต่นั้น เลยนเรทศจากเขตชฎุท์
ให้กับบาดาลที่แห่งเดิม ฝ่ายนาคาได้ฟังคำไซ ให้คลั่งไคล้แสนเคลิบเคลิ้ม ใ้กรรม
ที่พอกมันก็ออกมาเพิ่ม น้ำตาไหลเยิ้มออกมาเป็นยาง จึงขอฝากความแห่งนามนาค
เอาไว้เป็นหลักแก่เด็กรุ่นหลัง อ้ายเขี้ยวขาวขาวที่ยาวถึงคาง จะขอตั้งต่างให้เป็น

รูปเทียน อันเกล็ดของข้าเหมือนดังตาข้าฯ ครั้นจะฝากขายก็กลัวโดนเขียนเอาไว้
จารึกให้เป็นบทเรียน จึงฝากข้อเขียนให้เป็นถงตะเคียว อันหงอนของข้าเจ้า
มานพนาคนไม้ได้มีมากข้ามีหงอนเดียว พอฝากสิ้นเสร็จทั้งเกล็ดทั้งเขี้ยว นาคแล
เหลี้ยวแล้วเลยกราบลา พระพุทธเจ้าท่านกล่าวเอาไว้ ให้เป็นเงื่อนไซในพระศาสนา
ถ้าแม้ต่อไปใครจะบรรพชาให้เรียกกันว่าบวชนาคทุกคน กระเทยบ้างไม่ให้เข้าบวช
ประเดี้ยวคู่สาวตจะเป็นอกุศล บางคนโรคร้ายติดกายตน ไม่ให้เข้ามาบงอปปเปหิ
นั้นแล

แหล่งประวัติวิทยุจก

(ธรรมจักร)

(จ) นโมนมัสการ เทพยดาท่านได้กระทำมาก่อน โลก
 อุดรจึงได้กระทำตาม ว่าท่านเอ๋ยท่านกล่าวไว้เป็นคำปรัมปรา เมื่อครั้งพระอินทร์ป็นฟ้า
 พیمانมาศทรงโคสุภราชประเสวีรัฐศักดิ์ ท้าวเธอจึงมีเทวโองการตรัสใช้ให้เพชรฉลู
 กลับไปดูฤกษ์ร้ายและดีเอาที่ปลอดภัย ผีหลวงอย่าได้เจอเข้ามาแผ้วพาน เทพยดา
 บรรหารให้ดูฤกษ์ ทราบความตามเฉพาพระพิภคร์ (บ) ข้าแต่เจ้าจอมเกล้าจะ
 โสกันต์วันรุ่งขึ้นรุ่งนี้จะมีเหตุสามโมงเศษกับสี่นาที (จ) จะเกิดการมาตุลีเป็นม่านห่ม
 ขอท่านจงไปนิมนต์พระพุทธรเจ้าเป็นมงคลจึงจะควรการ สมเด็จพระอิศวรรสดีบสารจึง
 ตอบคดีว่าเจ้าจอมโมฬีสุราลัย จะไปนิมนต์ท่านขึ้นมาทำไมไม่ต้องที่ ในทวีปทั้งสี่นี้
 เราก็คือใหญ่เทพยดาเจ้าทั้งหลายอย่างเพ็งพรั่น ให้ตั้งเศวตฉัตรขึ้นเจ็ดชั้นประดิษฐ์
 เป็นรูปสัตว์ แอ้อัดไปด้วยเครื่องทิพย์มาลอยละลิวอยู่บนนภากาศ พอสิ่งเสร็จก็เสด็จ
 ลีลาศขึ้นสู่ที่ แล้วให้อัญเชิญเทพยดาทุกราศรีมาประชุมให้พร้อมกัน แต่พระอังคารองค์
 เดียวมิได้ตรัสประภาษ หมิ่นประมาทไม่ทันคิด มาลิมสนิทเสียองค์เดียว (บ) ฝ่าย
 พระอังคารให้ฉุนเฉียวขัดฤทัย มันน้อยใจให้ออดสู (จ) ว่าไอ้ไอ้กูช่างอาภัพจึงคิดแค้น
 ในอุราว่าอย่าเลย เราจะสำแดงแผลงศกิดาเสียให้สมแค้น (บ) หาไม่เทพเทวดา
 เจ้าทั้งหลายจะดูแคลนไปเบื้องหน้า (จ) กิตติศัพท์เลื่องฤชาให้หม่นหมอง พระคิด
 เสร็จก็เสด็จออกจากวิมานทองกำบังกาย (บ) มิให้เทพยดาเจ้าทั้งหลายนั้นแลเห็น
 (จ) มือถือพระขรรค์มุงเขม่นเข้าชิงฤกษ์ เสียงแห่โสกันต์เอิกเกริกไม่ทันถึง พอ
 บรรจบประสพคิดก็สำแดงแผลงฤกษ์เข้าชิงฤกษ์ (บ) เข้าชิงชัยกำบังกายเข้าไปตัด
 เคียร สองน้อยหน่อนเรศนารายณ์กุมาร (จ) พาไปถ่วงทั้งยังท้องซารทะเลหลวง
 ถ่วงเสียมิให้เห็นหาย ให้แต่แต่องค์เปล่า่กายไปจนถึงที่ (บ) เทพยดาเจ้าเพ็งทราบคดี
 ว่าตรีนัยและตรีเนตรพระเคียรหาย (จ) ก็ร่นวายขึ้นไปเฝ้าพระอิศวร (บ) ผู้จอม
 เกล้าก็มาคะนิงรำพึงคิด ว่าเหตุครั้งนี้ไม่มีผิด ไม่มีใครจะมีฤกษ์กล้าหาญ ชะรอยจะ
 เป็นพระอังคารเสียเป็นแน่มันนิจ จึงใช้ให้เพชรฉลูกลับไปติดตามทั่ว (จ) ทุกทิศนภลัย
 ก็มีได้พบเคียรตรีนัยและตรีเนตร จึงทรงพระขรรค์อันวิเศษใช้ให้เพชรฉลูกลับไป
 เอาเคียรคชสารขึ้นมาถวายยังไกรลาส พระอิศวรผู้จอมปราศก็ก่อวิปริต หวังว่าจะติด

เข้าทั้งสอง จึงก่อวิปริตผันเศียรสองน้อยหน่อก็ได้ติดเข้า จึงต้องไปนิมนต์
พระพุทธรเจ้าขึ้นมาต่อเศียรสองน้อยหน่อจึงติดเข้าทั้งสององค์ (บ) จึงดำรงเคารพ
บาทเอื้อนอรรถตรีสัประภาสแล้วสาปสรรค์ว่าบุคคลใดจะโสกันต์เกิดเกล้าตามเพศศิษ
(จ) ใ้ไปนิมนต์พระพุทธรเจ้าให้ขึ้นมาตั้งเป็นมงคลจึงจะควรการ (บ) แล้วเอา
น้ำมันของ ท่านรดเสียก่อน (จ) จึงจะถาวรอยู่เรื่องรอง อนึ่งบุตรสองคนพี่น้อง
ต้องเดี๋ยวกันก็มีให้โกลนโสกันต์ตั้งแต่นั้นมา เพราะเกิดเหตุปรัมปรามานะนี้

แหล่งปฏิสนธิตอนกล่าวถึงคุณบิดามารดา

(พรท) จะริเริ่มแรกจำแนกชานไช ที่ท่านทั้งหลายพอรู้หมายการณ
 รู้จักคุณท่านพระมารดาตน เมื่อแรกกำเนิดก่อเกิดกุมาร แม่รับแต่การลำบากลำบาก
 ทั้งเผ็ดทั้งร้อนแม่สู้ผ่อนปรน แม่เฝ้ากังวลทุกข์ทรมาน จะกินของเผ็ดจะกินของร้อน
 แม่กลัวเลือดก้อนซึ่งเกิด ในครรภ์ กลัวจะทำลายลงไปวายชีวิต แม่อดส่ำหกลิ้นไม่กล้า
 จะกิน จะไปทำงานที่การหนักหนักแม่กลัวลูกรักจะแค้นเสียสิ้น ไม่กล้าจะทำอยู่ประจำถิ่น
 เมื่อลูกตื่นแม่เฝ้ากังวล กว่าลูกในท้องจะเคลื่อนไหวคลอคลา จะคลอดออกมาลำบาก
 เหลือทน ต้องอยู่ไฟเพลิงเร้งร้อนรน แม่เฝ้ากังวลทุกข์ทรมาน อาหารการกินทั้งสิ้น
 ประหยัด สิ่งของสารพัดทั้งหวานทั้งคาว กินข้าวกับเกลือเหมือนเจื่อน้ำเปล่า คุณ
 ของแม่เจ้าจะหาใครปาน โอ้อ้อโอ้อหิวอกคุณของมารดา ที่เลี้ยงลูกมาช่างน่าสงสาร
 แม่ทรมานนักก็เข้าแสนนาน ตั้งใช้ตีบคลานพอแบ่งบรรเทา นี้เจ้าสอนเดินเผชิญความ
 ทุกข์ ลูกหกล้มหกลุกแม่ยื่นคอยเฝ้า ทะนุถนอมพ้อจอมเกล้า แม่ยื่นคอยเฝ้าระวังระไว
 แม่อดส่ำหาผ้าอ่อนอ่อนมาตัดเป็นท่อนมาปูให้ ให้ลูกของจีนได้นอนสบาย ประดุจดั่งได้
 นอนบนสำลี เมื่อลูกจะร้องแม่มีให้ร้อง จึงปลอบประคองโอบกอดพัดวี ทั้งเรือดรินไร
 แผลงวันแมลงหวี่ แม่มีให้มีมาตอมกาศา แม่สู้อบน้ำทาขมิ้น หาข้าวให้ลูกกินพร้อมทั้ง
 น้ำท่า เอาลูกใส่เปลแล้วโอบโอบให้โอบโอบให้เจ้านิทราเสียเมื่อกลางวัน เพราะ
 ความรักบุตรสุดสวาทยิ่งกว่าชีวิตแม่หมายมั่น พอเจ้าตื่นนอนในตอนนั้น แม่ให้
 ดื่มนมลูกผสมนมชมเชย เมื่อยามแม่หยอกยิ้มแยมหยอกเย้า ส่องมือเบาเบามากอดเกษ
 ไม้ให้เจ้าซำระก่าเสียเลย เฝ้าเคียงแขนและอุ้มเชิดชู สิ่งของสารพัดแม่จัดหาให้
 ลูกเอาอะไรแม่ก็หา ชื่อให้ลูกเล็กเป็นนิจเนื่องมา จนชันษาของเจ้าเติบโต ก็นี่
 แลจะพื่อนาคเจ้าคุณของมารดาก็มากอีกไซ้ รักลูกเลี้ยงลูกมาจนใหญ่โต ลำบาก
 อีกไซ้เลี้ยงพื่อนาคมาอายุเจ็ดขวบประจวบเข้าโรงเรียนฝึกหัดขีดเขียน ก ข ก.กา
 เรียนจบพอเจ็ดสำเร็จศึกษา เอาอีกลูกยามแม่ต้องส่งโรงเรียนเรียนมัธยมอุดมศึกษา
 เสียเงินไม่ว่าให้ลูกได้เรียน ให้มีวิชาสำหรับขีดเขียน แม่จนแทบเจียนแม่ก็ต้องยอม
 เป็นหนี้ เป็นข้าแม่ก็ยอมให้พื่อนั้นหายอายุ เสื่อผ้าใช้สอยแม่คอยดูแลเอาใจ
 ลูกแม่จะไปไหนมาไหน ทำให้ลูกเรียบร้อยแม่คอยเอาใจ ความรักลูกชายหวังได้เชิดชู

แม่หวังตั้งใจจะได้ที่พึ่ง นี่ก็นับหนึ่งแล้วนะพ่อหนู ขอให้กตัญญูแม่นี้คอยดู หวังพ่อบุญชู
บวชได้เชยชม พออายุครบยี่สิบชันษา จะบรรพชาคิดไว้ก็สม พ่ออนาคตหนึ่งพนมในพิธีทำ
หมอบขวัญบรรยาชชยายสั่งสอน ยกอุทาหรณ์ด้วยถ้อยที่ซ้ำซ้ำ ให้นาคฟังเพลินเจริญใน
ธรรม จะได้จดจำให้เข้าดวงใจ ตั้งจิตเลื่อมใสตั้งใจศรัทธาเข้าบรรพชาด้วยความ
สดใส สมกับพ่อแม่ที่หวังเอาไว้ จะอุ้มผ้าไตรลูกชายคนดี ส่วนใจพ่อนาคก็ขาวเหมือน
ผ้า ปกปิดภาษาที่ห่มอยู่นี้ สละความชั่วประพฤติกวามดี สร้างแต่ความดีกับพ่อแม่ไป
ด้วยอันสงฆ์ขนาดคงส่งเสริมจะให้เพิ่มพูนเป็นสำเภาใหญ่ พาญาติกามิตรทั้งหลาย
ลงสำเภาใหญ่แล่นเข้าสู่นิพพาน ทั้งของพร้อมเพรียงเสบียงขนส่ง ตันหนได้กั๊งล้วนแต่
พระทั้งนั้น พระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์พระอนุศาสน์เท่านั้นคือโยธาธรรม พระ
นั่งอันดับพระกาบเกตรา พระยี่สิบห้าคู่เหลืองอร่าม ทวารกาบเรือจุนเจืออาราม
เสบียงในลำคือไตรจีวร บิดามารดาเป็นนายสำเภา นำพ่อนาคเข้าสู่สโมสร สู่
เมืองนิพพานสำราญบวร เป็นสุขสถาพรแห่งเมืองนิพพาน นั้นแหละ

แหล่งสอนกุมารี

(พรรค) จะนำเรื่องราวมากล่าวเป็นกลอน เป็นคำสั่งสอนกุมารี ฉันจะ
สั่งสอนให้ถ้วนถี่เราเป็นสตรีควรจำใส่ใจ อ้อเอาเช่นเขาเป็นนักเลง ร้องรำทำ
เพลงอยู่หัวนี้ไหว หนวกหูชาวบ้านก็รำคาญใจ ชาวหม้อก่อไฟยังร้องละคร ชวนเพื่อน
เที่ยวเสีียงเกรียวกราว จนอ้อฉาวตามโรงบ่อน ไม่เชื่อถ้อยคำหาแต่ความเดือดร้อน
ไม่ฟังคำสั่งสอนพระชนนี การเรือนการเหย้าหญิงสาวเต็มแกง จงเสาะแสวงอย่าหน่ายหนี
มารดาเคยทำจงจดจำให้ดี แกงคั่วฉู่ฉี่เขาใส่อะไร จงจำใส่ใจให้จงดี ทั้งฉู่ฉี่ต้มยำ
และยำถนอม อ้อทั้งแกงบวรกาเหลากะหรี่ เครื่องเงินเครื่องทองจำไว้ให้ดี คาวหวาน
เหล่านี้เขาใส่อะไร กระทบกระชอนช้อนล้อมถ้วยชาม ใช้น้ำแล้วเก็บน้ำอย่าให้หายไ
ไหน จะหายก็รู้อีกทั้งจะดูก็ได้ ให้หนูสนใจเป็นเรื่องจริงจังจริง พ่อแม่เรียกหาหนูจงจำ
จงจะ ก็นี่เป็นคารวะของลูกผู้หญิง จะตอบคำถามก็ให้มันงามทุกสิ่ง เป็นลูกผู้หญิงต้อง
งามวาจาเมื่อยามจะเดินอย่าเมินเหม่อ อ้อหัวเราะเหอเหอหลอยหน้าหลอยตา เมื่อ
ยามจะยิ้มก็ยิ้มอยู่ในหน้า จะยิ้มวาจาให้งดงาม แม้พบผู้ใหญ่ท่านใดถามทัก แม่หนูจง
หยุดสักพักตอบคำถาม ค่อยชนบค่อยชนอบตอบเนื้อความให้มันงดงามด้วยกิริยา นั้นแล

แหล่งนิทาน

แหล่งขุนช้าง

“แกะ” แก่เป็นขุนช้างอยู่เมืองสุพรรณ ถึงหัวจะล้านแกเป็นเศรษฐี เงินทองถมไปแต่เมียไม่มี ออยากได้สักทีไม่รู้จะเอากับใคร ไปขอที่ไรไม่มีใครเขานิยม เพราะเขาตีว่าผมแกใช้ไม่ได้ ถ้ามันปลุกขึ้นเหมือนปลุกต้นไม้ กูจะปลุกผมใหม่จะดัดสักลอน ไปหาช่างปลุกเขาบอกว่าปลุกไม่ได้ ผมเลยต้องใช้ไปอย่างนี้ก่อน ลดจ่าขน้ามันเอามาสัญญา ไว้โชว์ตามบ่อนเมื่อตอนเย็นเย็น คิดถึงไอ้แผนเพื่อนน้ำมิตร หมมมันช่างมาคิดแย่งรักกูเล่น ฝากมึงไว้ก่อนไอ้พวกวอนหาเวร วันหนึ่งมึงคงเห็นกูดอกไอ้พลาซ มึงนั้นหมดสุขต้องติดคุกซัง เมียอยู่ข้างหลังกำลังหม่นไหม้ กูจะแก้มือเสี้ยก้เอาเมียมึงไป ถึงท้องจะใหญ่ใช้ได้คงดี พอคิดสำเร็จเสร็จพลัน ขุนช้างก็มาดักทางขมันขมิ มาดักวันทองแม่น้องคนดี ไปเป็นเมียพี่ยังเมืองสุพรรณ จะกล่าวถึงวันทองตั้งท้องอยู่กับบ้านคิดถึงพ่อแผนสุดแสนรำพัน ไร่เอี้ยผัวฉันต้องไปอยู่เรือนจำ จะกินก็ไม่ได้จะนอนก็ไม่หลับ กระจ่ายกระจ่าบไปวันยังค่ำ ถ้าคลอดลูกยาแล้วใครจะมาช่วยทำ มีดมีดค้ำค้ำล่าบากไม่เบา ผู้หญิงคนอื่นผัวเขาอยู่บ้าน แต่ผัวของฉันไม่เหมือนอย่างเขา คิดถึงพ่อแผนต้องแหงนดูดาว จนรุ่งยามเช้ามันให้กังวล เลยออกจากบ้านรีบตื่นเดินมาตัดมรคาถึงทางถนน เร่งจิงหวะมาปะผู้คน แลดูชอบกลเอ๊ะนั่นคนหรือใคร พอแลเห็นหัวก็จำได้เชียว อ้อพี่ช้างงาเดี่ยวเขาจะไปทางไหน ฝ่ายขุนช้างขวางทางเอาไว้บอกว่าพี่มาแทงปลาไหลปลาสดก็แทง ฝ่ายวันทองได้ฟังขุนช้าง เหมือนโดนจิงจิงยั่นตีนมือแข็งไม่ตอบวาจากลัวช้างงามันจะแทง เหมือนเขี้ยวทะแม่งส่ายหน้าส่ายตา ฝ่ายขุนช้างแลเห็นทางเปลี่ยวเห็นว่ามาคนเดี่ยวแล้วแกเลยแบกขึ้นป่า วันทองร้องว้ายพี่พลาซเจ้าชา ขุนช้างจูดเข้ามาช่วยเมียที ฝ่ายขุนช้างแกไม่ฟังเสียงใคร พอแกแบกได้แกก็เลยรีบหนี ถึงจะเชกหัวล้านของฉันสักก็ที ตาแกทนต์เชกได้เชกไป แกหวังอย่างเดี่ยวที่จะเคี้ยวขนม แล้วเอาผ้าห่มที่ห้อยสองไหล่ อุดปากวันทองว่าแม่อย่าร้องเอ็ดไป อีกไม่เท่าไรก็ถึงสุพรรณบุรี พอแบกถึงบ้านเมืองสุพรรณบุรี เจ็บท้องจี้จี้จะทำไฉน หมมเมียของฉันมันมีลูกทันใช้ ไม่ต้องทำก็ได้ติดท้องมาเอง อุดส่าทนเถิดอีแม่รูปสวย พี่ช้างเขาจะช่วยแม่วันทองเบ่ง อย่าให้ข้าชอกประเดี๋ยวก็ออกมาเอง พอมีลมเบ่งก็ออกทันใดนั้นแหละ

แหล่งขุนแผนชนะศึก

(คลื่นกระทบฝั่ง)

เกิดเป็นขุนแผนแสนหาญอีก เมื่อชนะศึกถล่มลงมา เร่งข่าวไพร่พายนาวา เรือจอดหน้าท่าด้วยเร็วพลัน เสียงเกรียวกราวออกฉาวฉ่า คนในนาวาเสียงอึงลั่น เวลาที่ตึกเสียงคึกครื้น ผู้คนผายผันเข้าหลบนอน สายทองตื่นตื่นผวา ได้ยินคลื่นมาใน สาศคร นางเปิดสลักแล้วชักกลอน ก็บทจรจรลี เห็นเรือยาวใหญ่ ดีใจหนักหนา พ่อแผน เขามานางก็ยินดี นางรีบมาเยื่อนเชื่อนเข้าห้อง ปลุกแม่วันทอง แม่มารศรี ตัวเจ้า กลับมาอย่าช้าที่ มาเกิดหน้าพี่จะพาไป วันทองได้ฟังกำลังวัง หนอยหรือมาลวงหลอก น้องได้ ขุนช้างร้อยกลเป็นคนจัญไร น้องไม่อยากจะไปดูหน้ามัน ไม่ใช่ขุนช้างดอก แม่วันทอง เชื่อพี่เกิดน้องแม่จอมขวัญ ขุนแผนเลิกทัพกลับมาพลัน เรือจอดอยู่นั้นบ้าน ของเรา วันทองได้ฟังหีบชั้นล่างหน้า หวีหิ้วนุ่งผ้าแล้วก็จับเขม่า นุ่งลายห่มแพร แลพริ้งเพรา พระพักตร์เจ้าดวงดาวทรงจันทร์ โอบอุ้มตั้งสี่ลั่นจี้จี้ เมื่อยามจะซึ่มก็นำ รับขวัญ ลูกสาวของใครเมืองสุพรรณ จะหาเทียบกันนั้นไม่มี ขอขย่องเอาวันทอง ขึ้นมาเชิด ว่าสวยประเสริฐงามผ่องศรี มาเกิดแม่มาอย่าช้าที่ มาเกิดหนอมาพี่จะ พาไป วันทองก็ค่อยบรรจงรับลงบันได แล้วรับคลาไคลด้วยเร็วรา พอนางเห็นชัด จึงซัดสองแขน แล้วเดินนอกแอ่นรับเข้าไปหา เห็นเรือยาวใหญ่ดีใจหนักหนา ขุนแผน กลับมาก็เปรมปรีดี เห็นคนตีฆ้องจิ้งร้องถามไป ว่าเรือผู้ใดเจ้าชาพี่ มาจอดอยู่ไย ในที่นี้ เจ้าของมีชื่ออะไรนา ฝ่ายतालวเผ้ายาม ครั้นได้ยินถามทัก พอเหลือบแล พักตร์อันงามเลขา จะเป็นเมียนายหรือว่าใครเข้ามา แลดูหน้าตาก็สมทรง จะแล ดูไหนก็วิไลงามนั้น แม่ช่างสารพันนวลระหง แม่ช่างสมรูปช่างสมทรง ดูราวกับหงส์ที่ เทรลรอย ธุระอะไรหรือหม่อมชา ถ้ามถึงนายข้าไอละแม่ยอดสร้อย ขุนแผนเขอสั่งให้ นิ่งรอดคอย ไอล้แม่สาวน้อยจงฟังคำ วันทองได้ฟังतालวคนนี้ช่างดีหนักหนา จะพูด จะจาช่างหวานฉ่ำ มาพูดลดเลี้ยวเกี้ยวแกนนาย พูดจาหรือได้ซัดถ้อยคำ ปลุกนาย เกิดหน้าจะให้กัญชาสองกำ เรืออย่าได้ร่ำทำพิไร ฝ่ายतालวได้ฟังว่าจะได้กัญชาก็ ดีใจ ว่าขุนแผนเจ้าใครมาหานาย ลูกขึ้นไวไวเกิดนะพ่อคุณ ขุนแผนผวาแล้วคว้าสอด เอื้อมือไปกอดแม่เนื่ออุ่น ลาวทองรูปสวยเขามาด้วยแม่คุณ แล้วเอามืออึ้งอุ่นในอุรา

พูดถึงลาวทองเจ้าช่างผูกผ่องงามโสกา ลาวทองคนนี้ช่างสวยดีหนักหนา ใครเห็นก็พากันว่าดี ว่าพาลางขยับประดับประคอง แล้วชวนหยอกน้องแม่มารศรี ช่างชื่นชวนช่างชวนอินทรีส์ ทำกระซิกกระซี้แล้วเลยหลับไป ฝ่ายतालาวแกจิงคลานเข้าไปแอบม่านมอ เห็นแสงไฟส่องสว่างไสว พอเห็นเต็มตาตกประหม่าใจ มือกำกันไต้ยันทัวเรางอ ขุนแผนไม่หลับขยับเขยื้อน เห็นม่านสะเทือนถามว่าใครหนอ เปิดม่านมามองไม่ร้องรอ เอ็งมาขึ้นหัวรอเข้าด้วยเรื่องอะไร ฝ่ายतालาวแกจิงบอกว่า ใครมาหาอยากพบคุณนาย นายเล่นอะไรคุณมันส์ปดุน ขุนแผนว่าไหนใครมาหาปลุก ขุนแผนก็ลุกเกลือกถลน เห็นสายทองนั่งริมฝั่งชล นั่งอยู่สองคนกับวันทอง วันทองคั่งแค้น ขุนแผนหนักหนา มาลี้มเคหาและหอห้อง ช่างไม่ขึ้นมาหาวันทอง ประเดี๋ยวนี้น้องถูกยุยง ขุนช้างถูกเอากระดุกท่อผ้า บอกว่าชีวาของพ่อผุยผง มันว่าลาวแทงตายที่ในกลางดง มันยุยงแม่ศรีประจัน มันมาขอแม่แก่ก็ให้ เขาปลุกหอใหญ่ให้กับฉัน มันมานอนหอรออยู่นั้น ถ้าไม่เชื่อฉันเชิญขึ้นไป ขุนแผนแค้นคิกให้หนักคั่งแค้น อูระก็แน่นตั้งสุมไฟ หนอยหรือขุนช้างคนจัญไร มันช่างทำได้ไม่เกรงเรา ยายศรีประจันแก่ก็ขึ้นไม่หยอก โดนแค่เขาหลอกแก่ก็ให้ลูกสาว แกเห็นเขาดีมึงมิกว่าเรา จึงยกลูกสาวให้กับมัน ว่าพาลางลุกออกจากม่านกั้น ฉวยมีดดาบได้ก็ไล่ฟาดฟัน ลาวทองนั้นก็ลุกออกมาว่าหม่อมขามหม่อมจะไปทำไม เรามีผิวใหม่ช่างเถิดหนา จะไปโกธธาเขาทำไม วันทองได้ฟังคำ มาพูดลวนลามนำหมิ่นไส้ ว่าพี่แผนเจ้าพี่จะว่าอย่างไร นางลาวเมี้ยใหม่มาพาที้ มาพูดกั้นกลางท่าขวางหน้า ดูช่างพูดจ่าน่าบัดสี พี่แผนยกย่องลาวทองละชี มันจึงพาที้พูดทบทวน ฝ่ายลาวทองเมื่อได้ฟัง บได้ยับยั้งพูดยืชวนบเหมือนแม่ไทยเขาสวยทุกส่วน เป็นเจ้าของสวนกล้วยตานี ขุนแผนจึงได้ห้ามว่าแม่โถมงามแม่มารศรี จะนิกเกรงใจใครบ้างไม่มี ไม่เห็นแก่พี่เลยพุ่มพวง ฝ่ายลาวทองก็มาใหม่ วันทองนั้นไซ้ไรเขาเป็นเมี้ยหลวง เจ้าอย่าหาญฮึกนิกหิงหวง เขาเป็นเมี้ยหลวงก็ต้องไปขอขมา นั้นแล

แหล่งคดี

แหล่งศาลห้า

(พรต) ผมขออภัยหญิงชายสะพรั่ง ที่ท่านมานั่งอยู่พร้อมหน้า ตั้งจิต
มโนหวังโมทนาบิตรมารดาที่พร้อมกันดี เมื่อพ่อเป็นนาคจงตั้งใจให้แน่ บางคนขาดแม่
กันเสียก็มี บางคนเกิดภัย พ่อตายเป็นผี ที่เป็นอย่างนี้ก็มากอนันต์ เป็นถึงอย่างไหน
ใจพ่อก็หนัก พ่อจงคิดหักอย่าหุนหัน จงคิดตัดบ่วงอย่าห่วงแต่บ้าน มุ่งหมายนิพพานให้
พ้นภัย จงรักษาศีลให้บริสุทธิ์ ท่านฟังฉันพูดอย่าได้เผลอไผล ทั้งโลกโกรทหลงของ
ทำลาย อย่าได้ห่วงใยเขาเลขญาติโยม เขาอยู่ทางบ้านเขาคงไม่ลำบาก พ่ออย่าคิด
มากพาหมักหมม อีกทั้งขึ้นชู้คู่เซซซม จงหักอารมณ์อย่าให้ร้อนแรง รักษาศีลห้าปาณาติ
บาท อย่าให้ขาดจะคิดกลางแคลง ท่านห้ามฆ่าสัตว์ไม่ได้เสแสร้ง อย่าจับไก่แกงเอา
มากินกัน ท่านห้ามปาณาพ่อย่าหาปลาหนอง ลูกขึ้นฉวยต้องเดินแก้รำคาญ ถือช่อง
เคียดเดินเบียดชาวบ้าน ตะช่องของท่านเท่าไทรกระเทียม ตะช่องของพระนี่นะคือ
บาตร คำพระดำรัสไม่ได้มีเหลี่ยม รุ่งเช้าข้าวปลาก็มาเต็มเปี่ยมญาติโยมเขาเตรียม
บำเพ็ญตน ข้อหนึ่งปาณาผมจะว่าอีกนิด สัตว์มีชีวิตอย่าไปกังวล ถ้าพ่อล้างผลาญมันจะ
เสียผล ตั้งใจจงญุตสำหรั้คำจุน ทั้งอทินว่าอย่าลักทรัพย์ หนึ่งบาทก็บาปจะไม่ได้บุญ
ถ้ายังลักหลับแล้วจะบาปข้ามรุ่น องค์ศีลจะศูนย์ลงไปทรุดโทรม อีกทั้งกาเมท่านห้าม
กามา ในเรื่องตัณหาอย่าได้หักโหม ลูกใครเมียเขาเป็นช่าวคริกโครม อย่าได้นิยม
ในสิ่งชั่วววน อย่าเห็นเป็นสาวที่เขารูปสวย บ้างผมมวยบ้างผมม้วน อย่าไปค่อนแคะ
เกาะแกะกอกวน ถ้าขึ้นเข้ายวนองค์ศีลจะเย็น คุณแต่วันดีไอ้แม่ศรีตรึง เป็นดาราหนึ่ง
ยังโดดข้ามเนิน เพราะหลงในกามเวรกรรมเหลือเกิน เขาลือกันเกริ่นว่าเป็นเพราะ
กาม บุปผาสายชลเป็นคนมีชื่อ ยิ่งช่าวแล้วลือกันออกกลิ่นหลาม เล่นเอาศรีไพรไม่วาย
พิมพ่า ต้องเกิดชู้ข้าเพราะว่าหลงกองเซียร์ ทั้งฉันทนาภรรยาสังข์ทองยังเกิดมัวหมอง
เรื่องฉิวเมีย กระทั่งผ่องศรียังมีชื่อเสียง ผิดผิดผิดเมียในเรื่องกามา ทั้งอรัญญาเขา
ก็ว่ามีช่าว เป็นเรื่องเป็นราวล้วนแต่ดารา ทางพระท่านห้ามเรื่องกามตัณหา พ่อภาค
ก็อย่าไปทำขบเขิน บางคนจุดคร่าแล้วพาข้ามเขต อย่าอวดวิเศษเขาไม่สรรเสริญ
กิเลสตัวร้ายมันไม่เจริญ พ่ออย่าทำเมินไปหลงมัวเมา ที่สี่มูสาอย่าโกหก เทียวชวน

สาวกไปเล่นว่าว อย่าพูดลวงหลอกไปบอกเรื่องราว ลูกไม้แพรวพราวซึ่หกทั้งเพ พูดถึงโกหกองค์ศีลจะหาย อย่าทำลวดลายเอาไว้เหลี่ยมเล่ห์ ข้อสี่มูสาจะพาชวนเซเป็นคนเสเพลองค์ศีลจะพัง อีกทั้งข้อห้าสุราเมรัย ท่านห้ามเอาไว้ไม่มีช่องว่าง เรื่องสุราจะพารุงรัง พาเสียสตาบคัยงแถมลิมตัว พอเหล้าเข้าปากความอยากหายไป มีเงินเท่าไรกระเป๋ามันก็รั่ว ทั้งเก่งทั้งกล้าอวดว่าไม่กลัว ซึ่มักเปลอตัวเพราะความมันตึง จะพูดอะไรไขว้ไขว้เขวเขว ใจใจเฉเฉดูกลืนเหม็นฉิ่ง เห็นช้างเท่าหมูชั้นกูชั้นมึง บ้างทำทะเลิ่งเพราะว่าฤทธิสุรา พ่อนาคจงจำในคำชี้แจง อย่าคิดกำแหงในเรื่องศีลห้า ท่านชี้ไว้ชัดตั้งได้ตรีสบัญชา ฟังเทศนาข้อแนะนำ นั้นแล

แหล่งนิยายปรากฏการณ์ธรรมชาติ

แหล่งดาวจรแท้

(พรต) จะขอบรรยายขยายข้อความ ลึบเนืองมีนามที่ในตำนาน ยังมี
ผิวเมียได้ครองกันมา อยู่ริมหน้าท่ามีหลักฐาน สมบูรณ์สมบัติเทียมรัฐบาล แต่เรื่องบุญ
ทานไม่ทำสักที เป็นคนขี้เหนียวมาแต่กำเนิด ไม่นอกกะเม็ดค่าสามี่ เงินทองหาได้
เก็บไว้ด้วยดี ภรรยาสามี่ได้ร่วมกันมา จนอายุย่างกระทั่งตายก็ล่วงนานหลายเข้า
วัยชรา ตาเฒ่าเศรษฐีแกมีทางท่า คิดถึงชีวาแกอยู่ทุกวัน ว่าอันร่างกายมันต้องเกิด
แก่ ต้องตายแน่เสียทั้งนั้น ถ้าเราขอยยับลงดับชีวัน แล้วทรัพย์ศฤงคารจะอยู่กับใคร
เรามีเงินทองเอาไว้ออกท่อม ก็ได้รวบรวมไว้เหลือหลาย เอาใส่ไหซ่อนฝังดินทราย
อยู่ที่ชายหัวสะพาน แกซุกใส่ไหไม่ให้ยายเห็น เอาไหหมกเลนไว้ใต้ร้าน แล้วเดินพัน
พัวอยู่ที่หัวสะพาน แกกลัวพวกมารจะมาขโมย ครั้นอยู่ต่อมาเจ้าตาก็ตาย เรือนร้าง
สลวยชีวิตร่วงโรย คุณตาสูญหายยายก็โหยให้อาตุรโดยต้องอยู่คนเดียว กล่าวถึงตา
เฒ่าแกมีทุกข์ ไม่มีความสุขเพราะแกหวาดเสียว เป็นห่วงทรัพย์สินถึงกับหน้าเขียว
เพราะกรรมเกี่ยวเข้ามาเกาะเกย แกกลับสังขารเป็นจระเข้ ต้องเตริดเตร้อยู่แถว
คลองเตย ด้วยว่ากรรมเก่าของเรามาเกย ก็ล่องลอยเลยอยู่ริมทะเล จึงมาหวนคิด
ไปถึงข้าวของ ใ้อเรื่องเงินทองอยู่ถ่มเถ เราฝังไว้ให้ลั้งเลเจ้าจระเข้คิดคร่ำครวญ
แล้วเลยเชื่องย่างมาบ้านยาย ตะวันก็สายแกกำสรวล ถึงบ้านของเราที่เฝ้าเรรวน
จึงว่ายทบทวนอยู่ยงลำธาร ว่าทองของเราที่เอาฝังเลน เราอยากให้เห็นเฝ้าเห็น
ต้องเที่ยวเวียนว่าอยู่หลายคืนวัน แต่ข้อสำคัญไม่เคยกินคน แกลอยเที่ยวท่องอยู่ที่
ลำธาร แถวหัวสะพานไปไม่พ้น ครั้นอยู่ต่อมาเวลามีดมน แกตั้งใจคลเข้ามาบันดาล
ไปเข้าฝันยายให้ทราบประโยชน์ แล้วกล่าวขอโทษอ้างหลักฐาน ว่าทองสองไหอยู่ที่
ใต้สะพาน ให้ยายเชื่อมั่นไปซุดเอามา แล้วเอาเงินทองไปทอดกฐิน พอยายได้ยินตื่น
ไสยา ไปซุดเงินทองยังตื่นท่า ก็ได้เงินมาตามเค้ามูล จึงออกการ์ดเชิญท่านผู้เขี้ยว
ชาญ แล้วบอกชาวบ้านให้มาทำบุญ จึงจัดดาวหวานการว่าวุ่น แล้วคิดลงทุนทอดกฐิน
ทาน จึงบอกตาเฒ่าให้แกรู้ถึง กุศลลึกซึ้งจึงแผ่ไพศาล มารับส่วนบุญเสียให้เบิกบาน
ให้ตาเฒ่านั้นมาโมทนา แล้วจัดเรือลงออกจากอ่าว ฝ่ายตาเฒ่าก็ออกจากท่าเพราะ

แกม่งหมายจึงว่ายตามมา จนแกเมื่อยล้าหมดเรี่ยวแรง จึงร้องสั่งชายให้แกได้ยินว่า
เราสิ้นสุดกรรมแสง จะขอฝากรูปเป็นกำลังแรง ถ้าเราขึ้นแข่งเขาคงไม่คอย ขอฝาก
รูปนามไปตามที่แน่ พอเขาเลิกแห่ให้เอารูปห้อย เป็นรูปกุมภาเพราะเข้ามาพลอย พอ
จบนามถ้อยก็ตายทันที แต่พออดวายไปสวรรค์ ได้สู่นิพพานเมื่อตายเป็นผี เป็นดาว
จระเข้ทุกวันนี้ ถ้าอยากรู้ดีจงแหงนไปดู นั้นแล

แห่ลววยพร

(พรต) จะขออวยพรประสิทธิผล ให้เป็นมงคลร้อยแปดประการ ให้
อายุยืนยาวไปสักเก้าร้อยกาล ให้พ่อนาคนั้นจงสมมโน วรรณวิสีแววไว ความป่วย
ไข้ให้ไกลโซ พ่อจงลี้ภัยเข้าไต้ร่มโพธิ์ ให้สมมโนดังที่เจตนา อักทั้งสุขะขอให้สุชี ให้
หมดราศีไร้โรคา ขอให้ร่มเย็นเป็นพระยา ขอให้สุชาเป็นมิ่งมงคล พละแรงแข็งกำลัง
ดังเสื่อสาทิไนไพรสณฑ์ พ่อจงเบ่งบานเหมือนดังก้านอุบล ทั้งมรรคผลขอให้ได้
นิพพาน พ่อนาคจะบวชคิดตัดบ่วง ว่าให้ลุล่วงอย่าถลัน พ่อจงตั้งใจหมายเจือจาน
ออกจากบ้านหวังเอาบุญ ลาพ่อแม่ที่ท่านเลี้ยงมา จนใหญ่กล้าชื่อหอมกรุ่น อย่าลวดลาย
เหมือนวัยรุ่น บวชแทนคุณให้แม่สักคราว ลาหมู่ญาติที่เขามาเยือน ลาเพื่อนเพื่อนทั้ง
หนุ่มสาว ลาแม่ครัวทั้งหวานคาว พ่อจงนี้เข้านาคขอเชิญ ถือเครื่องแห่เทียวแลหา ว่า
คู่รักข้าอย่าขัดเขิน ว่ามาช่วยกันดีเหลือเกิน นาคขอเชิญผู้เขี้ยวชาญ ส่วนพ่อแม่
เตรียมไว้หมด ของแห่งสดทุกสิ่งสรรพ ว่าคิดเฟินเฟินเป็นเงินหลายพัน เจ้าของงาน
อย่าคิดงง ทานมีบุตรก็หวังจะให้บวช หากคู่สวดภิกษุสงฆ์ พ่อนาคครองไตรให้ใจตรง
พ่อนาคเป็นสงฆ์แล้วอย่าชุกช่น บางคนเลี้ยงลูกลูกเหลวไหล ว่าก็ไม่ได้เทียวเดินดิน
บางคนคบเพื่อนเสียดคนเลือนเปื้อนปน ลูกบางคนก็ไม่ฟังคำ พ่อนาคคิดดีที่ยังตัดได้เรา
เป็นคนไทยนั้นไม่ต้องถาม ที่เขาเชื่อจันนั้นเขายังจดจำ เห็นไทยทำเขายังเทิดทูน
เขาเอาอย่างไม่ว่าเหยียบ ถือระเบียบหมายเอาบุญ ไปเทียที่เห็นมีแต่หุ่น คิดสร้างบุญ
เสียดสบาย ทั้งเหล่ายาและจาบี ขอให้เท่าโลมาเหลือหลาย ส่วนพ่อนาคอย่าหลับ
ใน เงินไม่จ่ายผมต้องจร พ่อนาคบวชแล้วจงหมั่นเรียน จงหมั่นพากเพียรตั้งผมอวยพร
ทั้งปัญญาอย่าย่อหย่อน คอยรับพรที่ผมประพันธ์ ขออำนาจคุณพระอาณัติ ว่าบุญกุศลแผ่
ไพศาล เรเรียนอย่างไหนขอให้ได้อย่างนั้น ให้บวชนานนานอย่ามีวนอน จงหมั่นศึกษา
วิชาสงฆ์ กุศลสั่งหมั่นฟังสอน ว่าทั้งแม่พ่อกันก็อวยพร ให้ถาวรทุกวี่วัน มองเจ้าภาพ
ไม่เห็นพูดท่านจะบวชบุตรมีเงินเต็มบ้าน ไม่ขัดเขินมีเงินเต็มขัน แต่ว่าในพานผมยัง
ไม่พอ ถ้าอาเจ้เขาไม่จ่าย อาเฮียให้ก็ยังไม่พอ ว่าเงินสักสิบบาทอย่าบ่นว่าบื้อ ว่าจับ
พวดพอไม่ถึงพัน ทานใส่พานผมจะอวยพร ให้ถาวรทุกวี่วัน ให้ล้ำเลิศดูเจ็ดฉัน ให้
เงินเข้าบ้านวันละกระบุง ให้มีร้านทองตั้งเอาไว้ทั่ว ให้เป็นเจ้าสัวมีศักดิ์สูง แล้วไป

สร้างโรงไม้ไว้ที่บางละมุง ไร่ที่เชียงตุงนั้นสร้างโฮเต็ล ให้มีรถอยู่ที่ชลบุรี สร้าง
โรงสีข้าวสามเส้น เปิดหน้าต่างหว่างโฮเต็ล ที่พนมเปญชุดบ่อปลา มีโรงกระดาษอยู่ที่
จังหวัดอุดร มีโรงทำช้อนอยู่ที่เสาชิงช้า ไปสร้างโรงเลื่อยไว้ที่ชะลา มีโรงน้ำปลา
อยู่ที่ลำปาง ให้มีโรงหนังอยู่ที่จังหวัดน่าน ให้มีโรงน้ำตาลอยู่ที่จังหวัดตรัง ที่เมืองระยอง
นั้นให้มีสวนยาง ที่ปากพ่องมีกล้วยตานี มีโรงน้ำแข็งอยู่ที่บ้านโชค มีโรงสับปะรดอยู่ที่
จันทบุรี ที่เมืองโคราชมีบริษัทบุรี ให้เป็นเจ้าของอยู่แถวเมืองนนท์ ให้มีลูกน้องอยู่ที่
เมืองพนัส มีดีวรถบัสอยู่ที่อุบล จะไปทางไหนได้ทุกถนน ออกจากสกลแล้วก็วิ่งเข้ากรุง
มีห้องอบนวดอยู่ที่ชัยนาท ไปสร้างตลาดไว้ที่พิทลุง พอลบจากตากแล้วไปพักเชียงตุง
ถ้าอยากมุดมุ้งแล้วต้องมาหนองมน ที่หนองมนให้มีดอกม้า ที่ศรีราชามีบ่อนไก่ชน ที่
พิทยาให้มีคานเรือยนต์ ไร่ที่สกลเอาไว้ปลูกสาเก ให้ทำนถุกหอยร่ำรวยเงินล้าน ให้
มีหลักฐานเอาไว้ถมเถ มีตึกเรียงรายอยู่ที่ชายทะเล มีสวนสาเกอยู่ที่เมืองกาญจน์ มี
ตึกใหญ่โตทั้งบังกาลพักร้อน จะได้พักผ่อนกลับจากสุพรรณ ที่หัวหินตั้งร้านอาหารกลับ
จากสุพรรณให้เพื่อนอนจนเพล มีนางพาร์ตเนอร์มาแจกหมู่น้ำ มีหูลามเอาไว้กินเล่น
มีคนยั่วเข้าไปทั้งเข้าและเย็น ไปสร้างโฮเต็ลไว้ที่เมืองสตูล เพื่อนาคบวชเรียนเสีย
ให้เรียบร้อย แล้วไปชุดบ่อพลอยไว้ที่ลำพูน พอสึกออกมาไม่ต้องว่าวุ่น ประเดี้ยว
พ่อคุณก็มีคู่ครอง ทั้งมรดกของบิดามารดา พ่อจงรักษาไว้เป็นมือที่สอง พ่อแม่แก่เฒ่า
แล้วเจ้าต้องจง ถ้าพบขุมทองแล้วให้ไปบอกผมที เมื่อตอนอยู่วัดจงหมื่นระวัง จะลูก
จะนั่งไปโน่นมานี่ อย่าทำกระด้างจระวังให้ดี ส้ารวมอินทรีย์อย่าให้เสื่อมโทรม
จะขบจะฉินพ่อจงมีเซาวัน จงมองพระเก่าจะเดินจะก้ม อย่าไปมองแต่ของโสम्म
ประเดี้ยวคู่ซ่มเขาจะว่าเราเซย ฉินขอสอนเท่านั้นนะพื่อนาค ยามบวชลำบากมันไม่
ค่อยเสบายไม่เหมือนฆราวาสสบายจริงเหวย พื่อนาคนั่งเฉยหรือเป็นห่วงคู่ซ่ม นั้นแล

เพลงกล่อมเด็ก⁻⁷⁸

จากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลหลาย ๆ จุด ในจังหวัดชลบุรีคือจาก ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โรงเรียนแสนสุข หมวดวิชาภาษาไทย โรงเรียนบ้านสวนจันทน์อนุสรณ์ โรงเรียนสตรีหีบวิทยาคม โรงเรียนทุ่งศุขลาทำให้ทราบว่าเพลงกล่อมเด็กในจังหวัดชลบุรี ก็เหมือนกับเพลงกล่อมเด็กภาคกลางทั่ว ๆ ไปจะ ต่างกันอยู่บ้างก็คือคำบางคำในเนื้อหาของเพลง ที่เป็นดังนั้นเพราะเพลงกล่อมเด็ก จัดเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ คือถ่ายทอดโดยอาศัยปากและหูเป็นสื่อต่อกันมา จึงเป็นไปได้ที่คำบางคำจะผิดเพี้ยนไปบ้าง จุดสำคัญ เป้าหมายของเพลงกล่อมเด็กก็เพื่อจะสร้างให้เด็กมีจิตใจอ่อนโยน รู้สึกอบอุ่น เพลิดเพลินด้วยวิธีการกล่อมให้หลับแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกทะนุถนอมของแม่ทุกยุคทุกสมัยที่มีต่อลูกอันเป็นที่รักดังแก้วตาดวงใจ เพลงที่ใช้กล่อมก็มีเพลงกาเหว่า, จิงโจ้, โอละเห่, นกขมิ้น, โยกเยก, จันทร์เจ้า ฯลฯ

ข้าวโพดสี

วัดเอ๋ยวัดโบสถ์	ปลูกข้าวโพดสี
ลูกเขยตกยากเอ๋ย	ยายก็พรากรลูกสาวหนี
สงสารแต่ข้าวโพดสีเอ๋ย	ตั้งแต่นั้นเจ้าโรยรา

⁻⁷⁸ ข้อมูลเพลงกล่อมเด็กได้จากหมวดวิชาภาษาไทย โรงเรียนต่าง ๆ ที่กรุณา
รวบรวมให้ โดยมีอาจารย์จारी เดชสุภา, อาจารย์นิลวรรณ คุรุวิชา,
อาจารย์เรวัต ประดิษฐ์กุล, อาจารย์บุญเรือน ชวามณี และหมวดวิชา
ภาษาไทย โรงเรียนคลองกุ่มวิทย

นกกาเหว่า

กาเหว่าเอย..	ไซ้ให้เจ้าแม่กาฟัก..
แม่กาที่หลงรัก..	รักเหมือนลูกในอุทร
หยุดกล่อมได้ไหม..	หัวใจไม่ดี ได้ฟังเพลงนี้
น้ำตามันไหลนองหน้า..	

ลูกน้อยไปเก็บผัก

พาลูกไปเก็บผักบุง..	ลูกสะดุ้งผักบุงหล่นหมด
พาลูกแหวะไปจับลูกเต่า..	ลูกตกร้องกระดองเต่าหัก

นกเขา

นกเขาเถื่อนเอย	ขันแต่เข้าจนเที่ยง
พระสุริยาบ่ายเปียง	เที่ยงแล้วจงนอนแปลเอย
นกเขาเถื่อนเอย	ขันแต่เข้าจนเย็น
โธ้น้องเนื้อเย็น	ค่ำแล้วจงนอนแปลเอย

ลูกยา

ลูกเอ๋ยลูกยาจงนอนหลับหนา
จงอย่าซี้้อจนงนอนให้สบาย
หายร้อนหายหนาวแม่เฝ้าดูแล
โธ่ลูกของแม่จงนอนชะลูกเอย

กิศกึ่งสี่กิศ

กิศเหนือฟ้าจะแกะให้เป็นเสื่อว่าฟ้าล้อมฟาง
กิศใต้ที่จะแกะให้เป็นควายว่ามีเขาทาง
กิศตะวันออกฟ้าจะแกะให้เป็นดอกฝรั่ง
กิศตะวันตกฟ้าจะแกะให้เป็นนกกกระชาง

กาเหว่า

กาเหว่าเอ๋ยไซ้ให้แม่กาฟัก แม่กาที่หลงรัก
นึกว่าลูกในอุทร คาบเอาข้าวมาเพื่อ คาบเอาเหยื่อมาป้อน
ถนอมไว้ในรังนอน พาลูกสอนหัดบิน ปากก็ไซ้หา
ปลา หากุ้ง หากิ้ง หาทอยกระพั้งแมงดา

จันทรเจ้า

จันทรเอ๋ยจันทรเจ้า ขอข้าวขอแกง
ขอแหวนทองแดง ผูกมือน้องข้า
ขอช้างขอม้าให้น้องข้าขี่
ขอแก้วให้ให้น้องข้านั่ง
ขอเตียงตั้งให้น้องข้านอน
ขอละครให้น้องข้าดู
ขอยายชูเลี้ยงตัวข้าเอง

นกขมิ้นเหลืองอ่อน

พ่อนกขมิ้นเหลืองอ่อน   คำแล้วเจ้าจะนอนที่ไหน
จะนอนไหนกันนอนได้   ตามสุ่มทุมพุ่มไม้ แม่เอ๋ยที่เขนอน

นอนนิ่งนิ่ง

โอดละเห่เอ๋ย   นอนนิ่งนิ่งในเปลแม่ว่าจะไกว
ทองดีเจ้าอย่าชี้ร้องไห้   นอนไปเถิดนะพ่อคุณเอ๋ย

วัดโบสถ์

วัดเอษวัดโบสถ์   ปลุกข้าวโพดสาลี
ยามเมื่อฟ้าตกชาก   แม่ยายก็พรากรุกสาวหนี
ไอ้ข้าวโพดสาลี   ฝ้ายอยู่ทางนี้ต้องโรยรา

ไอ้ละเห่

ไอ้ละเห่ ลูกน้อยนอนเปล   โอดละเห่ ลูกอย่ากววนหนา
แม่จะกล่อมให้ลูกนอน

โยกเยก

โยกเยกเอ๋ย   น้ำท่วมเมฆ   กระจ่ายลลอยคอ
หมาหางงอ   ชีคอโยกเยก

นกขมิ้น

นกขมิ้นเหลืองเอ๋ย   คำแล้วจะนอนที่ตรงไหน
จะนอนไหนก็นอนได้   ตามสุมทุมพุ่มไม้ก็เคยนอน
ลมพระพายชายพัดมาอ่อน   อ่อน   เจ้าเคยจรมานอนรังเอ๋ย

กาเหว่า

กาเหว่าเอ๋ย ไช้ไว้ให้แม่กาฟัก แม่กาที่หลงรัก คิดว่าลูก
 ในอุทร คาบเอาข้าวมาเพื่อ คาบเอาเหยื่อมาป้อน ถนอมไว้ในรังนอน
 ซ่อนเหยื่อมาให้กิน ปีกเจ้ายังอ่อนคลอแคล ท้อแท้จะสอนบิน
 แม่กาพาไปกิน ที่ปากน้ำพระคงคา ตื่นเจ้าจะเหยียบสาหร่าย
 ปากก็ใช้หาปลา กินกึ่งและกินกึ่ง กินหอยกระพังแมงดา กินแล้วก็โผมา
 จับที่ต้นหว้าโพธิ์ทอง ยังมีนายพราน ที่ขิวเหยี่ยว ๆ มอง ๆ
 ยกเอาปืนขึ้นส่อง จ้องเอาแม่กาตา ตัวหนึ่งว่าจะตัม
 อีกตัวหนึ่งว่าจะฆ่า กินนางแม่กาตา ค่าวันนี้คุณแม่า

โอละเห่โอละหีก

โอละเห่ โอละหีก ตั้งแต่ตึกท่าชนมครองแครง
 ผู้กัตีเมียกิด่า ชนมเลขคาหม้อแกง

ตุ้ดตุ้

ตุ้ดเอ๋ย ตุ้ดตุ้ อยู่ในเรือขิวในเรือก็อยู่ได้
 สิ่งสอนลูกรักให้ชกไช ลูกโกลไม่ทำต้องจำตี

แมวหง่าว

อ้ายแมวหง่าวเอ๋ย ตัวมันยาวไม่น้อย
 เด็กนอนไม่หลับ มากินตับเสี้ยหน้อย
 หนึ่งเกิดอ้ายแมวหง่าวเอ๋ย

ตุ้กแก

อ้ายตุ้กแกเอ๋ย ตัวมันลายพริ้ว ๆ ขูเหยี่ยวตัวน้อย
 ห้อยหัวลงมา อ้ายตุ้กแกเอ๋ย

นกปรอด

เจ้านกปรอดเอ๋ย   เจ้าจับบนยอดไม้กลอน
ถึงเวลาที่เจ้าจะเข้านอน   พ่อเจ้าก็จวนจะมา
หลับชะเถิดลูกยาของแม่เอ๋ย

ชีกสาว

ชีกสาวเอ๋ย   มะนาวโตงเตง   ชุนนางมาเอง
ว่าจะเล่นชีกสาว

นกเอี้ยง

นกเอี้ยงเอ๋ย   มาเลี้ยงควายเฒ่า   ควายกินข้าว
ร้องไห้แง ๆ   ไปเกาะต้นชิง   เขายังลงมา   ไปเกาะต้นชำ
เขาดាំแม่ให้   ไปเกาะต้นตะไคร้   เขาใส่หัวลง
เจ้าก็คงเข้าใจ   บินเข้าพงไพร   ส่งเสียงร้องวู้

โหลนเหลนเอ๋ย

โหลนเหลนเอ๋ย   ตาเถรไถนา   วิตนันท่วมกล้า
กระต่ายลอยลิบ   อีพ่อระริก   อีแม่ระรวย   เข้าไปตัด
ตองกล้วยมาเย็บบายศรี   ชะมัดชะนิตี้องแล่นแจ่ง
ค่างควายปากแห้ว   อุ่มลูกมาตุ   สะดุดขี้หมู   สะดุดขี้หมา
หกล้มปากแตก   สะดุดหญ้าแพรก   แตกแล้ว   ยายมน
ซ็อนกันขามมอญ   ปิดประตูขามมอญร้อยโอย

แม่กา

เกณฑ์ชะตาเสียงแม่กาบอกข่าว ฟังเหมือนร้องบอกเราถึงใคร
เรื่องราวข่าวร้ายใดนั้น ถึงบันไดเห็นจึงจกตกพลัน ลูกแดงร้องลั่น
แต่เมฆฉันทไปไหน รอยอาลัยเหลือสไบ ชาดหล่น มันถึงคราวอัปจน
หน้ามนตามซู้คู่ใหม่ หลงลืมตอน ทั้งลูกอ่อนจากไกล
ผิวตรอมหมองไหม้ กอดลูกน้ำตาพรู

เดือนหงาย

เดือนเอ๋ย เดือนหงาย ดาวกระจายทรงกลด
อุ้มเจ้าใส่รถ ว่าจะพาไปชมเดือน พิศแลดูเดือน
เหมือนนวลอุแม่มา

พวงพยอม

พวงเจ้าเอ๋ยโอ้พวงพยอม แม่ไกวเปลกล่อม
ถนอมให้ลูกนอนเปล เจ้าอย่าเกเรจะเอ๋ยอ่อน
นอนเสียเถิดลูกนอน ตึกแกตัวลาย ได้ยินลูกร้องกวนใจ
มันจะหมายกินตับ โอละเห่ร้องเพลงลิเกให้ลูกหลับ โอ้เจ้าช่อมะพลับ
แม่นี้จะรับดูแล

นก

โอ้เจ้านกเขาเอ๋ย... ชั้นแต่เช้า จวนเย็น เจ้าชั้นเล่น
ให้เย็นใจ

นกกระจิบเอ๋ยโอ้นกกระจาบ... นกพิราบหัวเรื่อง ๆ
นกขมิ้นเอ๋ย เหลืองอ่อน ค่าแล้วจะนอนที่รังไหน โอ้นอนไหนเอ๋ย
นอนสุขุมพุ่มไม้ที่เราเคยมอง

กาเอี้ยกา

กาเอี้ยกา ได้ลูกกามา จะยึดใส่นก จับได้ลูกนก
เอามาโยนเล่น ไล่พ่อกาเดิน อีแม่การ่า ไล่ลูกกาดำ
มันร้องกา กา

ลูกยา

ลูกเอี้ยลูกยา จงนอนหลับหนา จงอย่าขี้้ออน จงนอนให้สบาย
หายร้อนหายหนาว แม่เฝ้าดูแล ไล่ลูกของแม่ จงนอนชะลูกเอย

นกเขาตุเหว่าลาย

นกเขาตุเหว่าลายเอย ไซ้ให้แม่กาฟัก แม่กาก็หลงรัก
นึกว่าลูกในอุทร คาบเอาข้าวมาเพื่อ คาบเอาเหยื่อมาป้อน ปีกขาเจ้ายัง
อ่อนเฟิงจะสอนบิน พาลูกไปหากินริมฝั่งแม่คงคา
ตีนก็เหยียบสาหร่าย ปากก็ใช้หาปลา กินแต่กุ้งกินแต่ปลา กินหอย
กระพังแมงดา อืมแล้วก็โผมาจับต้นหว้าโพธิ์ทอง

นกเอี้ยง

นกเอี้ยงเอยมาเลี้ยงควายเฒ่า
ควายกินข้าว นกเอี้ยงตักัน
ตาจันไถนา ยายเฝ้าเฝ้าเรือน
ยายเหมือนตกกระได ยายไล่ล่อดล่อง
ตาทองเฝ้าดู อืมชูลานเอย

โจ๊ก-^{๗๐}

ความเป็นมาของปริศนาและโจ๊ก

ในการผูกปริศนาของไทยมีเอกลักษณ์ที่สำคัญคือต้องคล้องจองเหมือนคำประพันธ์ ลักษณะเด่นอันนี้ ผู้เล่นรายการละหมี่ นำไปตั้งเป็นปริศนาคำประพันธ์ ซึ่งต่อมาเรียกว่าโจ๊ก แต่โจ๊กจะพยายามให้คำตอบเป็นหมวดหมู่มากขึ้น และมีความหมายมากขึ้น ซึ่งพอสรุปได้ว่า

โจ๊ก คือปริศนาคำประพันธ์ของไทย ตามรูปแบบประเพณีการเล่นที่วางไว้ตายตัว ตามความนิยมของท้องถิ่นจังหวัดชลบุรีมาก่อน

ไม่ปรากฏว่ามีจังหวัดใดเล่นทายโจ๊กกันอย่างจริงจังเหมือนจังหวัดชลบุรี มีเพียงการทายปริศนา อะไรเอ๋ย...? เท่านั้น ซึ่งจังหวัดชลบุรีถือว่านั่นเป็นเพียงขั้นเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การเล่นโจ๊ก

โจ๊กเกิดขึ้นครั้งแรกที่อำเภอเมืองชลบุรี ยาวนานกว่า 70 ปี โดยพระครูวุฒิกโรทศ (ฮง) วัดกำแพงเป็นผู้ตั้ง ปัจจุบันท่านได้มรณภาพไปนานแล้ว จึงปล่อยให้ผู้คลุกคลีอยู่ในวงการทายโจ๊ก วิพากษ์ วิจารณ์กันไป ว่าโจ๊กมาจากภาษาอะไร และความหมายที่แท้จริงคืออะไร

ลักษณะของโจ๊ก เป็นคำประพันธ์ที่ไม่เคร่งครัด ในฉันทลักษณ์ ผู้แต่งแต่งขึ้นเพื่อจะนำมาเป็นคำถามให้ทายปริศนา คำตอบออกมาก็มีหลายลักษณะ บางคำตอบมีแนวแปลก ชวนขบขัน จึงเป็นไปได้ว่าน่าจะมาจากคำว่า โจ๊ก ที่มีภาษาอังกฤษเป็นรากศัพท์ แปลว่า ตลกขบขัน แต่เราใช้ในความหมายว่า การทายปริศนาคำประพันธ์ที่มีการเล่นกันทั่วจังหวัดชลบุรี

บางคนว่า "โจ๊ก" มาจากจีนแต่จิว แต่การทายปัญหาในเทศกาลสำคัญ ๆ ของเดิมที่ชาวจีนจัดขึ้นนั้นเรียกว่า "ละหมี่" (ละแปลว่า ตี, หมี่แปลว่า ปัญหา) หนักไปทางสร้างปัญหาด้วยภาพ ถ้าเขียนปัญหาไว้บนโคมไฟ เรียกว่า

"เต็งหมี" (เต็งแปลว่าโคมไฟ) ซึ่งในเมืองไทยไม่มีเล่น อาจเพราะยุ่งยากในการจัดประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง โคมไฟมีใช้กันน้อยมาก จึงหันมาเขียนลงบนแผ่นกระดาษแทน อย่างที่เห็นในปัจจุบัน จะเห็นว่าโจ๊กจีนมีอิทธิพลต่อโจ๊กไทยไม่น้อยกว่าจะมา เป็น "โจ๊กปริศนา" ที่เล่นกันอยู่ทุกวันนี้ ต้นตอกก็คือชะหมี่ของจีน มาเป็นโคลงทนาย ในหนังสือพิมพ์วิษณุภาพชาวชลบุรี เรียกว่า ปริศนาทนาย อยู่ระยะหนึ่ง ภายหลังเรียกสั้น ๆ ว่า "โจ๊ก" ลักษณะ "โคลงทนาย" เล่นกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4, 5 แสดงว่าโจ๊กปริศนาคำแรก ๆ คงจะเขียนเป็นคำประพันธ์ประเภทโคลง เข้ามาในชลบุรีประมาณ พ.ศ. 2458 จนถึงทุกวันนี้ ได้มีการพัฒนาสร้างเงื่อนไขหลักเกณฑ์เพื่อยึดเป็นตำราในการถ่ายทอด สมกับคำเรียกขานว่า "โจ๊กปริศนาคำพัฒนา"

โจ๊กกับวิวัฒนาการ

- ระยะที่ 1 เป็นปริศนาคำทนายด้วยคำพูดธรรมดาเพราะหวังคำตอบเป็นข้อเท็จจริงตามธรรมชาติ
- ระยะที่ 2 ขึ้นต้นปริศนาคำทนายด้วยคำว่า "อะไรเอ๋ย..." แล้วจึงต่อด้วยข้อความคล้องจองสัมผัสกับแสดงภูมิรู้ทางภาษามากขึ้น เช่น
"อะไรเอ๋ย.. ต้นเท่าครกใบปรกดิน ? " (ตะไคร้)
- ระยะที่ 3 สร้างปริศนาคำทนาย ออกมาในรูปคำประพันธ์เริ่มด้วยโคลง ตอบก็ตอบเป็นโคลง เช่น

โคลงทนาย

หกเศียรสองบาทเต้า	เวहन
ปกปิดพระสุริยน	คลุ่มคลุ้ม
คูหาสถิตดล	แดนเขต เขาแฮ
มูลถ่ายไว้แผ่คลุม	เขตด้าวแดนพระยา

โคลงเจดีย์

หกเศียรไข่อื่น "ค้าง	ดาว"หก หันแฮ
ร่วมปีกค้างดาวปก	แดดได้
ค้างดาวชอบอยู่หมก	มืดเลื่อน ถ้านอ
มูลประสะประสิ่วไข	ส่วนเข้าดินป็น

ระยะที่ 4 สร้างปริศนาคำทายในรูปคำประพันธ์หลากหลายมีทั้งโคลงกาพย์ กลอน ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สร้างปริศนา มีลักษณะ 1 บรรทัด ต่อ 1 คำตอบเช่น

(โคลง)	จตุบาทมีเขี้ยวโจง	นำกลัว	(ช้าง)
	นักเรียนเคยเห็นตัว	เขียนบ้าง	(ช. ช้าง)
	คนดังเคยยันทัว	ถิ่นเหนือ เรามา	(หนานทิพย์ช้าง)
	บาทใหญ่ให้หาอ้าง	หมอต้องรักษา	(โรคเท้าช้าง)
(กาพย์)	สามก๊กยกทหาร	(เคาทู)	
	สองแฉ่งชวนชาวบ้านรู้	(หางปลาทู)	
	อกไก่ไม้เนื้ออยู่	(กบทู)	
	ลองนับดูมีอยู่สอง	(ทู)	
(กลอน)	อันธรวารวารีมีหลากหลาย	(น้ำ)	
	พยุงกายตั้งสติเคลื่อนที่	(นั่ง)	
	ชลธารพาลพัดประวี	(ไหว)	
	ท้องนทีสดหยิ่งได้ตั้งใจ	(ลึก)	

ระยะที่ 5 สร้างปริศนาคำทายออกมาในรูปคำประพันธ์ทุกชนิด ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน รวมทั้งคำคล้องจองธรรมดา กลอนชาวบ้าน เพียง ให้เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย ที่จะร่วมเล่นได้อย่างสนุกสนาน ระยะที่ ห้านี้ คือ ปัจจุบันที่เล่นกันอยู่ดังปรากฏในหัวข้อ รูปแบบของโจ๊ก

ประโยชน์ในการเล่นทายใจ

1. เป็นการฝึกสมอง แม้ไม่ได้เล่นเองเพียงไปยืนดูก็เป็น การเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างดี
2. สนุกสนาน ทายถูกก็สนุก ทายผิดก็ยิ่งสนุก เพราะคนฟังจะคอยให้ ร้องปรบมือกับคำตอบแปลก ๆ ชวนให้ครึกครื้น
3. ช่วยให้มีความรู้กว้างขวางขึ้นในเรื่องของภาษาหลาย ๆ ภาษา
4. ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทย
5. เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
6. ฝึกให้เป็นคนมีเหตุมีผล
7. ฝึกให้มีความกล้าในการพูดต่อหน้าชุมชน
8. สร้างความภาคภูมิใจตนเอง
9. สร้างความคุ้นเคยกับคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ
10. ฝึกตนเองให้คิดว่า หากความรู้อยู่เสมอ

การเล่นท่ายโจ๊ก^{-๘๐}

องค์ประกอบของการเล่นท่ายโจ๊ก

1. คน แบ่งเป็น 2 ฝ่าย

ฝ่ายแรก คือผู้ออกโจ๊กหรือเจ้าของโจ๊ก

ฝ่ายที่สอง คือผู้ท่ายโจ๊ก

2. สถานที่ ควรจะเป็นที่กว้างพอที่จะติดแผ่นโจ๊ก ครั้งหนึ่งไม่ต่ำกว่า 10 แผ่น แต่ไม่ควรเกิน 30 แผ่นจะทำให้ลานตาไปหมด

3. อุปกรณ์ เป็นสิ่งที่ผู้ออกโจ๊กต้องเตรียมให้พร้อม

- ฉากหรือช่วงเสาขาว 3 - 4 เมตร สูงพอเอื้อมถึงซึ้งเชือก หรือลวดเส้นเล็กไม่ให้หย่อน เมื่อติดแผ่นโจ๊กด้วยไม้หนีบผ้าเต็มราวระวังอย่าให้ลมพัดจนแผ่นโจ๊กปลิว ทำให้มองไม่เห็น และไม่ควรบพอที่จะใช้ความคิด

- เครื่องขยายเสียง พร้อมไมโครโฟน ถ้าบริเวณไม่เพียงพอ

- กลอง สำหรับบอกสัญญาณว่าท่ายผิด

- กริ่งไฟฟ้า หรือระฆังสำหรับบอกสัญญาณว่าท่ายถูก

- นกหวีด เพื่อผู้ออกโจ๊กใช้ตอบรับ เมื่อผู้ท่ายโจ๊กขานหัวโจ๊ก

แสดงความจำนงจะท่าย แผ่นโจ๊กนั้น ๆ แล้ว

- ของรางวัล ตามฐานะของงาน อาจเป็นสมุด ดินสอ ปากกา หรือผ้าเช็ดตัว เสื้อยืด สุรา ยาม้า ขึ้นอยู่กับสภาพของการละเล่นครั้งนั้น ๆ ด้วย เพราะรางวัลบางอย่างไม่ควรนำมาให้ในสถานศึกษา^{-๘๑}

---

^{-๘๐} สมดุลย์ ทำเนาว์. แนะนำวิธีการเล่นท่ายโจ๊ก 15 ปี ชมรมโจ๊กพนันสนิม

^{-๘๑} ผู้เขียน

ผู้ท่ายต้อง

1. ศึกษาทำรูปแบบการท่ายให้เข้าใจจะขอร้องคนออกโจ๊กอธิบายให้ฟังก็ได้

2. ต้องรู้วิธีการท่าย ดำเนินตามขั้นตอนดังนี้

เช่น ผู้ท่ายจะท่ายกลอน 01

กลอน 01

ไอ้องค์เอกอัครช่ายาราม

เป็นนามคชสารโบราณว่า

เป็นเขตอารามตามวัดวา

มองมาไม้ขีดไม้เจนคม

2.1 อ่านหัวโจ๊ก "กลอน 01" ดัง ๆ 1 ครั้ง พอได้ยินเสียงนกหวีด (ฝ่ายออกโจ๊ก) เป่ารับ 1 ครั้ง จึงเริ่มท่าย

2.2 ท่ายทีละ 1 บรรทัด (ถ้า 1 บรรทัดมี 1 คำตอบ) ว่า

- ไอ้องค์เอกอัครช่ายาราม - สี่ดา
- เป็นนามคชสารโบราณว่า - สี่ดอ
- เป็นเขตอารามตามวัดวา - สี่มา
- มองมาไม้ขีดไม้เจนคม - สี่มอ

ครบสี่บรรทัดแล้ว ต้องทวนอีกครั้งว่า สี่ดา - สี่ดอ - สี่มา - สี่มอ

แล้วคอยฟังการตัดสิน

2.3 รู้สัญญาณการตัดสิน ผู้ออกโจ๊กจะเป็นผู้ให้สัญญาณถ้าเสียงระฆังหรือกริ่งไฟฟ้าแสดงว่าถูกต้อง ถ้าเสียงตีกลอง แสดงว่าผิด

เสียงตีกลอง 1 ที แสดงว่าผิด 1 บรรทัด

สัญญาณนี้เป็นของชาวพหุสนนิคม บางแห่งอาจสัญญาณเหมือนแต่ความหมายของสัญญาณต่างกัน

เสียงตึกลอง 2 ที่ แสดงว่า ผิด 2 บรรทัด

เสียงตึกลอง 3 ที่ แสดงว่า ผิด 3 บรรทัด

เสียงตึกลองเร็ว แสดงว่า ผิดหมดเรียกว่า "ผิดธง"^{-๑1}

ทนายผิดต้องคิดทนายใหม่หาทางแก้ไขจนถูก

ถ้าทนายถูกจะมีคนนำรางวัลมามอบให้ แต่ที่อำเภอเมืองชลบุรีจะมีการจับสลาก รับของรางวัล คงเห็นว่าเป็นการยุติธรรมดี ส่วนอำเภอพนัสนิคมให้รางวัลตามความยากง่ายของโจ๊ก

รูปแบบต่าง ๆ ของโจ๊ก

การออกโจ๊ก ค่าตอบแทนต้องชัดเจน ปริมาณชุดหนึ่งควรจะมี 1 ธงเท่านั้น ถ้ามีหลายธงในจำนวนเดียวกันถือว่าคนออกโจ๊กขาดความละเอียด รอบคอบ สำหรับท้องถิ่นชลบุรี กำหนดไว้ 10 รูปแบบ

1. พ้องคำเดียว คือธงหรือคำตอบทั้งชุดเป็นคำเดียวโดด ๆ มี 3

ลักษณะ

1.1 พ้องเสียงพยัญชนะ เช่น

ชะงอกชะเวิกง้า	ชั้นเอน	(ผา)
ภรรยาชกให้เป็น	หัวหน้า	(ผิว)
สิ้นชีพกายก็เย็น	ลมหมด ตายมา	(ผี)
เป็นไฟชนิดกล้า	เล่นสู้จ่ายกัน	(เผ)

1.2 พ้องเสียงสระ

อยู่กลางน้ำมีถ้าไม่เห็นแปลก	(เกาะ)
ใช้ปีแรกหุยาเว้ากระต่าย	(เกาะ)
ทั้งอึ่งทั้งหนูนุ่นสบาย	(เบาะ)
มีดสับไปเสียงกรอบดูชอบใจ	(เฉาะ)

1.3 พ้องเสียงตัวสะกด

---

^{-๑1} ธงคือคำตอบ

5. คำผัน

เอาตินขว้างไป	(ป่า)
ในดงในเถื่อน	(ป่า)
เอ๋ยเอือนพี่แม่	(ป่า)
ไซ้แน่คุณพ่อ	(ป่า)
ยกยอผู้เฒ่า	(ป่า)

6. คำพวน

แบบที่ 1 พวนแนวตั้ง

สองเท้าโดดหยอหยอย	(เต็น)
พูดบ่อยบ่อยว่าท่านเชอ	(ยู)
เก็บของได้พะเรือ	(ตุ้)
วันนี้เออศูนย์องค์่า	(เย็น)

หรือ

ทวิชาตีสินีลกินลูกไก่	(กา)
เอาอะไรใส่ปากอชากเคี้ยวหมด	(กิน)
เป็นของเสียกลิ่นเหม็นกล่าวเป็นพจน์	(ช้)
ช่วยสะกดคำสุกรแต่ก่อนมา	(หมู)
(ทายว่ากากินช้หมู - กูกินช้หมา)	

แบบที่ 2 พวนแนวนอน

สา-หนึ่งพึงรับไซ้	นายท่าน	(सानะ - เสนา)
สา - หนึ่งเป็นเขตย่าน	วัดไชรี	(สามี่ - สี่มา)
สา - หนึ่งเป็นยอดทหาร	ยอดรัก	(สามเ - เสมา)
สา - หนึ่งพระห้ามใกล้	พูดได้คนเห็น	(สากี่ - สีกา)

แบบที่ 3 พวนกระทู้

(กระทู้คำพังเพย)	อย่า - ยุ่งในกรุงเลย	(อย่าปู่ - อยู่ป่า)
	เด็ด - ก็เคยมาผิดกิน	(เด็ดดอก - ดอกเห็ด)
	ดอก - ถือป้องกัน	(ดอกห้าม - ด้ามดอก)
	ฟ้า - ไม่สิ้นลونهاดู	(ฟ้าเห็น - เพ้นหา)

7. สุภาพิต คำพังเพยคำคม หรือ คำติดปากตามกาลสมัย

(บรรทัดละ 2 คำ)

เมื่อสุขเรายิ้มแย้มหัว	(ขามดี)
มีตัว บริการ งานด้วย	(ได้ใช้)
ครั้นทุกข์ หนาวเหน็บ เจ็บป่วย	(ขามไข)
มีหม่อมมาช่วยให้ยา	(รักษา)

8. คำพินหลักแบบลูกโซ่

(บรรทัดละ 2 คำ)

รามคำแหงสุโขทัยใครก็รู้	(พ่อขุน)
เขอเป็นคู่วันทองนะน้องหญิง	(ขุนแผน)
เมื่อเดินทางทางดู่จริง	(แผนที่)
ยอดหญิงมีงมิตระของสามี	(ที่รัก)

9. คำตัดคำต่อ

ผสมอักษร, ลดอักษร

หนูตามฝาซู้เข้าเวหาหน	(ฝนตก)
ไปให้พันเต่าชราฝากภัย	(เอาต, ฝ, ออก)
ที่เหลืออยู่โอบยบินไปเดี่ยวดาย	(เหลือ "นก")
ลองคิดทายพลิกอักษรดูซ้อนกล	(ผู้ทายต้องอธิบายด้วย)

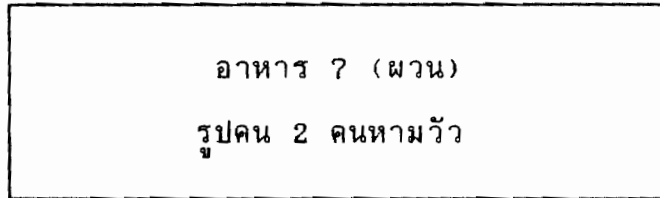
หรือ

เติม "ลา" กระทบผู้	เกรียงไกร	(พึลา - พาลี)
เติม "ทา" คือพูดไว	นะน้อง	(พึทา - พาทิ)

เติม "ชา" คือว่องไว   ควบคล่อง   (พีชา - พาช้)

เติม "ไร" คือคนต้อง   ต่อสู้บ่ถอย   (พีไร - ไพรี)

10. โจทย์ภาพ เช่น

คำตอบคือ หามฉลุ - หูลาม

เราได้ทราบรูปแบบของโจ๊กกันมาแล้วลองฝึกสังเกตลองความสามารถที่ยกมาจากแบบฝึกในวิทยานิพนธ์ของนางสาวสุรี ไวยุกุณี เรื่องการสร้างบทเรียนสไลด์ประกอบคำบรรยายวิชาคณิตศาสตร์ พ.ศ. 2525

ชุดที่ 1   นำคำที่กำหนดให้ไปตอบลงในวงเล็บที่อยู่ท้ายวรรค

1. ต่ำรา, ต่ำแห่ง, ต่ำหนิ, ต่ำนาน, ต่ำลิง, ต่ำแย, ต่ำบล, ต่ำรวจ, ต่ำตา, ต่ำหนัก

ไซเอ้อยไซซาน

เรื่องก่อนกาลเอามาแจ้งแกลงไซ	(.....)
เจ้าพฤษภาถูกมันคันเหลือใจ	(.....)
เด็ดยอดใบปรุงรสชดโสกอ้อ	(.....)
เป็นเครื่องหมายทำไว้ให้ประจักษ์	(.....)
เรือนที่พัก เจ้านาย ทายทีหรือ	(.....)
เขาผ่านมาในวงเห็นแผ่นกันฮื่อ	(.....)
ต้องยึดถือเอาเป็นครูรู้ไหมเอย	(.....)

2. หงอนไก่, ไก่, อ้อยขาไก่, หางไก่, ไล่ไก่, ดาวลูกไก่
ปรบไก่, ปล่อยไก่, ลีนไก่

- อยากรู้จักผักตบชวา (.....)
- ขอถามนามปลา (.....)
- พฤษาเคยทานหวานดี (.....)
- ดอกไม้ไร่กลิ่นงามสี (.....)
- ทุกคนขลมี (.....)
- เพลงนี้รู้จักทักทาย (.....)
-

3. ยินตัน, ต้นตัน, ตัน, กัปตัน, บ้องตัน, ไล่ตัน

- ไม้ทะลุไม้กลวง (.....)
- เป็นนายเรือหลวงสำคัญ (.....)
- ปลาชื่อมหัศจรรย์ (.....)
- ยาหนึ่งนั้นญี่ปุ่นทำ (.....)
-

4. มาทน, มาเซ, มาสัง, มาเซ, มารณอ, มาฮาร

- มา หนึ่งแห่งนสู้ฟ้า จึงเห็น (.....)
- มา หนึ่งกลัวเหลือเห็น สูดสู (.....)
- มา หนึ่งแม่เนื้อเย็น วานเอ็ช ก็นอ (.....)
- มา หนึ่งนั้นรอบรู้ อ่าเข้าผัดผวน (.....)
-

5. ดอกทอง, สังข์ทอง, ไกรทอง, สร้อยทอง, วันทอง

- พิฆาตกุมภีรัตน์ ดับชนม์ (.....)
- นางเปลี่ยนชื่อสองหน ช่วยเจ้า (.....)
- เป็นหอยกก่อนเป็นคน นามนั้น ใดนอ (.....)
- ล่าสอนกับหนุ่มหน้า เช่นนี้นามใด (.....)

6. ขนมหทราย, ขาทราย, น้ำตาลทราย, เนื้อทราย, กระจดาษ
ทราย, เขาบางทราย, กระจสบทราย, ทราย

- ล็กวาเคยทานหวานอร้อย (.....)
- ทังเตะต้อยศอกเข้าปนแกทนไหว (.....)
- จตุบาทเค็ชวเอ้องสัตว์เมืองไทย (.....)
- ขนมอะไรใครแจ้งเชิญแจงมา (.....)
- ลิ่งก้อสร้างจำต้องใช้นามใดเล่า (.....)
- เห็นมันเฝ้าขืนตันขันหยัดชา (.....)
- ช่างไม้ใช้เร้งเฉลยเอ่ยวาจา (.....)
- อึกฎาในเขตเทศเราเอษ (.....)

ชุดที่ 2 ให้หาค่าตอบมาเติมในวงเล็บ ให้ถูกต้อง

โคลงสี่สุภาพ

- 1. ก่อนแสดงออกแย่งหน้า บรรยาย (.....)
- บ้านแถวถิ่นชนฯ ทาย อ้ายยั้ง (บ้านแขก)
- ธุรกิจมิตรสหาย มาร่วม (.....)
- ชายใส่ในแผงตั้ง นี้ออนวอนชิม (.....)

บทดอกสร้อย

- 2. อ้อยเอ๋ยอ้อยตาย (.....)
- ช่างไม่อายหน้าตัวแย่งผิวเขา (.....)
- ผลพฤษาเห็นกันมานานเนา (.....)
- เสียตัวเจ้าให้น้อง เขยเลยสบาย (สายทอง)
- เจ้าวิหคนกตำถูกจำขัง (.....)
- มีมนต์ขลังดีกว่าฉันทាំងหลาย (สิ่งทอง)
- น้ำตาลหยดริมรูพรุน้ำลาษ (ขนมทอง)
- แหมต้ายตายสามมีเยะบานแบะเอษ (.....)

โคลงสี่สุภาพ

3. พันอักษรบทนี้   อย่างไร   พี่เอ๋ย
หนึ่งสี่บเสาะแสวงหา   บ่หิ้น   (.....)
โรคติดต่อเป็นภัย   ชนม์ชีพ   เราเอ๋ย   (.....)
สองคู่หนึ่งหน่วยนั้น   ช่วยเว้าคำทาส   (.....)
-

ภาพย่นานี 11

4. สัตว์สี่ขาอยู่วารี (.....)   เด็กอ่อนนั้นมี   (ตะพั้น)
คันคู้ชีในวิ้วควาย   (ตะพาย)
          ให้จิ้งหะนะจะสหาย (.....)   ส่วนของร่างกาย (.....)
ต่อใช้เชื่อมโยงถึงกัน   (ตะพาน)
-

ได้ลองฝึกทาสโจ๊กแล้ว ขึ้นต่อไปอาจได้แนวคิดสร้างโจ๊กขึ้นมาเอง

ภาคผนวก

เพลงที่เกี่ยวข้องกับชลบุรี^{-๑๒}

เพื่อเผยแพร่ ให้ทราบโดยทั่วกันว่า จังหวัดชลบุรีมีเพลงที่แสดงเอกลักษณ์อะไรบ้าง และผู้คนกล่าวขวัญถึงในด้านใด โดยดูจากบทเพลงซึ่งมีผู้แต่งไว้หลายเพลง ดังนี้

เกี่ยวข้องกับชลบุรี

* เกี้ยวชลบุรี	สะดวกดี	ทางไกล	
คลื่นลม	หาดทราย	แสนรื่นรมย์	
สัตว์หีบ	ศรีราชา	พิทยา	อ่าวอุดม
ผาแดง	พนัสนิคม	บางแสนเอช	
	ของดี	เมืองชล	ทั่วทุกคนรู้ค่า
	น้ำมัน	น้ำปลา	น้ำอ้อยดี
	อึกก๊าซธรรมชาติ	ทั่วทั้งหยาดนที	
	ชื่อเสียงชลบุรี	นี้เหนือใคร	
ทะเลสวยดี	อ่าวเว้งมี	หลายอ่าว	
แวะเยือน	ทุกคราว	แสนเพลิดเพลิน	
เล่นน้ำกันสนุก	สิ้นทุกข์	สุขเหลือเกิน	
ทรายขาว	ทรายเนิน	โชคเงินไกล (ซ้ำ*)	
	สาวงามเมืองชล	แต่ละคนวิไล	
	ละมุน ละไม	สวยต้องตา	
	อ่อนหวานปานน้ำอ้อย	เรียบร้อยจรรยา	
	งามพร้อมวาจา	และน้ำใจ	
แม็กาย	แรมไกล	ฝากหัวใจ	ไว้
ชาวชลบุรี	คงเมตตา		
ถิ่นนี้มีเสน่ห์	ห่างเหต้อหวนมา		
ทราบซึ่งอุรา	กว่าทุกเมือง		

---

^{-๑๒} รวบรวมโดยศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โรงเรียนแสนสุข และหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย โรงเรียนบ้านสวนจันทน์อนุสรณ์

มารีชชลบุรี

ชลบุรีคนใจนักเลง เกล็ดการช่มเหง รักความก้าวหน้า
 ถิ่นเกษตร อุตสาหกรรมนานา เพชรแห่งบูรพา มีพิฑดารุ่งเรือง
 ครั่งเสียดรุงเก่า เราร่วมราญริปู ระดมคนสู้ ช่วยกู้บ้านเมือง
 ชลบุรี เรานั่นคนดีเนื่อง ๆ น้ำใจหญิงชาย พูเพื่อง สมเมือง กัพบก กัพบเรือ
 น้ำเต็ม เข้มเต็มสมชื่อ น้ำใจเราชื่อ ไม่เต็มเหมือนเกลือ
 สายชล สืบชน ทุกคนมาเพื่อ วัลลาชาติเชื้อ ทุกเมื่อเราหวงห่วงไทย

พนัสนิคม

พนัสธานี เป็นศรีเมืองชล อุดมพืชผล ใจคนผ่องใส ชายงาม
 หญิงสวย รวยน้ำใจ อ่าเกอพงไพร พระรถเมรี
 พนัสนิคม งามสมเมืองแมน บ้านเมืองสุขแสน เป็นแดน
 เศรษฐี ทำมาค้าขาย พันธุ์ไม้ดี แดนดงพงพี พนัสนี้เป็นหนึ่ง
 อยู่เย็น เป็นสุขใจ จากไปใจตรึกรำลึกถึง น้ำใจไมตรี
 ที่มีตราตรึง ทราบซึ่ง พิสมัยด้วยใจปอง
 พนัสบดี คือ ศรีเรื่องรอง สิ่งใดประสงค์ พระคงสนอง
 โพลภัย ทั้งหลาย จงคุ้มครอง เมืองดงแดนทอง พนัสของเราเออ

อ่างหิน

- (ญ) อ่างหินริมอ่าว หาดเว้าชวนชื่น
- (ช) เสียงลม เสียงคลื่น ช่วยปลุกฝัน ละไมละมุน
- (ญ) หน้าร้อนลมอ่าว
- (ช) หน้าหนาวลมอุ่น
- (ญ) อิ่มผลบุญ.....เมื่อไกลว่าวัน
- (ช) อบอุ่นจริงอ่างหินยามมา
- (ญ) เจียบเสียงวิเวก สุขแท้ยามเยี่ยม

- (ช) ทะเลน้ำเปี่ยม อ่าวเอี่ยมเพี่ยมมีเรือหาปลา
- (ญ) ร่มไม้เอมอิม
- (ช) หาดซุ้มสง่า
- (ญ) ได้สมญา ผ้าทอล้ำค่า
- (ช) อ่างศิลาไม่ครกประหลาด
- (ช) หนุ่มหนุ่มรักบ้าน แสนกล้าหาญ
- (ญ) สาวสาวรักการประมง
- (ช) ทรวดทรงโฉมยง เหมือนหงส์ศรารุญ
- (ญ) หนุ่มสาวถึงคราวสงกรานต์ สำเร็จ สำราญทั่วไป
- (ช) อ่าวชวาเมืองใหม่
- (ญ) อ่าวซ้ายเมืองเก่า
- (ช) เขาสามมุขเฝ้า ประหนึ่งเขาคะนิงถึงใคร
- (ญ) อ่างหินยามจาก
- (ช) อยากหวนมาใหม่
- (ญ) อ่าวน้ำใจอยากเคียงชิดใกล้
- (ชญ) อาบอุรารุขารมย์เอย

สาวบ้านบึง

นวลเอ๋ย   นวลนางไว้อ้อย   เจ้าช่างงามหยดหย้อย   แม่สาวน้อย
บ้านบึง   พี่เห็นนวลน้อง   แรกพบต้องแลตะลึง   เพราะพี่นั้นคาดไม่ถึงว่าบ้าน
บึงมีสาววิไล

นวลเอ๋ย   นวลนางบ้านบึง   รสอ้อยเจ้าคงทราบซึ้ง   อ้อยเมืองนี้
รสดีอย่างไร หากน้องไม่ถือ   พี่ซื้อเจ้าด้วยดวงใจ   รสอ้อยหวานจัด   เพียงไหน
คงหวานน้อยไป   กว่าใจน้องนาง

ทุ่งอ้อย น้อยใหญ่ มากมายคณา มีเท่าเทียมไร่เสนาหา
พี่ปรารถนา ในโฉมสะอาก พี่ขอปลูกอ้อยรักฝากไร่ไฉนาง ปลูกไว้ใน
ห้วงกลาง นวลนางน้องบ้านบึง
นวลเอ๋ย นวลนางละมุนละม่อม น้ำอ้อย จากใจสุดหอมหลังมา
ล้อมหัวใจพี่สุดซึ้ง หากน้องไม่รับ พี่จักลาบ้านบึง ขอฝากรัก
ฝากคิดถึง ให้สาวบ้านบึงของพี่เอ๋ย

พิทยาลาก่อน

ลมทะเล พัดมาหาดพิทยากรวญคลั่ง ฟังเหมือนมนต์ภวังค์ วอน
หวัดหวังครางว่า ยังรักเธอ รักเธอ พร้าเพื่อ ละเมอรอท่า ยัง
ฝันกลิ่นน้ำตา ฝันจนกว่าชีพวาย
ครวญครางไปไยกัน เกล็ดยวคลิ่นนั้นมันชวนวิงว้าย แล้ว
ลมร่างร้างตาย หายอาวรณ์ ลาแล้วลา ขอลา โอ้พิทยา ลาก่อน
ชีวิตคือละคร จินมือนอ่อนโลกเลย

สี่ซึ้ง

สี่ซึ้ง ซึ้งชื้อแล้ว ออย่าซึ้ง ออย่าโกรธ พี่จริงจัง จิตซึ้ง ตัวไกล
จิตก็ยังเนาแนบ เสน่ห์สนิทน้อง นิจโอ้อ อาตุร
สี่ซึ้ง ซึ้งแต่ชื้อ เกาะนั้นหรือ จะซึ้งใคร ขอแต่ แม่ดวงใจ
ออย่าซึ้งซึ้ง พี่จริงจัง
ตัวไกลใจพื่ออยู่ เป็นคู่น้อง ต้องยืนยาว
ห่างเจ้าเฝ้าแลหลัง ตั้งใจจิต มิตรสมาน (นิจเสมอ)

ชลบุรีแดนทอง

ชลบุรีเป็นที่รื่นรมย์ วอนมาน่าชม เมืองธรรมชาติงาม

อุทยานเขาเขียวลือนาม บ้านเมืองเขตคาม งามวิไล เพลิดเพลินฤทัย

แม้ใครได้ชม ขึ้นอารมณ์สุขสมอุรา

ชลบุรีเป็นที่เลื่องลือ มีทะเลสมชื่อ ชลบุรีฟ้า

หาดทราย บางแสน พักยา ล้วนงามจับตา คลื่นซัดกระเซ็น

สิ่งที่ได้เห็น ล้วนเป็นเสน่ห์ ดั่งทะเลถิ่นนี้มีมนต์

ชลบุรีมีกุ้ง ปู หอย ทะเลงาม ข้าวหลามอร่อย

อ้อยหวาน จักสานดี อีกรังมีพระประเพณี ที่คนรู้จักดี คือ

วิ่งควาย เลื่องชื่อลือชย ทิวไทยธานี โอ้ชลบุรีถิ่นนี้แดนทอง

ปักษิณกะนาม

ซำก น่าจะแปลว่าแอ่งน้ำใหญ่เป็นชื่อหมู่บ้าน "หนองซำก" ในอำเภอบ้านบึง "ซำกแจ้ว" ในตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง "บ้านหนองซำซำก" น่าจะมาจาก ซำซำกเพราะสำเนียงลาวใช้ ซ แทน ช

สามมุข คนท้องถิ่นดั้งเดิมออกเสียงเป็น "ซำหมัก" มีผู้สันนิษฐานว่า คำเดิมคงเป็นคำว่า "ซำมุก" และมุกน่าจะหมายถึง ประกายแวววาวเพราะมีผู้เคยพบแสงสามสี พวยพุ่งขึ้นจากเขาสามมุข ในวารสารสามมุขเขียนไว้ว่าเดิมเรียกว่าสมมุข เสียงเพี้ยนเป็นสามมุขภายหลังน่าจะกลายมาจากคำว่า สมบุก ในภาษาเขมรแปลว่า ริงนก (เสียง บ กลายเป็นเสียง ม) ในกำสรวลศรีปราชญ์ ก็เรียกสมมุข ในโคลงบทที่ 86 "สมมุขเงื่อนงามกุด มยงม่าย"

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 เรื่องระยะทางเสด็จประพาสจันทบุรีเมื่อ พ.ศ. 2419 ทรงใช้คำว่า สมมุข ทุกครั้งที่ทรงกล่าวถึงสามมุข

ชาวชลบุรีให้ความสำคัญกับเขาสามมุขมาก ถึงขนาดนำมากำหนดเป็นตราสัญลักษณ์ของจังหวัดทีเดียว

เขาสามมุข

ฉบบง เป็นชื่อแหลมในอำเภอศรีราชา มีผู้สันนิษฐานว่า มาจากคำว่า ฉบบง ใน ภาษาเขมร ซึ่งแปลว่ารบ

หม้อหม่าง^{-๑๑}

เจริญ ชุตินันต์ดำรง ได้เขียนเล่าไว้ในเอกสารทางวิชาการ 10/2522 ของหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรีว่า

สมัยเป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรียนอยู่ที่โรงเรียน หนังสติ๊กล้าย ตำบลกุกุ้ง เคยมองไปทางทิศตะวันตกของโรงเรียนซึ่งเป็นดง หนามจับเงี้ยว ปาลูกไข่เตา แลบนั้นเป็นป่าช้าของคนไทยพื้นเมืองที่บรรพบุรุษ อพยพมาจากเวียงจันทร์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3

ท่านเห็นชาวบ้านหามศพเดินตามกันไปเป็นแถว กลางวันแท้ ๆ แต่ จุดได้เดินนำหน้าศพ เกิดความสงสัยอยู่ในใจ

พอมาศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องโบราณ ได้พบศพอายุ 1,300 ปีที่ ริมฝั่งคลองหมู่บ้านคลองหลวง ตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม พบชิ้นส่วนของ ดินวางบนกระดูกเชิงกรานของศพและพบภาชนะดินเผาสีดำทรงหม้อตาลปากผายที่ เขาละออง 5 ยอด อำเภอบ่อทอง ตลอดจนถึงโคกพนมดี อำเภอพนัสนิคม ซึ่งทำให้สงสัยว่า เป็นหม้ออะไร ท่านได้สันนิษฐานว่า หม้อตาลนั้นน่าจะเป็นหม้อเพลิง ส่วนหนึ่งในการนำศพไปฝัง และจากคำบอกเล่าของอดีตสัปเหร่อวัย 80 ปี กับ แพทย์ประจำตำบลวัย 70 ปี ท่านก็ได้รับคำยืนยันว่าหม้อดินเผาทรงหม้อตาลใช้ในการ ทำพิธีฝังหรือนำศพไปฝังโดยหม้อ 2 ลูกนี้ใส่ไฟ เอาไม้ตีบสำหรับถือลูกหนึ่งจะ ตีให้แตกเมื่อศพจะออกจากบ้าน พร้อมกับพูดว่า "ไปแล้วอย่ามานะ ตัดญาติขาดอื ้ต่อกันแล้ว" หลังจากนั้นตัดกิ่งไม้มาพราง ตามบันไดและตัวบ้าน เพื่อไม่ให้วิญญาณ

---

^{-๑๑} ศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา, หน่วย, จังหวัดชลบุรี ชลบุรีเมืองก่อน ประวัติศาสตร์ เอกสารทางวิชาการ 10/2522 หน้า 16 -18

ของผู้ตายจำบ้านตนเองได้ ส่วนหม้อเพลิงที่จะถือเดินนำหน้าศพและจะทำลายเมื่อฝังหรือเผาศพเสร็จแล้ว หม้อไฟลูกนี้เขาเรียกว่า หม้อหม่าง ซึ่งทำกันจนเป็นประเพณี น่าจะมาจากเหตุผลสามประการ

1. ให้แสงสว่างเมื่อเข้าไปในถ้ำในป่าช้า
2. ให้สัตว์ป่ากลัว ไม่เข้ามาทำอันตราย
3. เพื่อให้ดูดกลิ่นเหม็นของศพ (มีผู้เล่าว่าเห็นเขาใส่กำยานและแก่นไม้หอมลงในหม้อดินด้วย)
4. ท่านเจ้าคุณ พระไพโรจน์ภักทธาดา วิเคราะห์เพิ่มเติมว่า หม้อหม่างนี้เขาใส่ไฟไว้เพื่อเป็นต้นเพลิง สำหรับจุดต่อไป ยามจะเผาศพ (สมัยก่อนต้องใช้ไฟชุด ตีหินเหล็กไฟติดยาก)

ประเพณีอย่างนี้ได้ปฏิบัติกันต่อ ๆ มาช้านาน แต่ปัจจุบันหายไหมดกลายเป็นกระถางธูป เดินนำหน้าศพแทน

บุคคลสำคัญในอดีตกับชลบุรี^{-๐๔}

บุคคลสำคัญที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผูกพันกับจังหวัดชลบุรีจนดูราวกับว่าชลบุรี เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของท่านนั้น ที่สมควรจะกล่าวถึงก็คือ พลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และจอมพล มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลำดับที่ 28 พระนามเดิมว่า "พระองค์เจ้าอากาศเกษรติวงศ์" ทรงเริ่มศึกษาเล่าเรียนครั้งแรกในพระบรมมหาราชวัง (เสด็จไปทรงศึกษาต่อในประเทศอังกฤษ เมื่อพระชันษาย่างเข้า 13 พรรษา จนจบหลักสูตรชั้นสูงสุดของโรงเรียนนายเรือสัตตการ เมื่อเสด็จกลับถึงประเทศไทย ทรงรับราชการในกองทัพเรือจนกระทั่งดำรงตำแหน่งเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือ ทรงตั้งกองโรงเรียนพลทหารเรือชั้น 7 กอง ในหัวเมืองชายทะเล แห่งหนึ่งในจำนวนนี้คือตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรีเป็นกองโรงเรียนพลทหารเรือที่ 6

ฐานทัพเรือสัตหีบก็เป็นผลงานของพระองค์ท่าน เพราะเดิมสัตหีบเป็นเพียงหมู่บ้านชายทะเลไม่มีใครสนใจ เสด็จในกรมฯ เป็นนายทหารเรือพระองค์แรกที่ให้ความสำคัญในตำบลนี้มาก ทรงวางโครงการที่จะให้สัตหีบเป็นฐานทัพเรือ จนกระทั่งพระองค์ดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือ จึงได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานที่ดินบริเวณสัตหีบตั้งฐานทัพ ซึ่งก็ได้รับพระราชทานให้เป็นของกองทัพเรือตั้งแต่นั้นมา

จอมพล มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

จอมพล มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี นามเดิม เจิมแสง-ชูโต เป็นบุตรคนที่ 4 ของพระยาสุรศักดิ์มนตรี (แสง แสง-ชูโต) กับคุณหญิงเดิม (ขุนนาค) แสง - ชูโต ท่านกำเนิดที่บ้านฝั่งธนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2394

-----
^{-๐๔} สมาคมศิษย์เก่าชลบุรี "สุขบท" ชลบุรีของเรา หน้า 11

ก่อนหน้าที่จะได้พระราชทานยศจอมพลทหารบกนั้นท่านได้ปฏิบัติราชการ มีความดีความชอบมากมาย ที่สำคัญเคยเป็นแม่ทัพใหญ่ฝ่ายเหนือปราบฮ่อตั้งแต่หัวพัน ทั้งห้าทั้งหกถึงสิบสองจุไทยใช้เวลาถึง 3 ปีจึงสงบราบคาบ ต่อหลังพวกฮ่อกำเริบ ต้องยกไปปราบอีก แม้ลาออกจากราชการแล้วก็ยังช่วยไปปราบพวกเงี้ยวขบถที่เมือง แพร่ ตามพระราชโองการพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนสำเร็จเรียบร้อย แล้วจึงกลับไปประกอบอาชีพส่วนตัวตามเดิม

ช่วงนี้เองที่เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เกี่ยวข้องกับจังหวัดชลบุรีอย่างลึกซึ้ง ชาวชลบุรียกย่องท่านว่าเป็นบุคคลที่มีคุณูปการอันใหญ่หลวง นอกจากจะเป็นผู้ทำคุณประโยชน์แก่แผ่นดินอย่างล้นเหลือแล้วยังเป็นบุคคลตัวอย่าง สำหรับข้าราชการ และบุคคลทั่วไปได้เป็นอย่างดี

ท่านเกี่ยวข้องกับชลบุรีมาตั้งแต่ท่านรับราชการดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกรมทหารบก โดยได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นข้าหลวงใหญ่แม่กองคุมข้าหลวงรองอีก 10 กอง ไปปราบปรามโจรผู้ร้าย พวกฮ่อทั้งหลาย ในหัวเมืองตะวันออก อันได้แก่ ชลบุรี พนัสนิคม จันทบุรี ฯลฯ โดยท่านตั้งกองอำนวยการจับโจรที่เมืองชลบุรี และที่ตำบลอ่างศิลา ครั้งนั้นจับโจรผู้ร้ายได้มากมาย

คุณความดีอีกประการหนึ่งก็คือ หลังจากลาออกจากราชการแล้ว ท่านได้มาอยู่ที่อำเภอศรีราชาประกอบธุรกิจส่วนตัวตั้งบริษัทศรีมหาราชาท่าไม้ ขณะนั้นมีคดีฆ่ากันตายหลายต่อหลายรายในเมืองชลบุรี ศรีราชา และบางพระ ท่านได้รับการขอร้องจากข้าหลวงพิเศษ (พระเจ้าน้อยยาเชอ กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์) สำเร็จราชการมณฑลปราจีนบุรีในขณะนั้น ให้ช่วยปราบปรามโจรผู้ร้าย และพวกฮ่อทั้งหลาย ท่านก็ช่วยด้วยความเต็มใจจับกุมคนร้ายได้มากมาย จนทำให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อย

ด้วยความดีของท่านจอมพล มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี จึงได้มีอนุสาวรีย์รูปปั้นของท่านประดิษฐานอยู่ ณ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีตราบนานเท่าทุกวันนี้

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2517.
- ข้าราชการจังหวัดชลบุรีและคนอื่น ๆ, คณะ. ผลงานของนายประภิต อุตตะโมท.
ชลบุรี, 2528
- งานวิเคราะห์นโยบายและแผนสำนักปลัดเทศบาล. แผนพัฒนาเทศบาลตำบล
แสนสุข, พ.ศ. 2535-2539.
- เจริญ ชัยติมันต์ดำรง. เมืองพญาเร่หรืออินทรีปัตถ์นคร : งานประจำปีชลบุรี 24.
จังหวัดชลบุรี, 2524.
- ชลบุรี, จังหวัด. ร่มเกล้าชาวชล. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์พิมพ์, 2530.
- ชลบุรี, สำนักงานจังหวัด. จังหวัดชลบุรี. เอกสารอัดสำเนา, 2526.
- . ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชลบุรี. 2528.
- . เอกสารประกอบการบรรยาย, จังหวัดชลบุรียี่สิบต้นรับคณะนักศึกษา
วปอ. รุ่นที่ 26. 13-15 ตุลาคม 2526.
- ชวน เพชรแก้ว. การศึกษาวรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร, พิมพ์, 2520.
- ทองสีป สุกะมาร์ค. ชื่อบ้านชื่อเมือง : สามมูข. ยวพุกธิกสมาคมชลบุรีใน
พระสังฆราชูปถัมภ์, 2525.
- ทัศนีย์ ทานตวิษ และบุญเต็ม พันรอบ. สำรวจกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นจังหวัด
ชลบุรี. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2525.
- ธวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร, โอเดียนสโตร์, 2525.
- . เอกสารการนิเทศการศึกษาระดับที่ 183. หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู, 2519.
- บ่อทอง, อำเภอ. เที่ยวบ่อทอง. ชลบุรี, กมลศิลป์การพิมพ์, 2530.
- บุบผา ทวีสุข. คติชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร,
กึ่งจันทน์การพิมพ์, 2528.

- ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร, สารสยาม, 2519.
- พนัสนิคม, อำเภอ. พนัสนิคมเมืองพระรถ. ชลบุรี, กมลศิลป์การพิมพ์, 2533.
- พานทอง, ที่ว่าการอำเภอ. ประวัติอำเภอพานทองจังหวัดชลบุรี. 2521
- พิณทิพย์ พฤทธิพงษ์. วรรณกรรมแหล่งจากอำเภอพานทองจังหวัดชลบุรี. ปริญญาบัตร,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2524.
- ภัทรธาดา. พระกฐินพระราชทาน ทอด ณ วัดใหญ่อินทารามพระอารามหลวงจังหวัด
ชลบุรี. ธนาคารกรุงเทพจำกัด, 2524.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช
2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ, 2534.
- วินัย ชรรณสาโรช และคณะ. แนะนำให้รู้จักเมืองพนัสนิคม. ชลบุรี, โรงพิมพ์
รุ่งเรืองรัตน์, 2515.
- ศรีนครินทรวิโรฒบางแสน, มหาวิทยาลัย. ชลบุรี : ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม.
เล่มที่ 1, เล่มที่ 2, เอกสารประกอบการสัมมนา 13-16 กันยายน 2532.
—————. รายงานการสัมมนาวัฒนธรรมภาคตะวันออก. 13-15 สิงหาคม
2524.
- ศิษย์เก่าชลบุรี "สุขบท", สมาคม. ชลบุรีของเรา. ม.ป.พ., 2531.
- ศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี, หน่วย. ชลบุรีเมืองก่อนประวัติศาสตร์.
เอกสารทางวิชาการ 10/2522.
—————. ชลบุรีเมืองก่อนประวัติศาสตร์. เอกสารทางวิชาการชุดที่ 3.
- สมดุล ท่าเนา และคณะ. วิจัยปริศนา. ชลบุรี, กมลศิลป์การพิมพ์, 2531
- . เที่ยวพนัสนิคมเมืองพระรถ. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม, 2530.
- สมบูรณ์ บำรุงเมือง. การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นพิษณุโลก. 2535.
- สำเนียง เรียงรัชตะ. เอกสารประกอบการสอนวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น.
สุโขทัย, 2536.
- ลีทธา พิณภูวาลและรัตนฤทัย สัจจพันธ์. วรรณคดีเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร,
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515.

สุขุมาลัย เรื่องเดช. เพลงพื้นเมืองจากพนมทวนจังหวัดกาญจนบุรี.

เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 171 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู
คุรุสภา, 2518.

สุบิน สืบสงวน. พิธีกองข้าวเมืองชลบุรี. เอกสารอัดสำเนา, ลงวันที่ 17 พฤษภาคม
2514.

—————. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายวิชัย อนุภาณ. 23 พฤษภาคม
2519.

สุรีย์ ไวยกุณา. การสร้างบทเรียนสไลด์ประกอบคำบรรยายวิชาคติชนวิทยา เรื่อง
"พระหมี่". มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2525.

หนองใหญ่, สำนักงานอำเภอ. บรรยายสรุปอำเภอหนองใหญ่จังหวัดชลบุรี. เอกสาร
อัดสำเนาเย็บเล่ม, 2536.

ภาคผนวก ข

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1.	นายจำเนียร	น้อยท่าช้าง
2.	รศ.ดร.ไพศาล	หวังพานิช
3.	นางสุรางค์	สิริวิณะ
4.	นางรัตนา	ถิ่นขาว
5.	นางพิมพ์รัตน์	สภานุชาติ
6.	ดร.นवलภักส์	แก้วสกุล
7.	ดร.วิไลพร	วรจิตตานนท์
8.	นายสนาน	คุณประเสริฐ
9.	นายเอื้อ	จันทอง
10.	นายสุวรรณ	อาชาติ
11.	นางบุญเรือน	ชาวมณี

**แบบสอบถามวัดความคิดเห็นของนักเรียน
ที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่น
หลังใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"**

คำชี้แจง เมื่ออ่านรายละเอียดด้านข้างแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง
ใดช่องหนึ่ง ที่นักเรียนเห็นว่า ตรงหรือใกล้เคียงกับความคิดของนักเรียนมากที่สุด
(ข้อ 1 - 10) โดยมีค่าระดับความคิดเห็นดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หรือ	มากที่สุด
4	"	เห็นด้วย	"	มาก
3	"	ไม่แน่ใจ	"	ปานกลาง
2	"	ไม่เห็นด้วย	"	น้อย
1	"	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	"	น้อยที่สุด
- และเขียนแสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระด้านล่าง

ลำดับ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ตำนานทำให้นักเรียนรักและอยากอยู่ในจังหวัดชลบุรี					
2	นักเรียนมีความภาคภูมิใจในประเพณีของจังหวัดชลบุรี					
3	ประเพณีของจังหวัดชลบุรีทำให้ชลบุรีมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป					
4	ประวัติความเป็นมาของจังหวัดชลบุรี ทำให้นักเรียนรู้สึกชื่นชมบรรพบุรุษ					

(ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5	นักเรียนไม่อายุใครเลยที่จะเผยแพร่เพลงประจำจังหวัด ให้ผู้อื่นรู้					
6	เพลงพื้นบ้านทำให้เราารู้เรื่องราวในอดีต					
7	นักเรียนยินดีที่จะบอกให้ผู้อื่นทราบว่า ปรีศนา คำทาส โຈິກ มีต้นกำเนิดอยู่ที่จังหวัดชลบุรี					
8	นิทานในท้องถิ่นน่าจะได้รับการค้นคว้าเพิ่มเติมมากขึ้น					
9	นักเรียนน่าจะฝึกร้องเพลงกล่อมเด็กให้ได้					
10	ควรจะได้มีการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นของอำเภอ และ ตำบลให้กว้างขวางยิ่งขึ้น					

ความคิดเห็นอื่นๆ.....

แบบสอบถามความคิดเห็นของครูภาษาไทย
เกี่ยวกับหนังสือ "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้มีความประสงค์จะทราบ ความคิดเห็นของผู้ที่ใช้หนังสือ
"วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" ทั้งด้านรูปเล่ม เนื้อหาสาระประโยชน์ที่ได้จากการอ่าน
โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องระดับความคิดเห็นที่สอดคล้องกับความคิด
เห็นของท่าน

ข้อ	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	<u>รูปเล่ม</u>					
1	ความเหมาะสมของรูปเล่ม					
2	ความชัดเจนของภาพ					
3	ความสอดคล้องกันของภาพกับเนื้อหา					
4	แบ่งเนื้อหาไว้เป็นตอนๆ ชัดเจน					
	<u>เนื้อหาสาระ</u>					
5	เนื้อหาครอบคลุมคำอธิบายรายวิชา ท 035					
6	สาระสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาท 035					
7	ใช้ภาษาสื่อสารชัดเจน					
	<u>ประโยชน์</u>					
8	ได้ความรู้เกี่ยวกับชลบุรี					
9	มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาท 035					
10	การอนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่นมีความสำคัญ					

11 ความคิดเห็นอื่นๆ.....

แบบสอบถามเกี่ยวกับ
วิชาเลือก ท 035

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาปัญหา หรือความต้องการของโรงเรียนในการเรียนการสอน วิชาเลือกภาษาไทย ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น *กรุณาตอบคำถามตามความเป็นจริง*

คำอธิบายรายวิชา ท 035

ศึกษาเพลงพื้นบ้าน ละครนอก ละครใน ภาชิตและสำนวน ตำนาน นิทาน นิยาย เรื่องเล่า โดยให้ศึกษาเกี่ยวกับที่มา เนื้อหา ฉากศัพท์ สำนวนความหมายและอิทธิพลที่มีต่อการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและร่วมมือ ในการอนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่น

จากสาระสำคัญในคำอธิบายรายวิชา ท 035 ข้างต้น โปรดตอบคำถามต่อไปนี้

1. วิชานี้มีความสำคัญต่อเยาวชนของเราหรือไม่
 สำคัญ ไม่สำคัญ
2. ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนหรือไม่
 ควร ไม่ควร
3. โรงเรียนของท่านจะเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกหรือไม่
 เปิด ไม่เปิด
4. จากข้อ 3 ถ้าเลือกแล้ว ปัญหาที่พบคือ
 ไม่มีคนเลือก มีคนเลือกแต่ไม่อยากไป
 ไม่มีครูสอน ไม่มีสื่อเฉพาะของท้องถิ่น
5. ถ้าไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือก เพราะ
 ฝ่ายบริหารจัดการเอง
 เห็นว่าไม่สำคัญล้ำสมัย
 ไม่มีสื่อเฉพาะ (วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี)
 ไม่มีหนังสืออ่านเพิ่มเติม

(ทำเครื่องหมาย ✓ มากกว่าหนึ่งแห่ง)

ขอขอบคุณที่ท่านให้ความร่วมมือ.

Asa

(นางโรสกา ท่าเรือพลี)

ศึกษานิเทศก์ ภาควิชาภาษาไทย

ข้อทดสอบ ท 035
ก่อนและหลังใช้หนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด เพียงข้อเดียว แล้วทำเครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบ

- ข้อใดคือความหมายของวรรณกรรม ?
  - หนังสือทุกเล่ม
  - นิทานทุกเรื่อง
  - วรรณคดีทุกเรื่อง
  - เรื่องราวทั้งหมดที่ใช้ภาษาในการถ่ายทอด
- ข้อใดจัดว่าเป็นท้องถิ่น ?
  - ประเทศไทย
  - ศรีราชา
  - ชลบุรี
  - ถูกทุกข้อ
- วรรณกรรมท้องถิ่นสอดคล้องกับข้อใดมากที่สุด ?
  - คติชาวบ้าน
  - นิทาน
  - ประเพณี
  - ปริศนา
- วรรณกรรม แบบมขปาฐะ มีลักษณะอย่างไร ?
  - ถ่ายทอดด้วยรูปภาพ
  - ถ่ายทอดด้วยการพูด
  - ถ่ายทอดด้วยตัวหนังสือ
  - ถ่ายทอดด้วยท่าทาง
- คำขวัญของจังหวัดชลบุรี กล่าวถึงอะไรบ้าง ?
  - ทะเล, มันสำปะหลัง, พืชยา, สุกร, ข้าวหลาม
  - กระบือ, ทะเล, น้ำตก, เขาเขียว, อ้อย
  - กระบือ, อ้อย, ทะเล, ข้าวหลาม, เครื่องจักสาน
  - เครื่องจักสาน, น้ำตก, ทะเล, แหล่งท่องเที่ยว, อ้อย
- ชลบุรีมีท่าเรือ ? มีผู้แทนราษฎรได้กี่คน ?
  - 8 ท่าเรือ 4 คน
  - 9 ท่าเรือ 6 คน
  - 10 ท่าเรือ 6 คน
  - 10 ท่าเรือ 5 คน
- นายทองอยู่ นกเล็ก เกี่ยวข้องกับข้อใด ?
  - พระยาอนุราชบุรี
  - ปราจีนบุรี
  - จันทบุรี
  - จีนเรื่อง

17. พื้นที่ที่มีลักษณะเป็น "ตะกาด" หมายความว่าอะไร ?
ก. เคยเป็นที่ลาด
ข. เคยเป็นที่ดอน
ค. เคยเป็นสนามว่าว
ง. เคยเป็นนาเกลือ
18. "สะพานหลวง" ปัจจุบันชื่อสะพานอะไร ?
ก. สะพานกลบ้อมค่าย
ข. สะพานศาลเจ้า
ค. สะพานเสริมสันติ
ง. สะพานสาราณราษฎร
19. "ตลาดพระคลังข้างที่" คือข้อใด ?
ก. ตลาดบน
ข. ตลาดใหม่
ค. ตลาดล่าง
ง. ตลาดบุรีบริบาล
20. เดิมทีเดียวประชาชนในตัวเมืองชลบุรีชอบสร้างบ้านอยู่ในทะเล ปัญหาใหญ่คือเรื่องอะไร ?
ก. น้ำจืด
ข. ถนน
ค. เรือ
ง. สะพาน
21. มีสะพานมากมายที่ยื่นลงไปทะเล สะพานที่สร้างเป็นถนนสายแรกคือข้อใด ?
ก. สะพานกลบ้อมค่าย
ข. สะพานท่าเรือพลี
ค. สะพานคูกาฬ
ง. สะพานสาราณราษฎร
22. ก่อนที่จะมีถนนสุขุมวิท ประชาชนเดินทางไปกรุงเทพโดยวิธีใด ?
ก. เกรียน
ข. เดินเท้า
ค. เรือกลไฟ
ง. รถม้า
23. "หนองตันโพธิ์" มีลักษณะเด่นอย่างไร ?
ก. เก็บน้ำฝน
ข. เลี้ยงปลา
ค. เป็นที่ปลดทุกข์
ง. ต้นโพธิ์ล้อมรอบหนองน้ำ
24. รถยนต์โดยสารสายแรกในจังหวัดชลบุรี คือสายใด ?
ก. ชลบุรี - บ้านบึง
ข. ชลบุรี - พานทอง
ค. ชลบุรี - ศรีราชา
ง. ชลบุรี - พนสนิม
25. ถนนที่เชื่อมต่อกับจังหวัดอื่นสายแรก คือข้อใด ?
ก. ชลบุรี - กรุงเทพฯ
ข. ชลบุรี - ระยอง
ค. ชลบุรี - ฉะเชิงเทรา
ง. ชลบุรี - สมุทรปราการ

35. "เมืองพัทธยา" เดิมขึ้นอยู่กับส่วนราชการใด ?
ก. อาเภอสัคหีบ ข. อาเภอบางละมุง
ค. อาเภอเมืองชลบุรี ง. อาเภอศรีราชา
36. ข้อใดเคยเป็นตำบลหนึ่งของเมืองบางละมุงมาก่อน ?
ก. อาเภอสัคหีบ ข. อาเภอศรีราชา
ค. อาเภอเกาะสีชัง ง. อาเภอบ้านบึง
37. สัญลักษณ์ของจังหวัดชลบุรี เป็นรูปอะไร ?
ก. หอพระพุทธรูปสีหิงค์ ข. เขาเขียว
ค. ทะเล ง. เขาสามมุก
38. จากนิทานเก่าๆ ทำไมกาจึงต้องเลี้ยงลูกนกกาเหว่า ?
ก. กาเคยเป็นทาสนกกาเหว่า ข. กาแพ้พินันนกกาเหว่า
ค. นกกาเหว่าเลี้ยงลูกไม่เป็น ง. ลูกนกกาเหว่าชอบกา
39. ประเพณีวิ่งควาย จัดขึ้นในช่วงเวลาใด ?
ก. ไกล้เข้าพรรษา ข. ไกล้ออกพรรษา
ค. ช่วงปิดภาคเรียน ง. ช่วงเปิดภาคเรียน
40. การวิ่งวัว มีลักษณะอย่างไร ?
ก. นำเด็กมาวิ่งแข่งกัน ข. นำวัวมาวิ่งแข่งกัน
ค. นำควายมาวิ่งแข่งกัน ง. นำวัวมาวิ่งแข่งกับควาย

*****

เฉลย

ข้อ 1	ตอบ	ง	ข้อ 2	ตอบ	ง
ข้อ 3	ตอบ	ก	ข้อ 4	ตอบ	ข
ข้อ 5	ตอบ	ค	ข้อ 6	ตอบ	ค
ข้อ 7	ตอบ	ก	ข้อ 8	ตอบ	ค
ข้อ 9	ตอบ	ก	ข้อ 10	ตอบ	ข
ข้อ 11	ตอบ	ข	ข้อ 12	ตอบ	ค
ข้อ 13	ตอบ	ก	ข้อ 14	ตอบ	ง
ข้อ 15	ตอบ	ก	ข้อ 16	ตอบ	ข
ข้อ 17	ตอบ	ง	ข้อ 18	ตอบ	ค
ข้อ 19	ตอบ	ก	ข้อ 20	ตอบ	ก
ข้อ 21	ตอบ	ง	ข้อ 22	ตอบ	ค
ข้อ 23	ตอบ	ค	ข้อ 24	ตอบ	ง
ข้อ 25	ตอบ	ค	ข้อ 26	ตอบ	ง
ข้อ 27	ตอบ	ข	ข้อ 28	ตอบ	ข
ข้อ 29	ตอบ	ค	ข้อ 30	ตอบ	ก
ข้อ 31	ตอบ	ก	ข้อ 32	ตอบ	ก
ข้อ 33	ตอบ	ค	ข้อ 34	ตอบ	ง
ข้อ 35	ตอบ	ข	ข้อ 36	ตอบ	ข
ข้อ 37	ตอบ	ง	ข้อ 38	ตอบ	ข
ข้อ 39	ตอบ	ข	ข้อ 40	ตอบ	ก

*****

รายชื่อนักเรียนชั้น ม. 4/2 โรงเรียนทุ่งศุขลาพิทยา"กรุงไทยอนุเคราะห์"

เลขที่			คะแนนสอบหลังการ ใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม	คะแนนสอบก่อนการ ใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม
1.	นายสุทัศน์	ภูเจริญ	14	10
2.	นายคุณากรณ์	สื่อเสียง	19	16
3.	นายวีระวัฒน์	สังขาราม	15	10
4.	น.ส. สายสุนีย์	นาคสุข	28	15
5.	น.ส. อนงค์	ไตรศรีคำ	22	14
6.	นายอนุชา	แก้วนะรา	18	15
7.	นายบุญชอบ	สมุทรสิน	16	10
8.	นายพรชัย	พยัคฆ์พิ	19	12
9.	น.ส. วรณทนา	เทศงามถ้วน	25	14
10.	นายศิลา	เงินล้วน	17	13
11.	นายชัยภูมิ	แช่สี	21	14
12.	น.ส. นวิศรา	ตุ้จินดา	20	9
13.	น.ส. สุนัตรา	อินทร์จันทร์	21	14
14.	นายจิระยุทธ์	เม่นแมน	19	12
15.	นายปราการ	มูลสาร	21	14
16.	นายพงษ์พันธ์	เกิดผล	20	9
17.	นายสามารถ	ขุนคำดี	20	11
18.	นายเรืองสุข	เท่งเจียว	18	9
19.	นายวรสิทธิ์	ผลทรัพย์	27	12
20.	นายสาธิต	ทองม้วน	27	17
21.	นายกฤษณะ	แสงศรี	23	14
22.	นายชาญณรงค์	กฐินไทย	17	13

รายชื่อนักเรียน (ต่อ)

23.	น.ส.พัชรี	แก้วเจริญ	20	8
24.	นายองอาจ	เอมโคกสกุล	24	14
25.	นายสัมพันธ์	ชยันท่า	19	10
26.	นายจูลี	นามแฝง	22	14

ที่ สพ ๐๒๐๗๑๒/ ๕๕๖

สำนักพิมพ์การศึกษา ภาษา และวัฒนธรรม

เขตการศึกษา ๑๒

คำขอเบื้องต้นชลบุรี จังหวัด ชลบุรี ๒๐๗๑๐

๕/๑๑๒๒ ๒๕๓๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์หนังสือ "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี"

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนทุ่งสุขลาวิทยา "ทุ่งโพธิ์อนุเคราะห์"

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. หนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี จำนวน ๓๐ เล่ม

๒. แบบทดสอบก่อนใช้หนังสือ ๓๐ ชุด

๓. แบบสอบถาม ๓๐ ชุด

ทางที่ช่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒ ได้มอบหมายให้นางโสภณ ทำเรื่องถึงศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒ ภาควิทยากรภาษาไทย จักนำหนังสือ "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" เพื่อให้นักเรียนได้อ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย พ ๐๓๕ วรรณกรรมท้องถิ่นต่อไป

ทางที่ช่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒ ได้ขอความอนุเคราะห์จากโรงเรียนในเขตท้องที่หนังสือดังกล่าว ในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย พ ๐๓๕ วรรณกรรมท้องถิ่น ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๓๗ ตลอดจนทำแบบทดสอบ และทอมแบบสอบถามดังแนบ ๑ แบบทดสอบได้เสร็จเรียบร้อยแล้ว กรุณาส่งข้อมูลกลับไปที่ที่ช่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒ ด้วย จักขอขอบคุณ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นางสุพรรณ สิริวิไลณะ)

หัวหน้าหน่วยศึกษา จิตส์ กรมสามัญศึกษา

เขตการศึกษา ๑๒

ฝ่ายนิเทศ งานนิเทศการสอน

ที่ช่วยศึกษานิเทศก์ เขต ๑๒ (สพ.)

โทร. ๐๒๐ - ๒๒๒๒๒๒

ที่ ศธ 020712/6895

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เขตการศึกษา 12

อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี 20000

11 พฤศจิกายน 2537

เรื่อง เหยแพร่เอกสาร

เรียน อาจารย์ใหญ่/ผู้อำนวยการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดชลบุรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
1. หนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี จำนวน 1 เล่ม
  2. แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ

ตามที่หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ได้มอบหมายให้ นางโสภา ท่าเรือพลี ศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ภาควิชาภาษาไทย จัดทำหนังสือ "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" เพื่อให้นักเรียนได้อ่านเพิ่มเติมในการเรียนวิชาภาษาไทย ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นนั้น

หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ได้ขอความอนุเคราะห์จาก โรงเรียนใดศึกษาเอกสารดังกล่าว พร้อมทั้งตอบแบบสอบถามที่แนบมาพร้อมนี้ แล้วส่งกลับไปยัง หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ด้วย จักขอบคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นางสุรางค์ สิริวิณะ)

หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

เขตการศึกษา 12

ฝ่ายนิเทศงานปฏิบัติการสอน

หน่วยศึกษานิเทศก์ เขต 12 (สศ.)

โทร. 038-275990

โทรสาร 038-275990

155/11.5.37

ทบว. 45
-91

ที่ ศบ 020712/4896

สำนักคณะกรรมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 12
อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี 20000

// พฤศจิกายน 2537

เรื่อง เผยแพร่เอกสาร

เรียน ประธานศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยจังหวัด ในเขตการศึกษา 12

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. หนังสือ "วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" 1 เล่ม
2. แบบสอบถาม: 1 ฉบับ

ตามที่หน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ใ้ข้มอบหมายให้
นางโสภิตา ท่าเรือพลี ศึกษาานิเทศกรรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ภาควิชาภาษาไทย จัดทำหนังสือ
"วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี" เพื่อให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้อ่านเพิ่มเติม ในการเรียน
วิชาภาษาไทย ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นนั้น

หน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ขอความอนุเคราะห์จากศูนย์
พัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย ศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 กิ่งลาวพร้อมทั้งขอแบบสอบถามที่แนบมาพร้อม
และส่งกลับไปยังหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 กวัญ จะเป็นพระคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นางศุภรางค์ สิริวัฒนะ)

ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย
เขตการศึกษา 12

ฝ่ายนิเทศงานปฏิบัติการสอน
หน่วยศึกษานิเทศก์ เขต 12 (ส.บ.)
โทร. 038- 275990

นาย .....
นาง .....
นาย .....
นาง .....
นาย .....

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ หน่วยงานพิเศษกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12

ที่..... 114/38..... วันที่..... 6 พฤษภาคม 2537.....

เรื่อง ขออนุมัติไปราชการ

เรียน หัวหน้าหน่วยงานพิเศษกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12

1) รับประทานอาหาร นางโสภา ทวีเรือพลี หรือผัว.....

2) ขออนุมัติไปราชการเพื่อสังเกตการณ์... "วรมกรรมทองคำชลบุรี"
ที่โรงเรียนห้วยขาลาพินยา กรุงเทพมหานคร จังหวัด ชลบุรี
จำนวน... 33... วัน ตั้งแต่วันที่... 7... เดือน... พฤษภาคม... พ.ศ. 2538... ถึง
วันที่... 28... เดือน... พฤษภาคม... พ.ศ. 2538... รายละเอียดดังบัญชีปฏิบัติงานท้ายคำขออนุมัติ

3) โดยขออนุมัติเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ เงินงบประมาณของกรม...
โครงการ... รหัสโครงการ...

4) การเดินทางไปราชการครั้งนี้ ขออนุมัติเดินทางโดยพาหนะ
- รถยนต์ของทางราชการ หมายเลขทะเบียน.....

โดยมี..... เป็นพนักงานขับรถ

และมี..... เป็นผู้ควบคุม

- พาหนะอื่น ๆ... รถโดยสารประจำทาง.....

(ลงชื่อ).....
(นางโสภา ทวีเรือพลี)

ความเห็นหัวหน้าฝ่าย.....
ความเห็นหัวหน้าหน่วยงาน.....
6 พ.ย. 37

อนุมัติ.....

หัวหน้าหน่วยงานพิเศษ กรมสามัญศึกษา
เขตการศึกษา 12 อนุมัติราชการแทน
อธิบดีกรมสามัญศึกษา

คำนิยม

หนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี นอกจากจะใช้
 เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมในภาควิชาภาษาไทย ท. ๐๓๕ (วรรณกรรม-
 ท้องถิ่น) แล้ว ยังสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการสอน
 วิชาสังคม ท้องถิ่นของเราได้เป็นอย่างดี ในตอนแรกที่ข้าพเจ้า
 ยังไม่ได้รับหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าต้องไปศึกษาค้นคว้าเรื่องทาง
 ของจังหวัดชลบุรี จากหนังสือหลายเล่ม ซึ่งเป็นภาระไม่สะดวกในการ
 สืบค้น ครั้นได้รับหนังสือเล่มนี้มาทำให้ได้รู้จักจังหวัดชลบุรีดีขึ้น
 กว่าเก่า เพราะ อ. ไฉน ทวีต ได้รวบรวมได้โดยง่ายและสะดวก
 ดียิ่ง เหมาะสมที่จะนำมาใช้ประกอบในวิชาท้องถิ่นของเรา ทำให้
 นักเรียนได้รู้จักจังหวัดชลบุรี ได้ดียิ่งขึ้น

อัญชลี กระจุกเหล็กนิ่ม
 อ. ๑ ระบุที่ ๔
 สอนวิชา ท้องถิ่นของเรา